Jaquin-bide Izitaraudia
Españiaco
Neurquidaren, edo Constitucio
berriaren erara adrezatua
Erritarren anzquidoraraco,
Gazteen icasbideraco,
eta
Escola-maisuen usoraco
Erderatic Eusquerara itzulidu
Apez Vicario
D.n D. J. F. A. Guipuztarrac

1820n Urtean.

1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

Dn. Miguel de Zumalacarregui
Goitico Consejo Justiciacoaren
Ministroari donguitua.

¿Nori bestezi beraren baicic le-
guez, ta bidez, eta arrazoi andia-
requin esqueñi, eta donguituco
diot erderatic euscuerara itzu-
litaco liburu deret chiguichoa,
baña izatez, eta bere jajot-itu-
rian chit andia, eta alteguictu-
ra miragarria dan au? Ecin
bear aiña andizcatulitzaque
liburacho onen dirtezartetac,
eta araudeac Españatarrai
ecarridizten zorionac, eta on-
dasunac; bera izanic eguiaz
ilzarian aurquitcen guiñaten
Españatar guciai vicia luzatu
diguna: izanic bera gucian ar-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

gatasuna indarhduna gañe-
raco Erreinu, eta mompeduun gu-
cien arrigarriac, eta icaragarri-
ac eguiteraño: izanic bera azque-
nic, erabat, eta itz batean esate-
co, Echeorteco gucion envidia,
eta molbetzat erai aurreraco
servitzendizten Constitucio,
edo Neurguida, Andiaren ice-
narequin oraiñgoiz mundu gu-
cian icentatzen dana.

¿Nori lasteri, diot berriz, eta
millabidez, leroazi baicic don-
guitzaiguect gaizqui molda-
tutaco nere lan apar au vorondi-
te vonatzetsuarequin, jaqui-
naren gañean, ezduala bezain-
dudarate, parteric chiquiena
izandu obra miragarri au asi-
zanetic caburaño? Gauza agui-
ria da; zerren bestela ezduan
iñolaz ere lerroric ainbestebait
Erai izango, ezta ere ainbeste

pena, eta atsecabe sufriquizun;
baña guerorenco arrazoiac be-
re bidea eramanic, ondo eza-
gundirado berorrec Espainiatz-
rren mesedean bati guiñizun-
dituan, eta eguitendituan ala-
guiñac.

Bere jatorri ederrac, bere Gui-
puzcoatarren odol garbi, noble-
ac eranzicion sorcetic bezarri
lejaltasunaren silla estimagarria.
Bere aitic aizan guizon pru-
ben, eta [illegible] aurreran-
penac eguiten; eta gueldiitza-
ca bitaditu ambait merezi-
mentu, nun eta [illegible]
Españatar guzien victortan;
eta arpatic daucagu gaur-
dan egunean aurguitien dun,
eta chit ondo dagoquian buruz-
co jarleuan bere Erritarren,
ta familia onrraduaren dicha

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

andiraco.

Ezdet nai ichustu, ezdet nai
lotsatu berorren humiltasuna;
ezarriconiteuzque emen berezi
adejetan cara alchatucaluca-
dan gauzaric asco; baña isil-
can naiz berorren modestia pa-
regabearen indarrez. Baca-
rric diot, nere neque labur, chi-
qui onec berorren entzutearen
estalpean naijta ez arrera
ona izango duala; berez ecer
ezdat baita, autor det eciro;
baña alaz guciarren ere, Eus-
quel Erritarraco prochu an-
dicoa deritzat. Berorren itza-
laren azpian lecarric Uentu-
ralitequé; etorru beza arren,
era Arranoaz, aidean dijoala,
bere humetara becela, ala bere
Erritar, gucien zaia onera Uegui-

zabeza. [illegible] cerren
[illegible] nun nai, eta izandan
leco guciètan ezagutuedon de-
ti [illegible] borondate ona,
eta [illegible] guztiz
[illegible], eta [illegible]. Izan dez
nic [illegible] decela, deti, eta [illegible]
[illegible]

Berorren Servitzari,
eta [illegible] chiquiena
D. J. F. A.

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

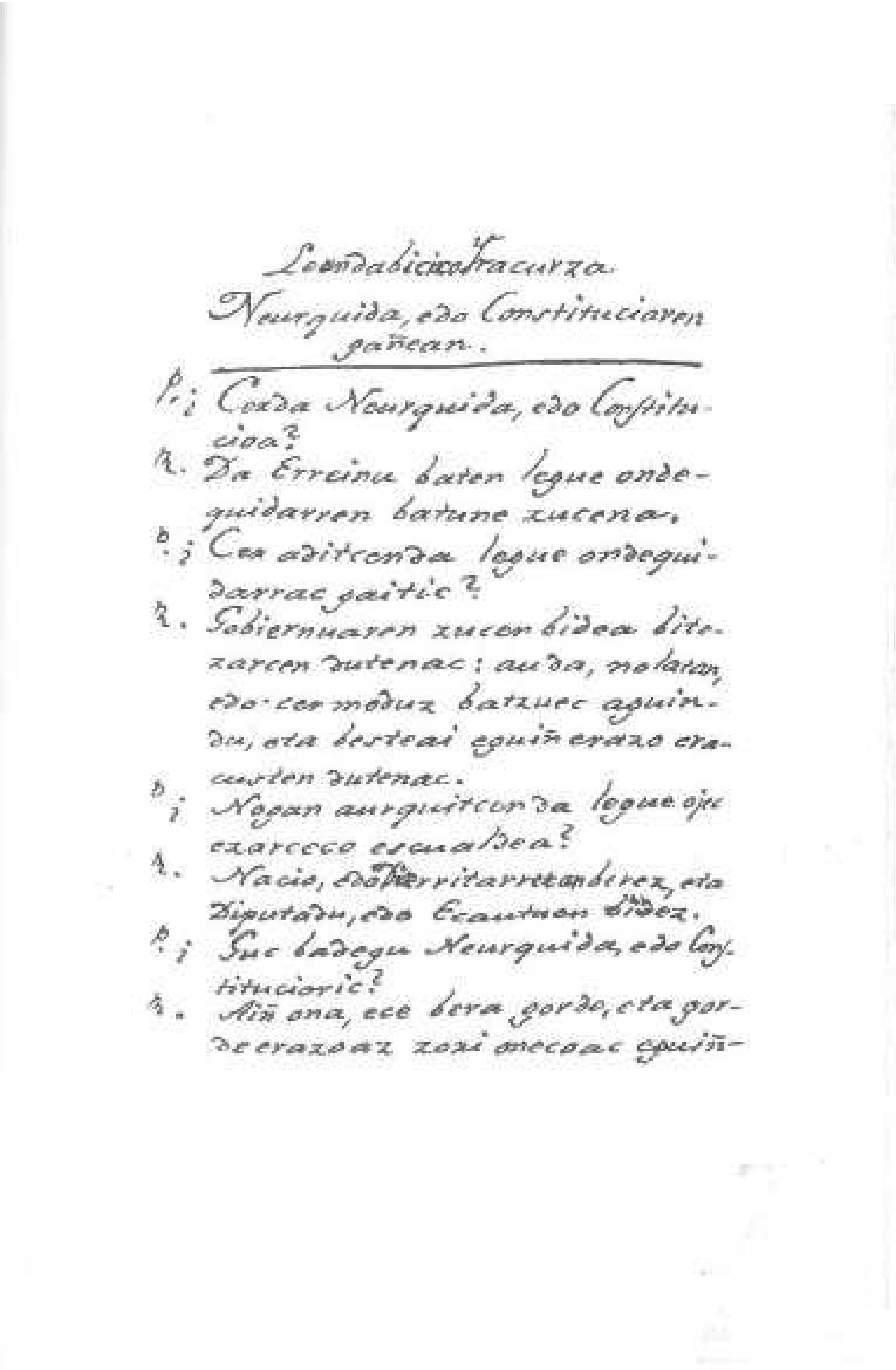

Leendabicico Itzaurrea

Neurguida, edo Constitucioaren gañean.

P. ¿ Cer da Neurguida, edo Constitucioa?

R. Da Erreinu baten legue ondeguidarren batune zucena.

P. ¿ Cer aditcen da legue ondeguidarrac gaitic?

R. Gobiernuaren zucen bidea diteazarcen dutenac: au da, nola, edo cer moduz batzuec aguindu, eta besteai eguiñerazo eracusten dutenac.

P. ¿ Nogan aurquitcen da legue egin ezarceco escualdea?

R. Nacio, edo Erritarretan direnez, eta Diputadu, edo Ecautuen didez.

P. ¿ Guc badegu Neurguida, edo Constitucioric?

R. Aiñ ona, ece bera gordo, eta gordeerazoaz zori onecoac eguiñ-

1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.

Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

gaitzaqueana

P. ¿Noiz eguiñ du?

A. - Gorteac, edo Uri-batzarreac Leongo Ugartean bilduric, milla, zortzireun, eta amargarren urtean, Agorraren agueta laugarren egunean.

P. ¿Verax, Constitucioa, edo Nourguida da gure artean oraiñ sartutaco berritasun bat?

A. Ez: lenagoco Guiza aldietan ere usoan egon ciradan erreguela lenarsta, edo principalac; baña moldatcen etzutelaco gorputz bat, eta seguruturic etzeucatelaco beren guarda, edo eguicaritza; gordetcea ondo etzetorquitenac aaztu-erazocituzten: eta Gorteac, edo Uri-batzarreac berriro piztuditu.

P. ¿Norzaz moldatcendirade Uri-batzarre ojeo?

A. - Españatarrac artaraco varon-

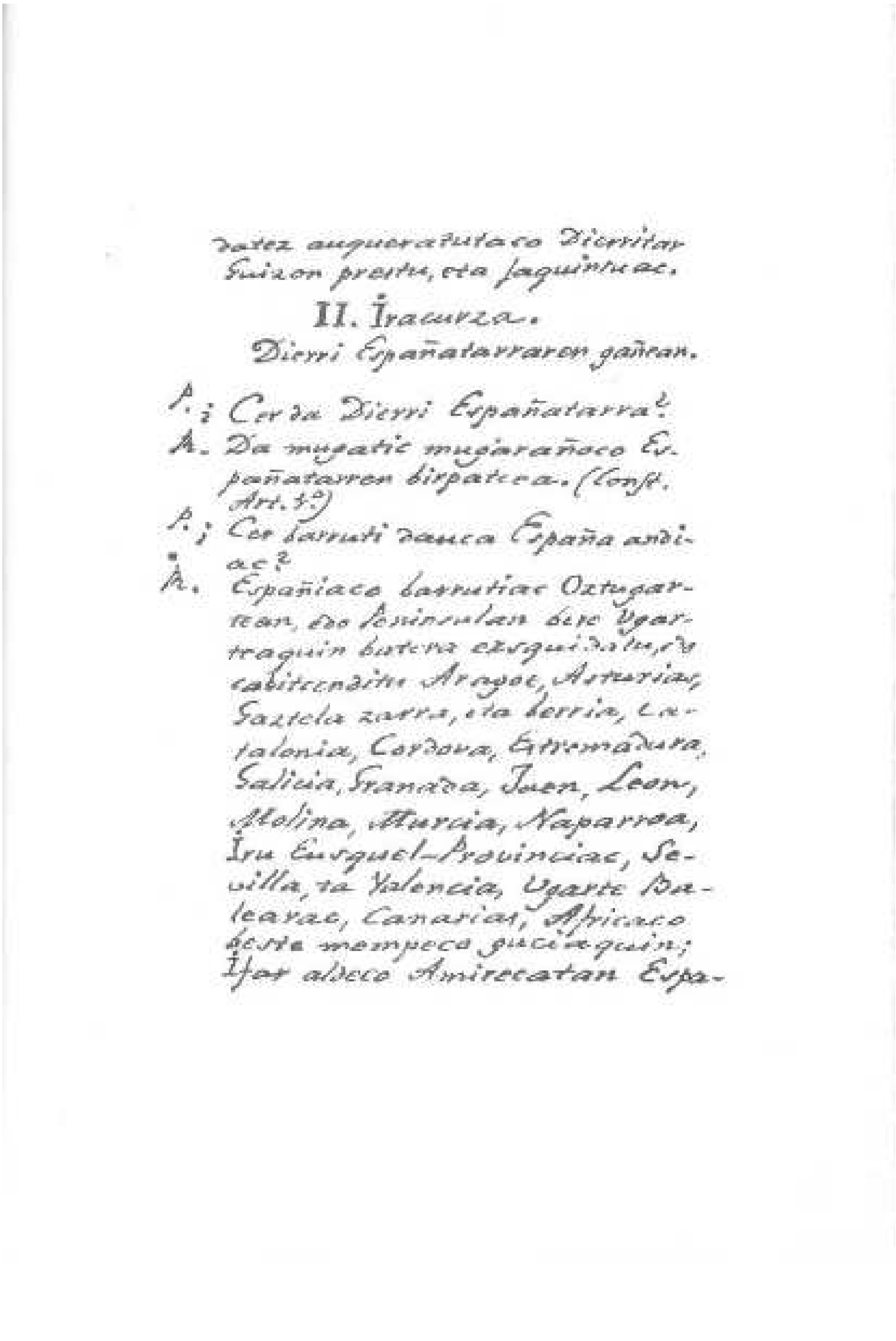

datez auqueratutaco Dierritar
Guizon preitu, eta jaquintuac.

II. Iracurza.

Dierri Españatarraren gañean.

P. ¿ Cer da Dierri Españatarra?

A. Da mugatic mugaraño co Es-
pañatarren birpatcea. (Const.
Art. 1.º)

P. ¿ Cer barruti dauca España andi-
ac?

A. Españiaco barrutiac Oztugar-
tean, edo Peninsulan bere Ugar-
traquin batera ezsquidatu, edo
cabitcenditu Aragoe, Asturiac,
Gaztela zarra, eta berria, Ca-
talonia, Cordova, Estremadura,
Galicia, Granada, Jaen, Leon,
Molina, Murcia, Naparroa,
Iru Eusquel-Provinciac, Se-
villa, ta Valencia, Ugarte Ba-
learac, Canariac, Africaco
beste mempeco guciaquin;
Ifar aldeco Americatan Espa-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

ña berria, Galicia berriarequin,
Yucatango Oztegarteárequin,
Guatemala, eta Eguzquiaren ir-
teraco Provincia barruac, Eguz-
quiaren sarreraco Provincia ba-
rruac, Cubaco Ugartea, Florida-
biaquin, Santo Domingoco Espa-
ñari dagocan Ugarte zatia, Pu-
erto Ricoco Ugartea, beste bora-
ri, eta Continente, edo Lurteguea-
~~ta~~dagozcanaquin, ala Ychaso ba-
tean nola bestean. America
Egoialdecoan, Granada berria,
Venezuela, Perú, Chile, Rio Pla-
taco Provinciac, eta Ychaso pa-
quetsuari, eta Atlanticoari da-
gozcaten Ugarteac. Asian Fi-
lipinetaco Ugarteac, eta gañen-
co bere mempe Erriac. (Art. 10)

P. ¿Jabeaic badu Españac?

R. Ez: carren izanic librea, eta ese-
quijabaguea, eztá, ta ecin izan-
ditegue familia, edo Personaren
baten Guraso-oncarria; onezaste-

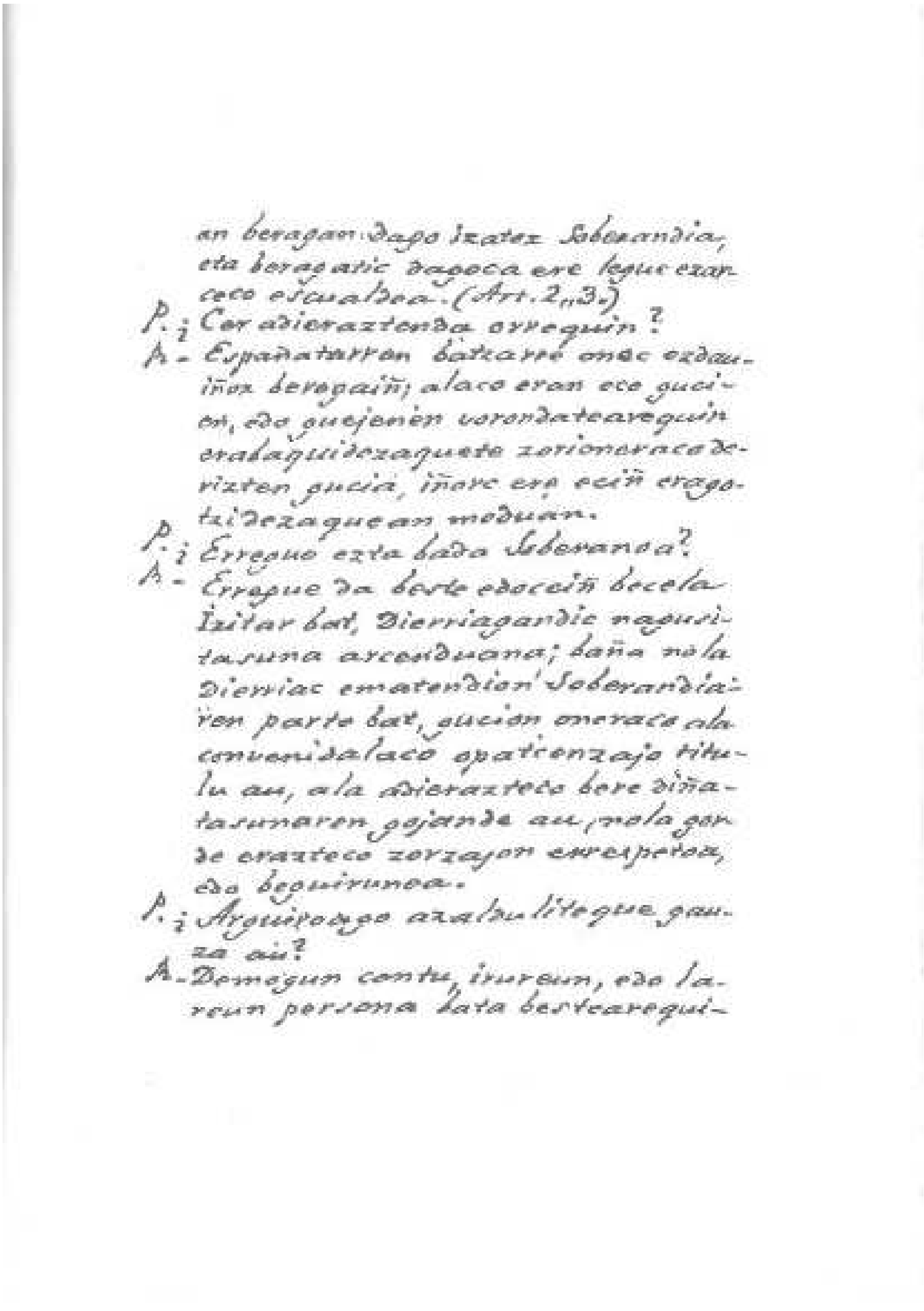

an beragan dago izatez Soberandia,
eta beragatic dagoca ere leguec ezarceco escualdea. (Art. 2, 3.)

P. ¿Cer adierazten da orreguin?

A. Españatarren batzarre onec ezdauiñox beregaiñ; alaco eran ece guciori, edo guejenen vorondatearequin eradañguidezaguete zorionerraco dezizten gucia, iñorc ere eciñ eragotzi dezaquean moduan.

P. ¿Erregue ezta bada Soberanoa?

A. Erregue da beste edoceiñ becela Izitar bat, Dierriagandic naguzitasuna arcenduana; baña nola Dierriac ematendion Soberandiaren parte bat, gucion oneraco ala convenidalaco opatrenzajo titulu au, ala adierazteco bere diñatasunaren gojande au, nola gorde erazteco zorzajon errespetoa, edo beguirunea.

P. ¿Arguirogo azaldu liteque gauza au?

A. Demagun contu, irureun, edo lareun persona bata bestearequi-

co icurguizun gabe Oncirateondi-
rala Ichar bazter, edo puntu bate-
raco, eta Ichar-Ecaitzac bota-
tcandituala Ugarte utsitu bate-
ra: guizon ajec bertan vicitcera-
naita-najezturic, alebatec etcu
can ajen artean aguintaric; nax-
beraxan librea, ezequigabaguea,
bere buruaren jabe, eta iñoren men-
pegadea.

P. ¿ Eta nolatan vici alcitezquean al-
carturic norberaren bertezaz con-
tugabe, gucian vuerte onaz bortoc
carguric etzuala?

R. Argatic alcarrequin vici izateco
armoac eguiñ beciñ laster, eta eza-
guturic, batac bertearganic iche-
guita naitaez artaraco egon bear-
rra, aratcicozuten orduan beren
berequigabaguetasunaz, edo jaun-
dereaz, eta nomporatucociraden
on ceriztén erreguela, edo legue-
azpira; eta nor-beraren jaun-
dera au bilducalitzaque gucien
artera; alaco eran ece, iduquigabeta-
nic ajen artean iñor batac berteari

aguinceco euscaldunic, guciac bildu,
edo alcarturic idúquicoluecate escu-
aldea enceriziten gauzac erabaqui-
tceco. Emendic datoz, erac beren ar-
tean gobernatceco, eta zucenceco
izentatcen zutenac artucoluquen-
la nausitasuna bestē lagunetatic,
eta ajoc leguez, tadidez ifinicalo-
cate naico condicioac, unguitzac,
edo mugac. Nola Nacio, edo Dier-
riac era onetan moldatu dirade,
guertaera onequin adierazten da,
ez bacarric cer ecan naiduan
jaundèra Dierricoac, baicitaita-
ere berai dagocatela batez ere, eta
izatez; eta leguez gobernatcen diran
beceiñ, dala bestean becela batu-
ci bat carguduna, guciac erabat
daucaten euscaldea berari eman
dioten moduan equeresitatceco, or-
denaz, zucen, eta seguru vici-izan-
teco.
P. 2 Soberandi onen ucoan, Españaco
Dierria cer Religio mota gordetce-
ra jarten da, bere ura costumbre

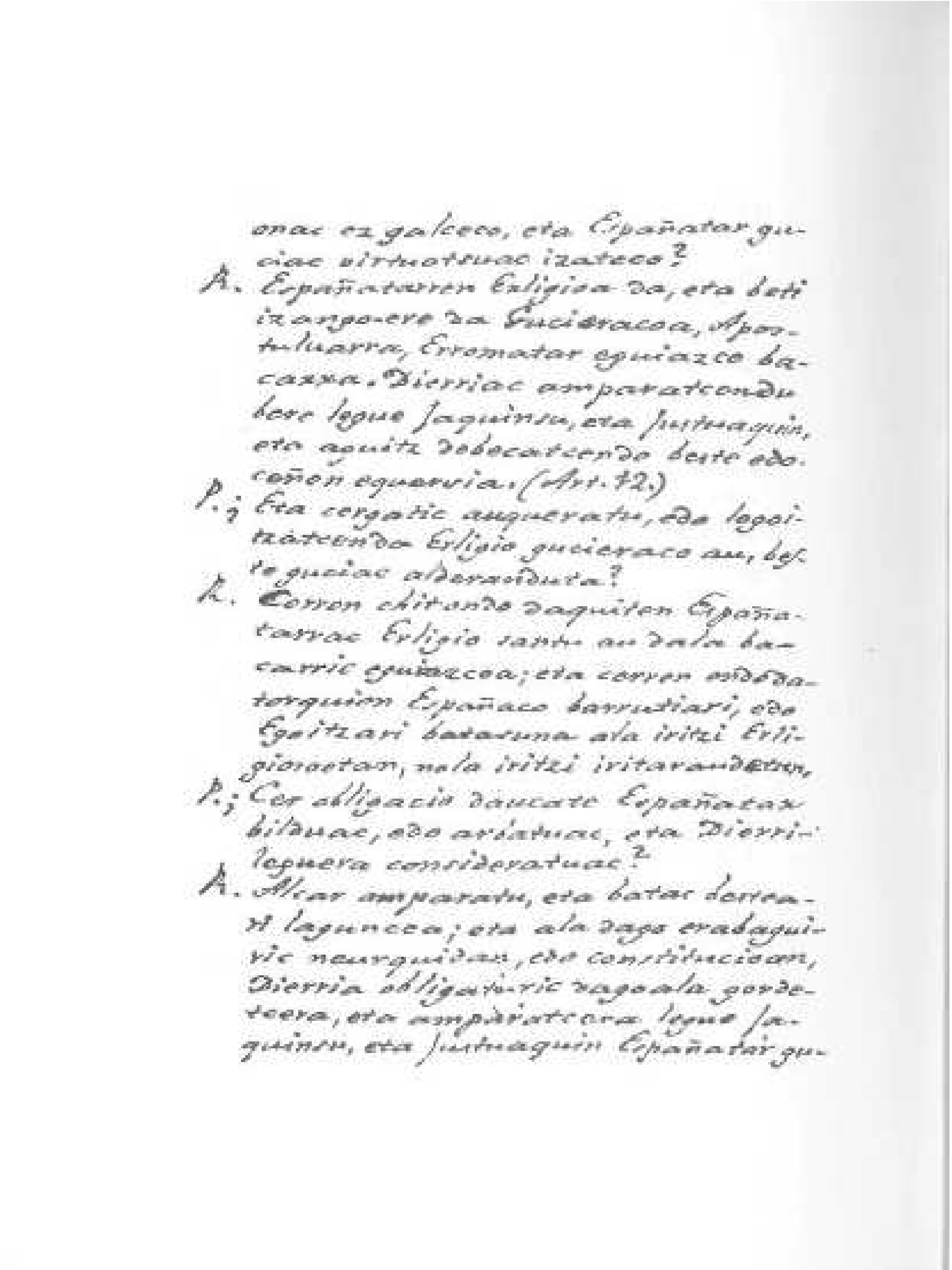

onac ez galceco, eta Españatar gu-
ciac virtuosuac izateco?
R. Españatarren Erlijioa da, eta beti
izango-ere da Gucieracoa, Apos-
toluarra, Erromatar eguiazco ba-
carra. Dierriac amparatcendu
bere legue jaquinsu, eta justuaquin,
eta aguitz debecatcendu bestе edo-
ceñen eguerria. (Art. 12.)
P. ¿ Eta cergatic auqueratu, edo legui-
tzatcendu Erlijio gucieraco au, bes-
te gucíac aldenduta?
R. Orren chitando daguiten Españа-
tarrac Erlijio santu au dala ba-
carric eguiazcoa; eta orren aldeda-
torquion Españaco barrutiari, edo
Egoitzari batasuna ala iritzi Erli-
gioraetan, nola iritzi iritarandetan,
P. ¿ Cer olligacio daucate Españatar
bilduac, edo ariatuac, eta Dierri-
leguera consideratuac?
R. Alcar amparatu, eta batac besteari
laguncea; eta ala dago erabagui-
ric neurquidan, edo constitucioan,
Dierria olligaturic dagoala gorde-
tcera, eta amparatcera legue ja-
quinsu, eta justuaquin Españatar gu-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

cien derecho, eta ondasun leguezco-
ac. (Art. 4.)
P. ¿Cer derecho, edo margo dirade ojec?
R. Libertadea, seguranza, jabetasu-
na, eta berdintasuna.
P. ¿Cer aditcenda seguranzagatic?
R. Sucion batzarrea erabat bata ber-
tearen margoen seguranzaraco.
P. ¿Certan dago jabetasunaren mar-
goa; edo derechoa?
R. Nore berac nai docela bere gau-
zac idiquitcean, eta baliatcean;
orobat bere adimenduaren, baiqui-
ñaren, eta beer eguiñaren frutu-
az iñore ere, eta iñola ere eciñ enz-
gotzidizoguean eran.
P. ¿Certan dago libertadea?
R. Eztago libertadea, asco ez-jaquinic
uste duan becela, Guizonac idiqui-
tcean nai gucia, nai duan eran,
edo nola nai gauzac eguitecogiu
aldea; baicic eguitcan besteri cal-
teric eciñdeiguicon moduan, eta
legueac debecatcen ezdituanac.
P. ¿Verez libertadearen contracoac
dirade legueac?
R. Ez: bai aitzitic amparatcen dute,

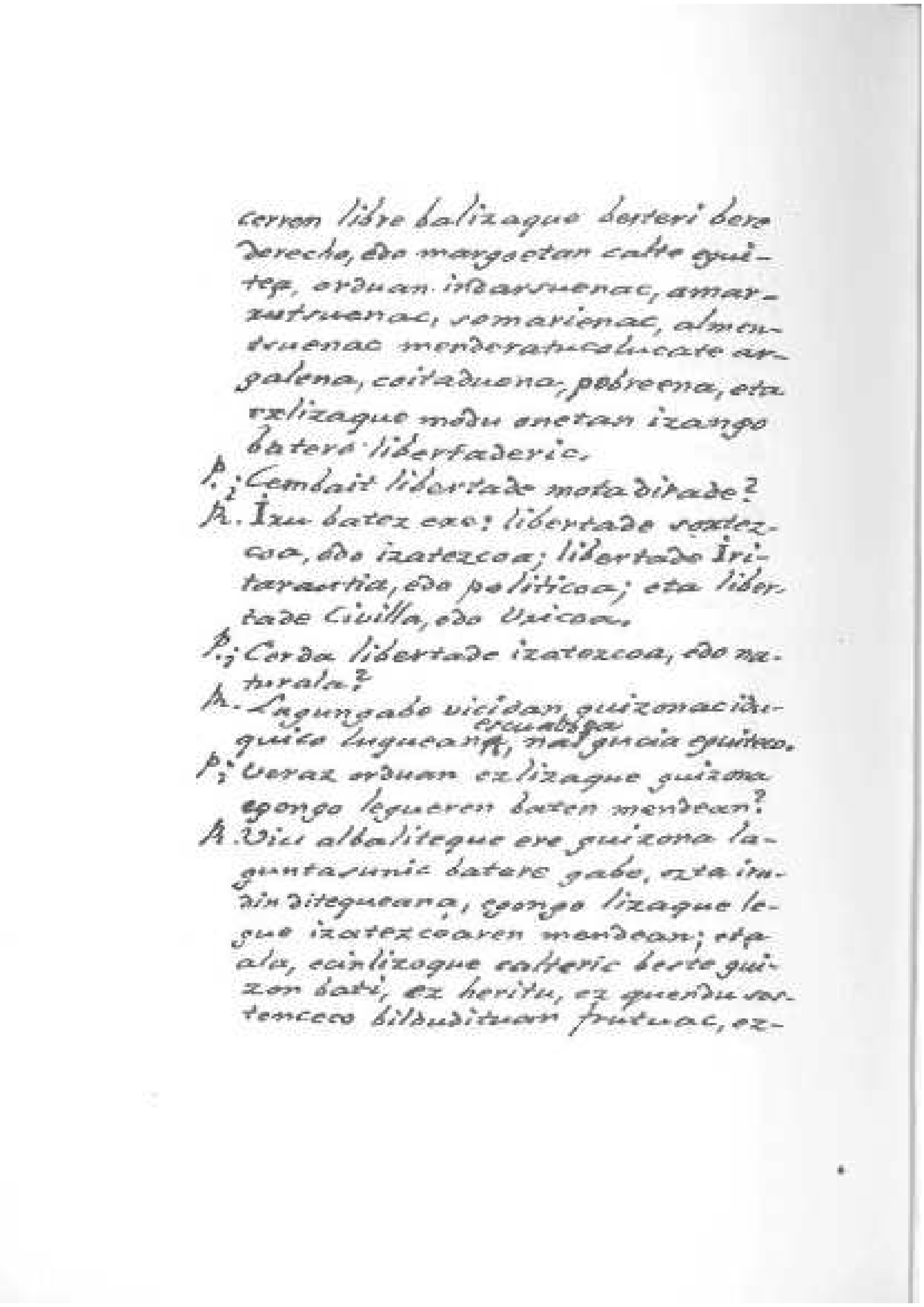

cerron libre balizaque besteri bere
derecho, edo margoetan calte egui-
tea, orduan indarsuenac, amar-
zustruenac, somarionac, almen-
druenac menderatucoluzcate ar-
galena, coitaduena, pobreena, eta
ezlizaque modu anetan izango
batere libertaderic.
P. ¿Cembait libertade mota dirade?
R. Iru batez ere; libertade sortez-
coa, edo izatezcoa; libertade Iri-
tararsitia [?], edo politicoa; eta liber-
tade Civilla, edo Uricoa.
P. ¿Cerda libertade izatezcoa, edo na-
turala?
R. Lagungabe vicidan guizonac idu-
quico luqueana [?] (ircualtiga [?]) nai guciaa eguiteco.
P. ¿Beraz orduan ezlizaque guizona
egongo leguearen baten mendean?
R. Bici albalitequé ere guizona la-
guntasunic batere gabe, ezta in-
[illegible] ditequeana, egongo lizaque le-
gue izatezcoaren mendean; eta
ala, ezinlizaque calteric berte gui-
zon bati, ez heritu, ez quendu sar-
tenceco [?] [illegible] frutuac, ez-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

ta ere beste gaitzic.

P. ¿Cer gauza da libertade Iritarautia, edo Politicoa?

A. Da escualde bat edoceñegan dagoana, bere Ẽrria, edo Nacioa goarnatceco moduren batez, naiz berez, naiz alordeceaz.

P. ¿Eta cerda libertade Unicoa, edo Civilla?

A. Da laguntarunean vicidan edoceiñ guizonec daucan escualdea, nai gucia eguiteco, leguenac bestec eciñ eragotzidizoguean moduan.

P. ¿Maldizguira, edo maldez escribitceco libertadea, cer libertade motari dagoquio?

A. Libertade Civillari, edo Unicoari; bada berori dagoquio, escribitceco, itz eguiteco, Jateco, idikiteco libertadea, eta guizonac bere caraguitzalizatea escualde gucien uste librea, ala ezleiguindez, nola iretaguindez, leguearen contracoa eztala.

P. ¿Certan dago bada maldizguiraco libertadea?

A. Dago, guizonac itz eguiteco iñorc aguindu bearric ezduan becela, ala ezdu iñorc aguindu guizunic, pensaruduana escribitzeco; baña eciñ itz eguiñ, edo escribitu litzaquean becela castigutzaca iñori catoliquequeon gauzaric, ala ecin moldizquiratu litzaque; argatic Naurguida, edo Constituzioac, erabaquiezquirroz, nolatan eguiñditezquean gucien icasbidètan aurreraprnac, (ceñagabe eciñditezquean zorionic) ditezarcendu, Españatar guciac dutela escualdea, escribitzeco, eta aguerceco bere irudiac, edo pensamentu iritaraziac licenciatzaca, berticuvtegabe, aguertubaña lenagoco baibenagabe, leguéac ditezarlitzaquean urguitzo, eta eranzungarriaren azpian. (Art. 371.)

P. ¿Cergatic ditu moldizquiraren libertade onec aimberta Etsai?

A. Cerren ascodiraden munduan bere usario charraguin viciidiradenac, eta moldizquiratceco libertadeac Erritarrac arguidaratuaz, aurreka-

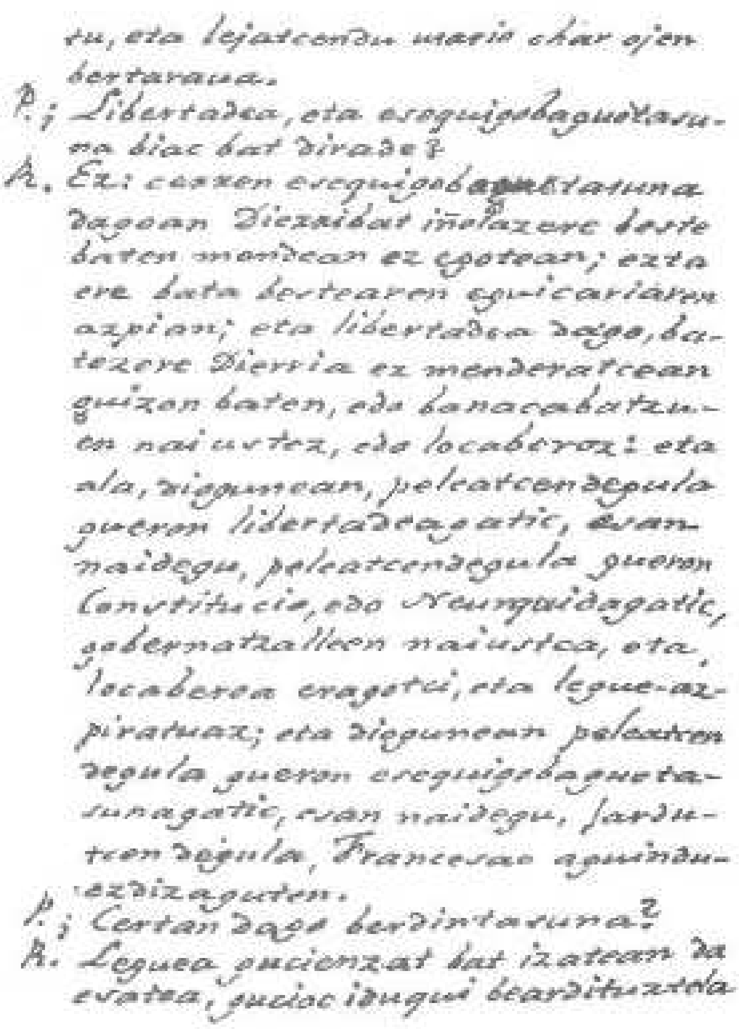

tu, eta lejatcondu ueaein char ojen
bertarana.
P. ¿ Libertadea, eta erequijoebaguitasu-
na biac bat dirade?
R. Ez: cezen erequijoebaguetatuna
dagoan Diezaidat iñolazere beste
baten mendean ez egotean; ezta
ere bata bestearen eguicarian
azpian; eta libertadea dago, ba-
tezere Dierria ez menderatcean
guizon baten, edo banacabatzu-
en naiurtez, edo locaberoz: eta
ala, diguneean, peleatcendegula
gueron libertadeagatic, esan-
naidegu, peleatcendegula gueron
Constitucio, edo Neurquidagatic,
gobernatzalleen naiustea, eta
locaberoa eragotci; eta legue-az-
piratuaz; eta digunean peleatcen
degula gueron erequijoebagueta-
sunagatic, esan naidegu, jardu-
tcen degula, Francesac aguindu-
ezdizaguten.
P. ¿ Certan dago berdintasuna?
R. Leguea guciorzat bat izatean da
eratea, guciac iduqui beardituztela

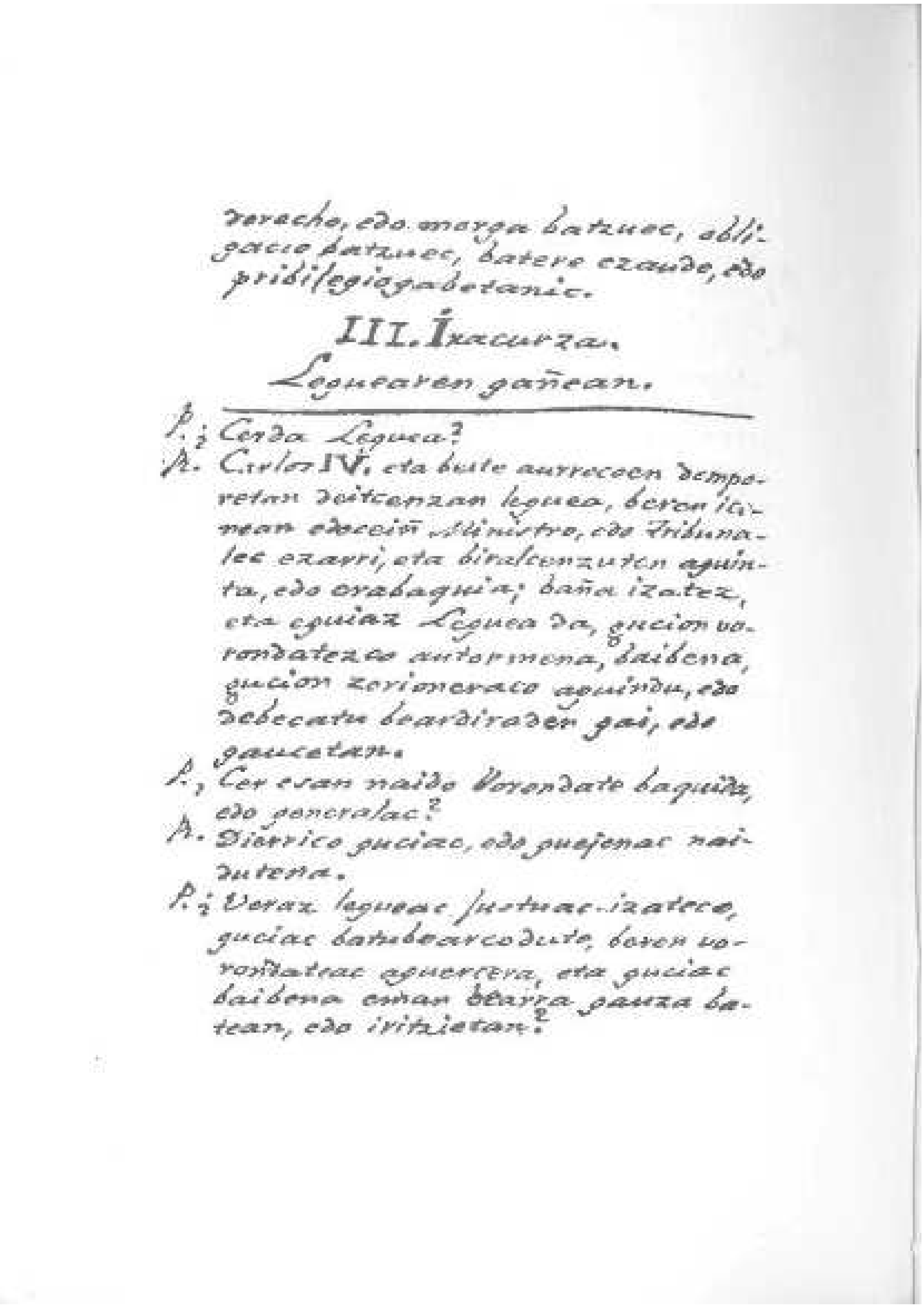
derecho, edo. marga batzuec, obli-
gacio batzuec, batere ezaude, edo
pribilegio gabetanic.

III. Iracurza.

Leguearen gañean.

P. ¿ Cerda Leguea?
A. Carlos IV. eta beste aurrecoen dempo-
retan deitcenzan leguea, beron ize-
nean eleccion Ministro, edo Tribuna-
lec ezarri, eta biralcenzuten aguin-
ta, edo erabaquia; baña izatez,
eta eguiaz Leguea da, gucion bo-
rondatezco autormena, daibena,
gucion zorioneraco aguindu, edo
debecatu beardiraden gai, edo
gaucetan.
P. ¿ Cer esan naido Borondate baquida,
edo generalac?
A. Diarrico guciac, edo guehenac nai-
dutena.
P. ¿ Beraz leguea justuac izateco,
guciac batebearcodute, beren bo-
rondateac aguertera, eta guciac
daibena eman bearra gauza ba-
tean, edo iritzietan?

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

A.– Au onela equinditequean lecuetan convenida ala equitea: baña Diorritax guciac ecin arkatuditaneanean (onacraz Españan) non zabalauric aurquitcandiraden munduaren lau aldètan, bildu beardute edolaric guciac autataco personac, beren izenean aguertuditzaten uorondateac, guejonen irituia izan ni gauza erabaquiteduaná; cerren ecindiztequean gauza aldean izangalizaque guciac oradat gauza bat nai izatea.

P. ¿Cerda Leguen beamuga edo chedea?

A.– Baquidarà Leguen beamuga dà, Dir zaiaren zoriona, coñaren gobiernuraco ifinitcendiraden. Beamuga au aldatzenda legue motan orara; batzuc dirade ondequidarrac, edo cimenducoac, eiec, erasidan becela, gobiernua erabaquitcandute, eta moldatcondute Constitucio, edo Nourquida; legue Uzicoac, coñac erabaquitcondituzten erregueula irmoac, berezco ontasunetic artuac, Erritarren derechoac, edo margoac eradaquitceco beren ondasunen uso lidrean, eta eren artoco artu emanetan, eta tratu mota gucietan ondasunan, eta faltatasunaren beaquidez; Legue obendunac, edo

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

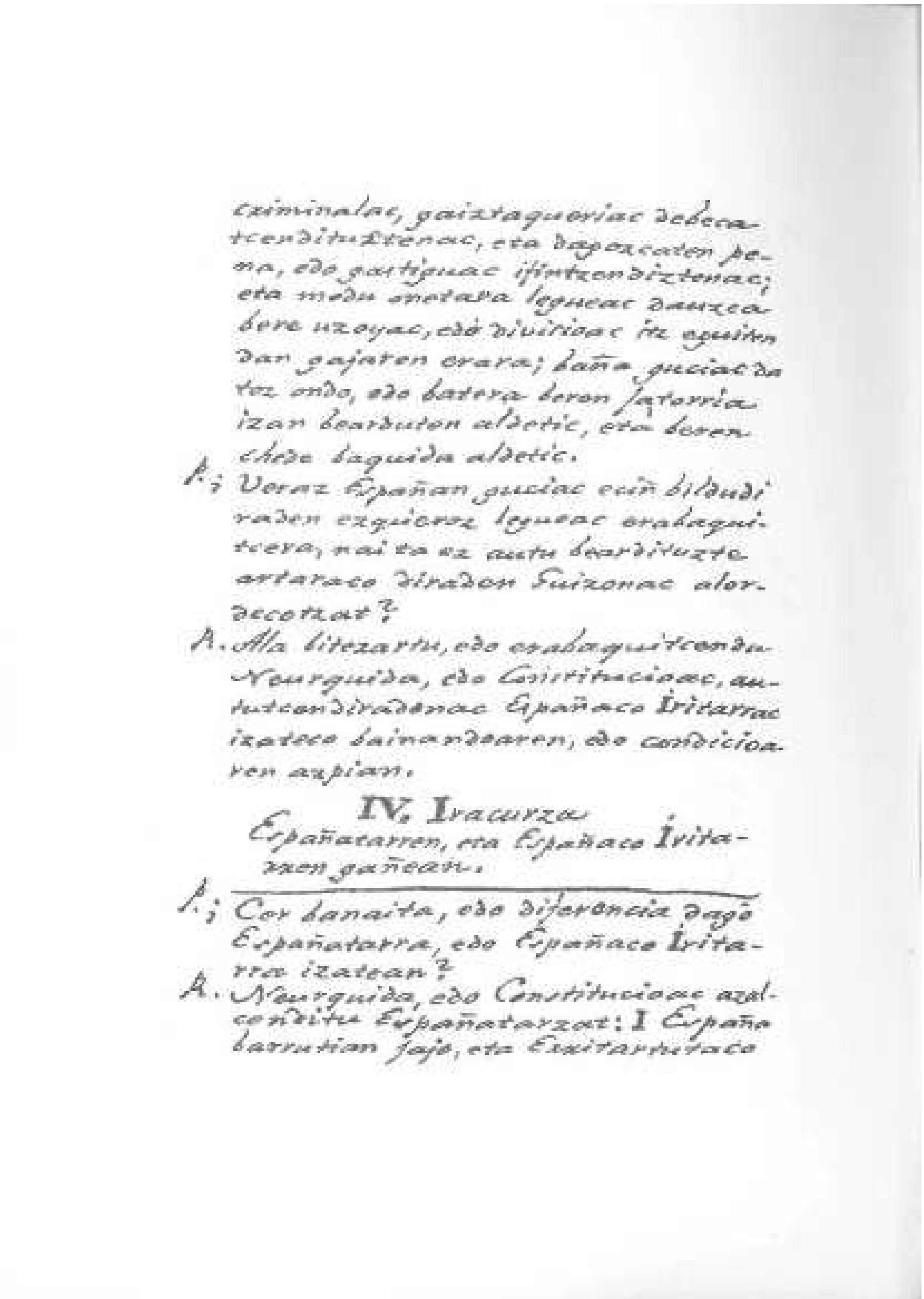
criminalac, gaiztaguiriac debeca-
tcendituztenac, eta dagozcaten pe-
na, edo gastiguac ifintzendiztenac;
eta medu onetara leguear danzca
bere uzoyac, edo diviriac ite eguiten
dan gajaren erara; baña guciac da
toz ondo, edo batera beren jatorria
izan beardute aldetic, eta beren
chede laguida aldetic.
P.; Veraz Españan guciac ecin bildudi
raden exquierez leguear erabagui-
tcera, nai ta ez autu beardituzte
artaraco diradon Guizonac alor-
decotzat?
A. Ala litezartu, edo erabaquitcendu
Neurguida, edo Constitucioac, au-
tutcandiradenac Españaco Iritarrac
izateco bainandearen, edo condicioa-
ren azpian.
IV. Iracurza
Españatarren, eta Españaco Irita-
rren gañean.
P.; Cer banaita, edo diferencia dago
Españatarra, edo Españaco Irita-
rra izatean?
A. Neurguida, edo Constitucioac azal-
cenditu Españatarzat: I Españo
barrutian jajo, eta Etxitarretaco

1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

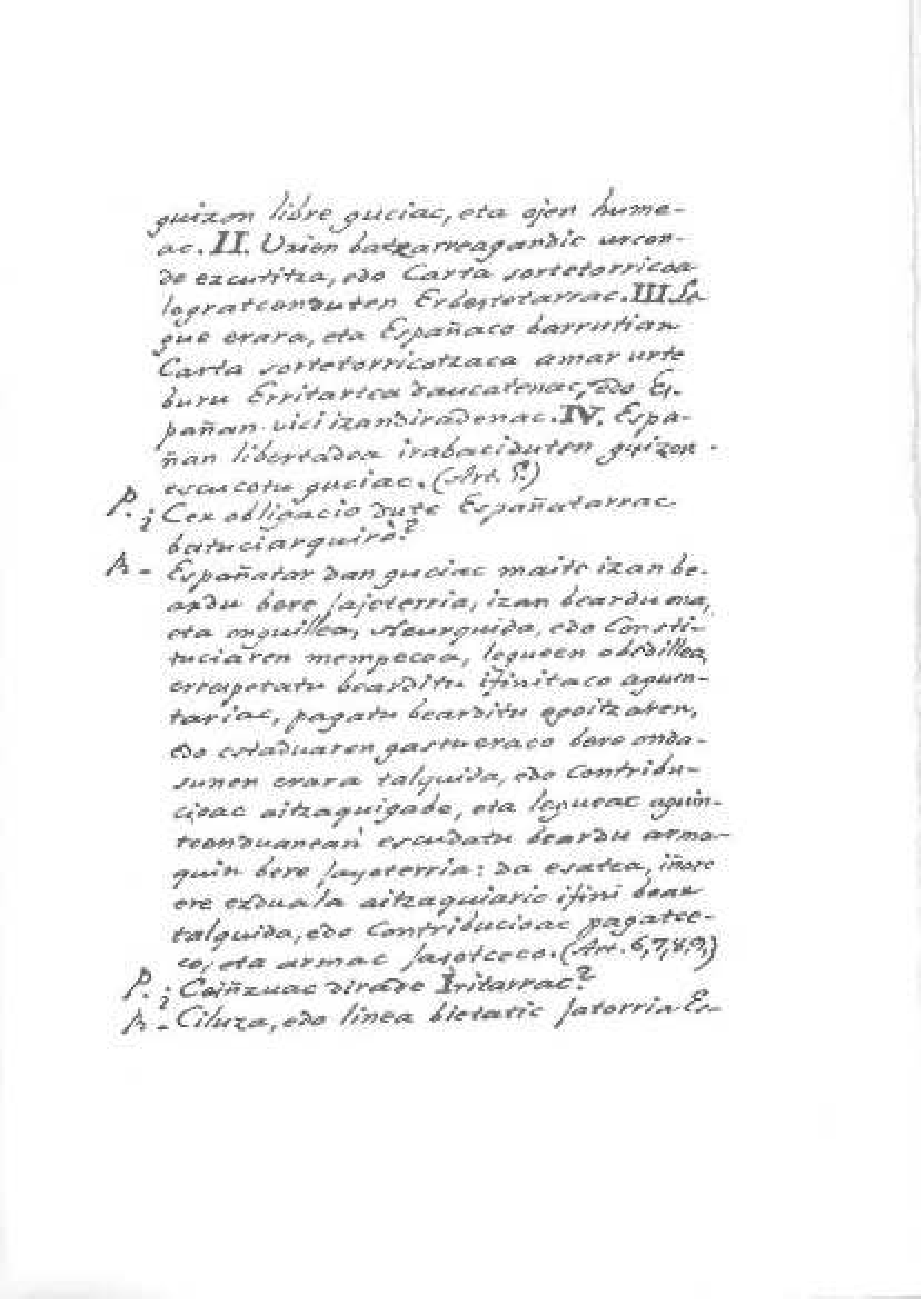

guizon libre guciac, eta ajen humeac. II. Uzion batzarreagandic urconde ezcutitza, edo Carta sortetorricoa logratcondute Erdeztotarrac. III. Legue arara, eta Españaco barrutian Carta sortetorricatzaca amar urte buru Erritartea daucatenac, edo Españan vici izandiradenac. IV. Españan libertadea irabacidute guizon escucotu guciac. (Art. 5.)

P. ¿Cer obligacio dute Españatarrac batuciarguirà?

A. Españatar dan guciac maite izan bear du bere jajoterria, izan bear du ona, eta onguillea, [illegible], edo Constituciaren menpecoa, legueen obedillea, errespetatu bear ditu ifinitaco aguintariac, pagatu bear ditu ecoitzaren, edo estaduaren gastueraco bere ondasunen arara talguida, edo Contribucioac aitzaguigado, eta leguear aguinteandu anean escudatu bear du armaquin bere jayoterria: da esatea, iñore ere ezdu alá aitzaguiaric ifini bear talguida, edo Contribucioac pagatzeco; eta armac jasotzeco. (Art. 6, 7, 8, 9.)

P. ¿Cañzuac dirade Erritarrac?

A. Ciluza, edo linea bietatic jatorria Er-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

paña errico muga dietatic dacarten Es-
pañatarrac, eta Españaco edoceiñ er-
ritan erritarturic daudenac. Orobat,
Españaco derecho, edo margoac goza-
tuaz, Iritar Carta irabaciduten Cam-
potar, edo Erbertoco guciac. (Art. 18, 19)
P. ¿ Cer bainande, edo zeai iduqui bear
dute Campotarrac Iritar Carta iristeco?
R. Egon bearra dute Españatarrequin ez-
conduric, eta ecarri bearduteo bere-
quin sotarquita, edo vicimoduren
bat, edota izan bearditazte ondasun
ezxotuac, talguida, edo Contribucio
zucenac pagadeizcaten adiña;
edo jarri mercataritzan ambateco
burucarde consideragarriarequin
bai batzarrearen vorondatena; equin
izan bearditeizten Españaren escu-
dapoan, edo defensan oiezbecela-
co serbitza señalatuac. (Art. 20)

Berebat dirade Iritarrac Emi-
tarturic dauden Campotarren Se-
me legarancoac, Españan jajo, eta
Campora gobiernuaren licencia, edo
baitenagadetanic irtenezdutenac.
eta agueta bat urte ezquero erri-
tartu badirade Españaco Erriren ba-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

tean equeritueaz oficio, edo equinza
onen bat. (Art. 23)

Edoceiñ ciluza, edo lineatic beren
Jatorria Africatic datorquiten Espa-
ñatarrai gueldítzenzaizte virtu-
tezco, eta merecimenduzco atea
zabalic Iritarrac izateco; ondorin
uxi batzatreac emangadizte Iritar
Carta Jajeterriaren mesedean ecur-
te, edo servicio alacoztuac edo seña-
latuac eguiñdituztenai; edo beren
adimentuan, arrotan eta vicimo-
du onean banaitu diradenai; bal-
din seme legaraucoac, edo ezcon-
zatic datocenac badirade; Gura-
so libreenac; emacume libreare-
quin ezconduric, eta Erritartu-
xic España barrutian, aficio, edo
equinza onen batean equeritua-
tcen diradela beren burucarde,
edo dirutaldearequin. (Art. 22)

P. ¿Cer gallende, edo pribilegio daucate
te Españatar Erritartuac?

R. Batez ere; eta leendabicoa da, ar-
batcea Beautuen bilgumaraco du-
quaratcora Dierriaren aurquezta-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

xia molsatcen duten Ecaustuac; ar-
rez artean idugui alizatea Jardue-
Izigoquiac, eta ojetaraco auguerra.
(Art. 23.)

P.; Badirade guertaldiac Españaco
Izitarra izatea galdulitzaguea-
nic?

A. Lau: I. Erbestean sortitza irichi
dalaco. II. Beste Gobiernuren ba-
tean Jarduera irichi, edo artuda-
laco. III. Sentenciaz eradaquiten
diranean pena atrecabetuac, edo
letragarriac, berriro gai eguiten
expada. Eta IV. Españatic campo-
ra bost urte ondorera, edo contiño
uici izandu bada Gobiernoaren en-
cargupade, edo baimenagade. (Art. 24)

P.; Badago beste eracai, edo motivo-
ric galceco Izitaritza?

A. Ez; baña eragotzi, edo debecatcen-
da Izitar margo, edo derechoen egui-
sia guertaldi ojetan: I. Tribunalean
ecadoiguire eradaquitzen danean,
eztala artaraco gai iñolaz ere.
II. Maitzantriagatic, edo guciegui-
co dirutaldearen zorragatic. III. Eche-
co mirabetasunagatic. IV. Ez eguinza,

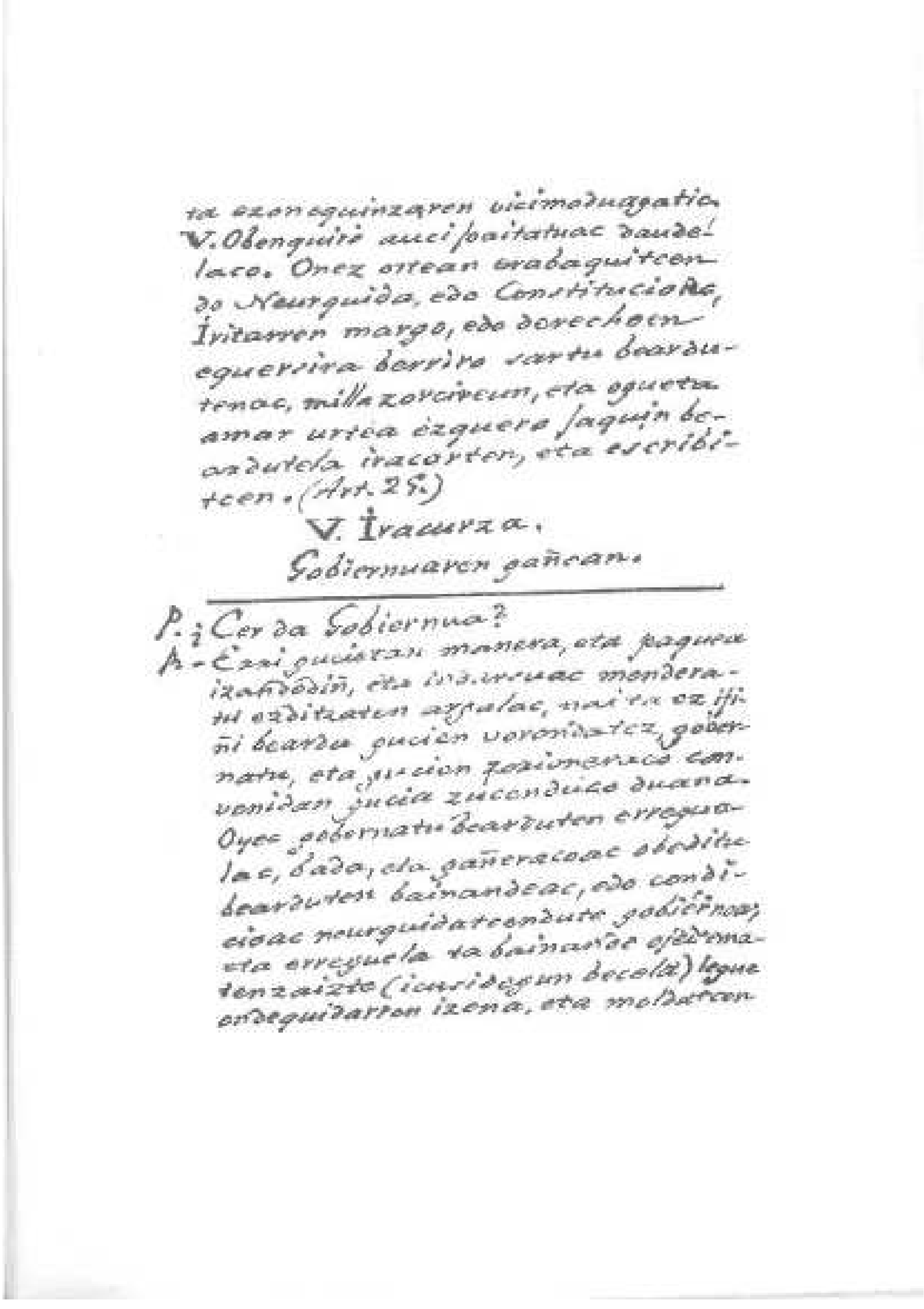
ta ezonoquinzaren vicimodugatic.
V. Obenquiñ auci jaitatuac daudelaco. Onez ortean erabaquitcen-do Neurquida, edo Constitucioac, Iritarren margo, edo derechoen-equerrira berrite sartu beardu-tenac, millazorcivcum, eta oguetamar urtea ezquero jaquin beardutela iracorten, eta escribitcen. (Art. 25.)

V. Iracurza.
Gobiernuaren gañean.

P. ¿Cer da Gobiernua?
A. Ezai guciaran manera, eta paquea izandedin, eta [illegible] mondera-tu ezditezaten [illegible], nai ta ez jji-ñi beardu gucien voronda[illegible] gober-natu, eta gucion [illegible] [illegible]vonidan gucia zucenduico duana. Oyec gobernatu beardute erregua-lac, bada, eta gañeracoac obedite-beardute bainandeac, edo [illegible] cioac neurguidatcendute gobiernoa, eta erreguela ta bainandec [illegible]tenzaizte (icuridagun becela) legue ordequidarren izena, eta [illegible]

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

dute Eraiaron Neurquida, edo Constitu-
cioa.
P. ¿ Erreguela, eta bainanda ojec Erral, edo
lecu gucietan dirade berdiñac?
R. Ez: eta argatic aurquitcendirade,
gobiernu banaitatuac, edo diferen-
teac. Lecu batzuetan aguincen da,
edo dauca Soberandia guizon ba-
tec bacarric, bere varondatear or-
tean beste urguitza, edo mugabe-
tanic: beste lecu datayetan gui-
zon batec aguinduarren, alaz gu-
ciarren ere, dago obligaturic, le-
gue jaquin batzuec gordetcera; bes-
te batzuetan aguincendute Persona
batzuec, eta ojec beren artean au-
tutcendirade betico, edo dempora
jaquiñeco; eta azquenic beste batzue-
tan aurquitcenda berecitua, edo
partitua aguinta, edo Soberandia-
ren equersia.
P. ¿ Nolatan equiztatcen da bereci,
edo partitua au?
R. Bereci au equiztatcen da batzuec
gauza bat aguindu, edo oradagui-
tcendutenean (eta da legue eguitea

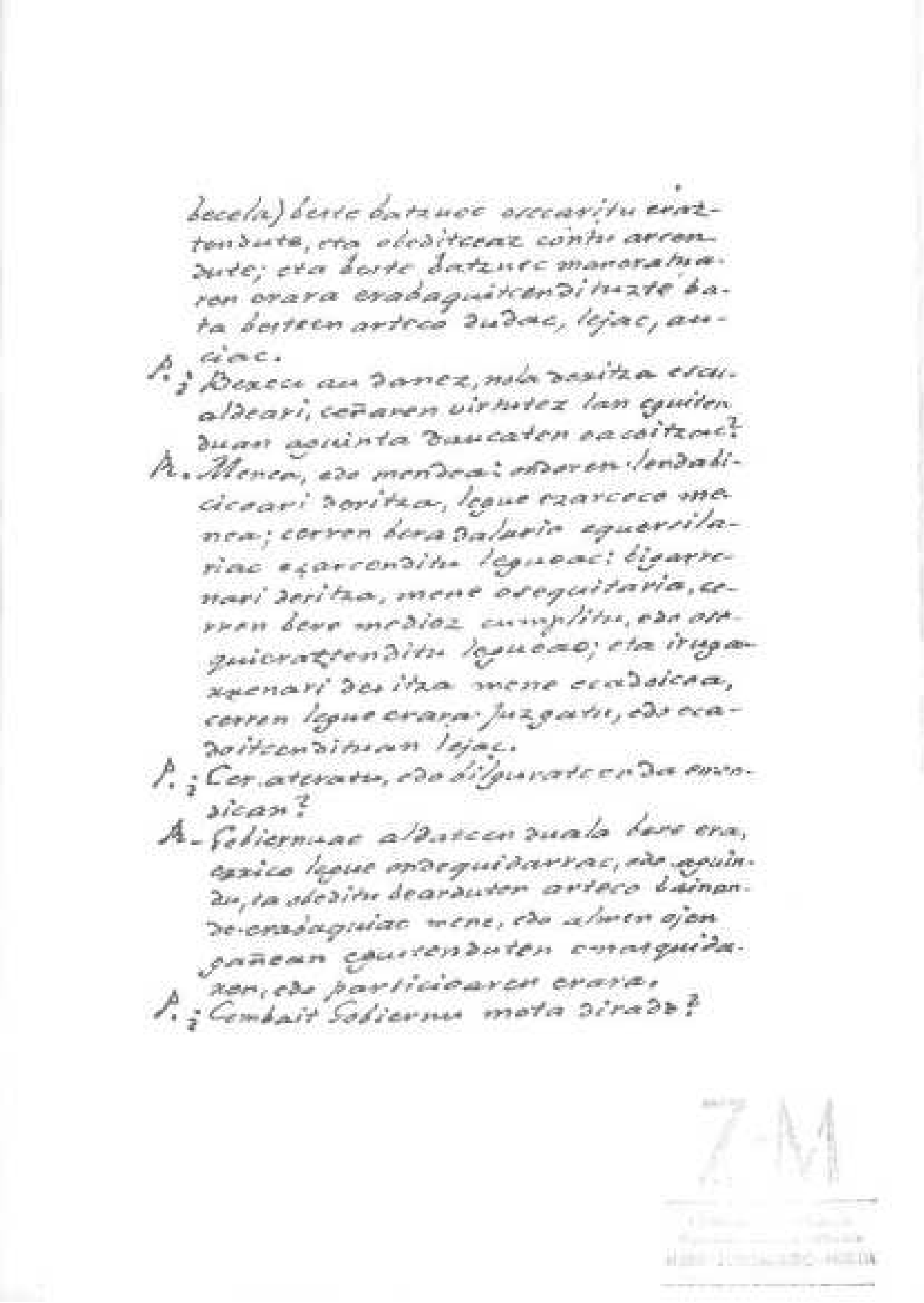

beceala) berte batzuec arecaritu eraztendute, eta oleditceaz contu arrendute; eta berte batzuec manoratuaren arara erabaquitcenditzute ba-ta berteen arteco dudac, lejac, auciac.

P. ¿Bereca au danez, nola deritza escualdeari, ceñaren virtutez lan eguiten duan aguinta duacaten eaceitzenac?

A. Menea, edo mendeai: ordenen lendadiciari deritza, legue ezarceco menea; ceren bera dala aguerrilanac ezarrenditu legueac: bigarrenari deritza, mene orequitaria, ceren bere medioz cumplitu, edo orrequiratzendiru legueac; eta irugarrenari deritza mene ecadaicea, ceren legue erara juzgatu, edo ecadoitzenditruan lejac.

P. ¿Cer aterata, edo dilguratcen da aurrican?

A. Gobiernuac aldatcen duala bere era, ezaica legue ordequidarrac, edo aguindu, ta oleditu dearauten arteco bainanbe erabaquiac mene, edo albeen ojen gañean eguitendute erabaguidaxen, edo particiaren erara.

P. ¿Cembait Gobierno mota dirade?

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

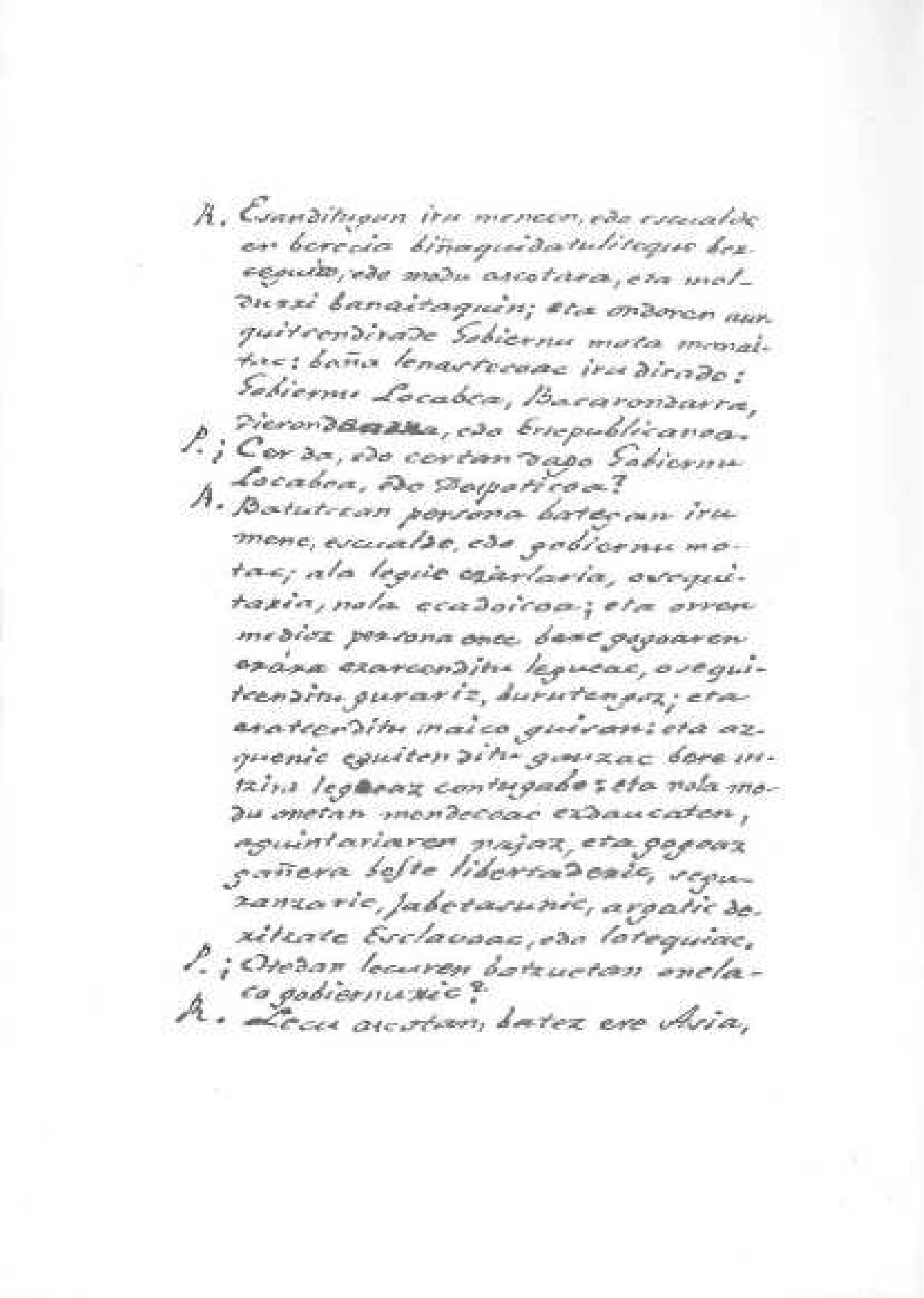

A. Esanditugun iru mencen, edo escualde
en berecia diñaquidatulitegue bere
seguido, edo modu ascotara, eta mol-
durzi banaitaquin; eta ondoren aur-
quitzendirade Gobiernu mota monai-
tac: baña lenartecoac iru dirade:
Gobiernu Locabea, Bararonzarra,
Dierondaaaa, edo Errepublicanoa.
P. ¿Cer da, edo certan dago Gobiernu
Locabea, edo Despoticoa?
A. Batutzean persona bategan iru
mene, escualde, edo gobiernu mo-
tac; ala leguie ezarlaria, averguí-
tazia, nola ecadoicoa; eta orren
medioz persona onec bere gogoaren
araura ezarcenditu leguecac, oregui-
tcenditu gurariz, durutengaz; eta
aratcenditu maiz guirani eta az-
quenic eguitenditu gauzac bere in-
tzira leguaaz contugabe; eta nola mo-
du onetan mendecoac ezdaucaten,
aguintariaren gajaz, eta gogoaz
gañera beste libertadeaic, segu-
ranzaric, jabetasunic, argatic de-
ritzate Esclavoac, edo loteguiac.
P. ¿Otedan lecuren batzuetan onela-
co gobiernuric?
A. Lecu ascotan, batez ere Asia,

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

eta African; eta arguiroago adi-
erazteco, exemplo batequin azaldu-
co det. Marrueco erreian, Locabe
gobiernoa dalazcoa, deitzendio
mempeco bati Emperadoreac, ber-
te baten queja xalario, edo legue-
ac debecatcen ezduan gauza bat
eguiñdualaco; baña ala ere, cer-
ren bere gogoco etzbaitzan, ere-
xi ez dagoçala aguincendu, quen-
dizatela vicia; edo ifiñtendio be-
rari deritzan penaren bat. Eman-
dacaigu, Marruecoen Emperado-
reac oneguitendituala bat bate-
tan iru mene, almen, edo escural-
dene, legue ezarlaria, oneguitaria,
eta ocadoicoa: lendabicicoa leguea
ezarcean guertzera. banatt arta-
raraz bigarrena legue bera onegui-
tu erazatceun; eta irugarrena,
guizagajoari leguea ezarratutte-
an. Beste gai gucietan ere erabat
da bere naicoa; eta nola aguintz-
zi ottocoac, edo teoragacoac oro-
orobat guzia artan guidatcendi-
zaden, beren mempeco tristeen

1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

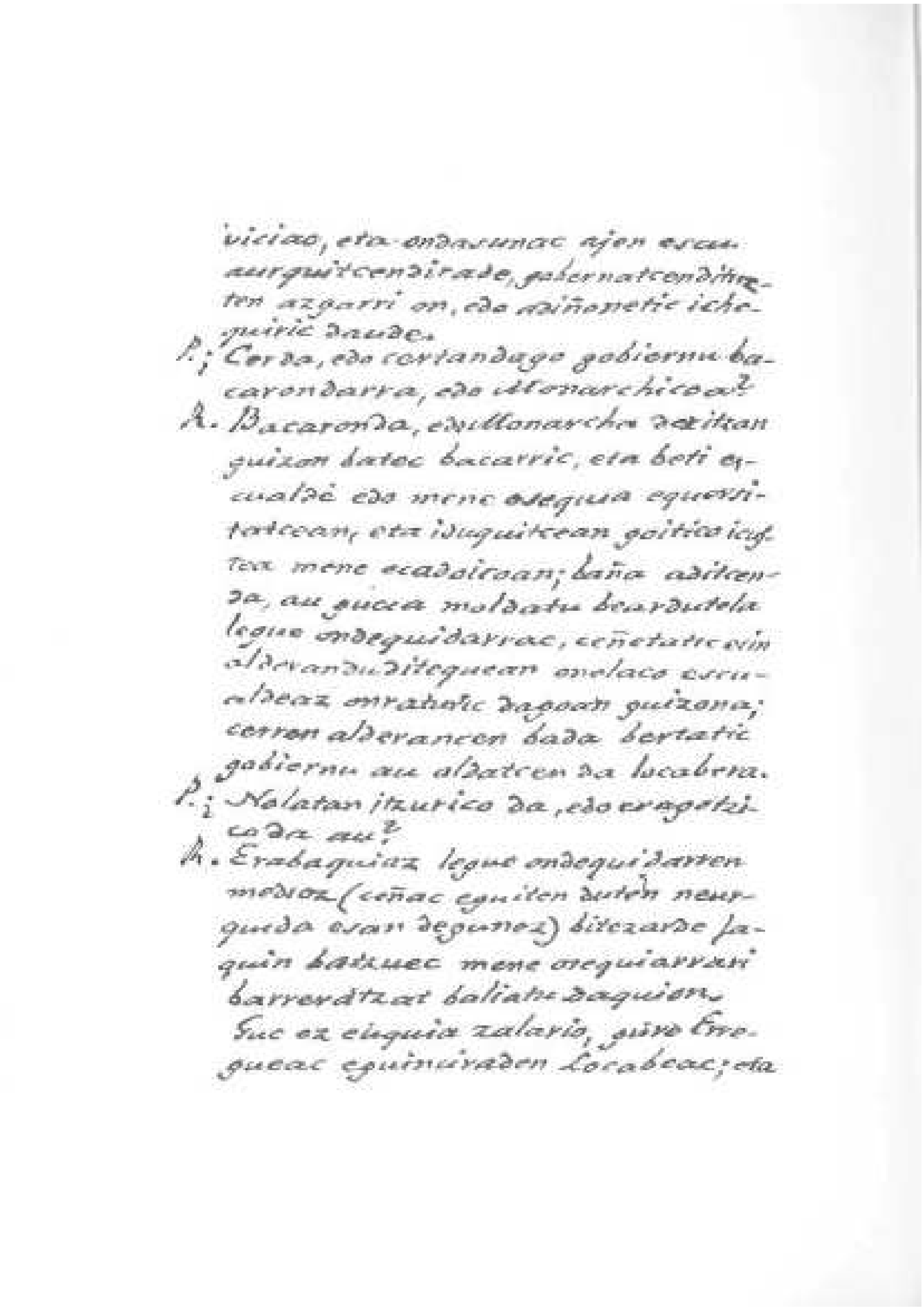

viciao, eta ondasunac ajen escu-
aurguitcen dirade, gobernatcen dituz-
ten azgarri on, edo aiñonetic icho-
quiric daude.
P. ¿Cerda, edo certan dago gobiernu ba-
carondarra, edo Monarchicoa?
A. Bacaronda, edo Monarchia deitcan
guizon batec bacarric, eta beti eq-
ualdé edo mene esequia equerri-
tatcean, eta iduquitcean goitica icuz-
tea mene ecadaitcean; baña aditcen-
da, au gucia moldatu bear dutela
legue ondequidarrac, ceñetatic ezin
alderandu ditequean onelaco escu-
aldeaz onratatic dagoan guizona;
ceren alderancen bada bertatic
gobiernu au aldatcen da lucabera.
P. ¿Nolatan itzurico da, edo eragotzi-
coda au?
A. Erabaquiaz legue ondequidarren
medioz (ceñac eguiten dituten neur-
queda esan degunez) ditezarde ja-
quin batzuec mene orequiarrari
barreradtzat baliatu daquion.
Suc ez eiquia zalario, guire Erre-
gueac eguin ziraden Locabeac; eta

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

argatic orain darucagu ondorengo
charrac deiaraude argandic.

P. ¿Cer da, edo certan dago Gobiernu Ucu-
randearra, edo Republicanoa?

A. Caxitar guciac erreguela, bainande,
eta legue ondeguidarren batzuen az-
pian berez equeritatcean legue-
emalleraren menea, edo almena; eta
ematean mene eregula, eta eradoi-
cea dempora jaquiñeco erac andu-
tcenditzuzten personai.

P. ¿Menen ifiñiera banaitatutic, edo
menen banaitatic, edo beren mol-
duxxitic, cer beste gobiernu ma-
ta vatceildirade?

A. Mene lenartecoen beyerteac, edo
mallac: egemplez, Jaun menatia,
nastua, urrirondea, machina le-
guea, eta uidaguera.

P. ¿Cein da Jaun menecoa?

A. Jaun mene gobiernua da, iritarme-
nearen malla bat, berr eguiazco adi-
garrian aimbat da nola Gizon obe
en gobiernua baña iritar gaizto-
ebeen Gobiernuac ecin irauteac,
deitu ecerzodio Jaun meneco gobier-
nua ari, ceñetan nobleac bacarric

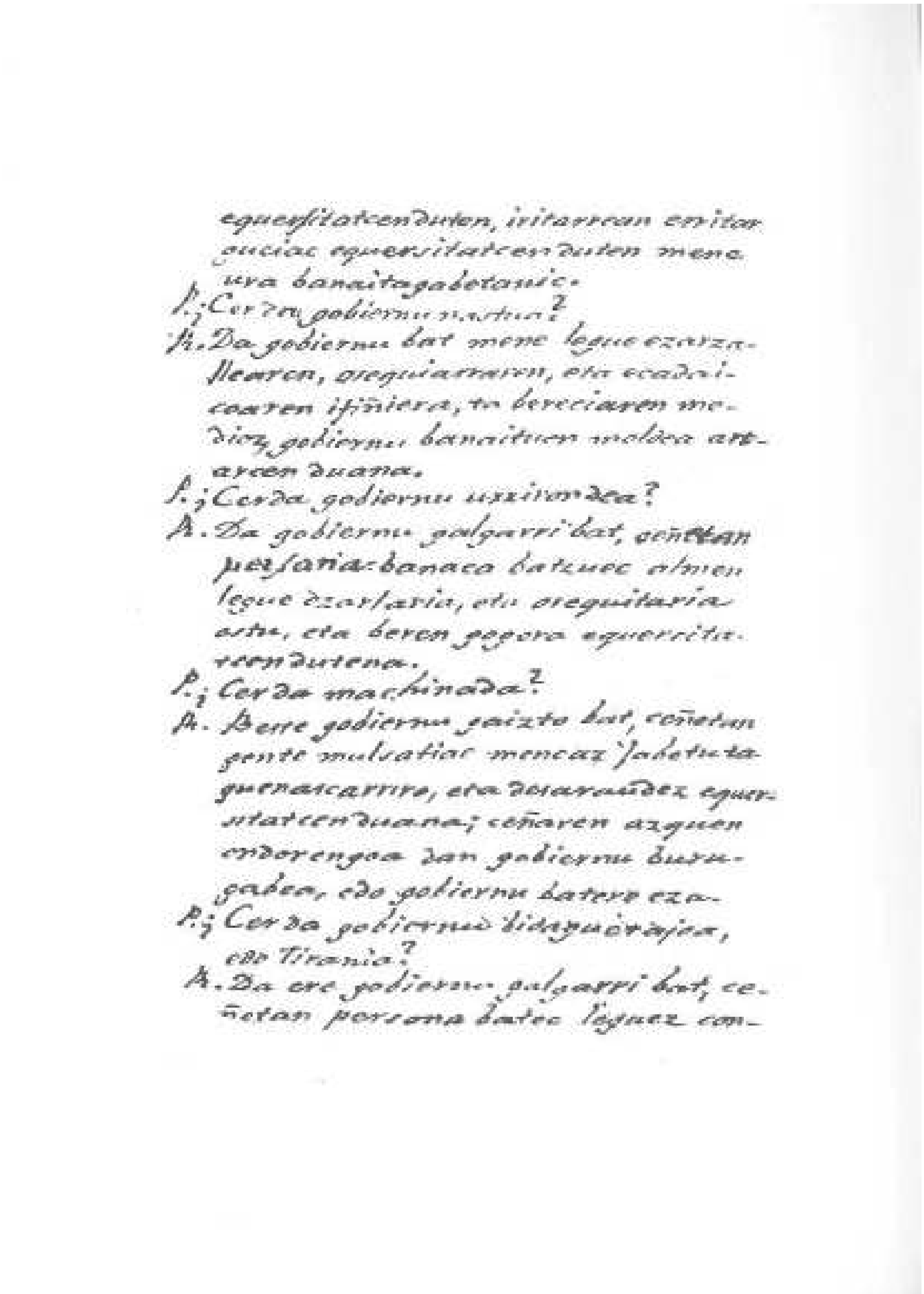
equeritatcen duten, iritarrean ceritar
guciac equeritatcen duten mene-
ura banaitzagabetonic.
P. ¿Cer da gobiernu nastua?
R. Da gobiernu bat mene legue ezarza-
llearen, oreguiarraren, eta ecadui-
caaren ifiñiera, ta bereciaren me-
dioz, gobiernu banaituen moldea ar-
arcen duana.
P. ¿Cerda gobiernu uzziromdea?
R. Da gobiernu galgarri bat, ceñetan
persaniac banaco batzuec almen
legue ezarlaria, eta oreguitaria
artu, eta beren gogora equerritza-
tcen dutena.
P. ¿Cerda machinada?
R. Berre gobiernu gaizto bat, ceñetan
gente mulsatiac menacaz jabetuta-
guenaicarrira, eta desaraudez equer-
sitatcen duana; ceñaren azquen
ondorengoa dan gobiernu burua-
gadea, edo gobiernu batere eza.
P. ¿Cerda gobiernu bidaguërajea,
edo Tirania?
R. Da ere gobiernu galgarri bat, ce-
ñetan persona batec leguez con-

1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

tra bereganatu, eta equeritatren
duan gaitico menea.
P. ¿ Aitatu diraden gobiernoen artean
ceiñda obeena?
R. Beztatic ez autu, edo mespreciatu be-
ardute gobiernu Lecaboac; Urritan
deac, machinadac, eta bidazgurra-
joac; cerren izanic galguiraitiac,
eta bidegaberaac (arraizti eren ejan
degun becela) nai ta ez izan bear-du-
te galgarriac, caltegarriac; eta
badiraute, da cerren indarrac
memperatutaco erriac ecin goi-
tu duan: Españaco Erriaquin fran
testean guertatuzan becela.
P. ¿ Gobiernu leguezco, ta bidezcoetan
ceiñ da obeena?
R. Suciac dirade onac, meneac ondo ain
bat urduric, maldaturic aurquitcen
diranean, legeitzagabetanic, onetic
gaiztora aldatu ez ditecen, eta ala
erritarren derechoac egon ditecen be-
ti nai igitearen estalpean. Alaz gu-
ciarren ere, Erri bituenzat autule-
zaque Dibinidarren gobiernua; ce-
zaren gobiernu onetan erritarrac ra-

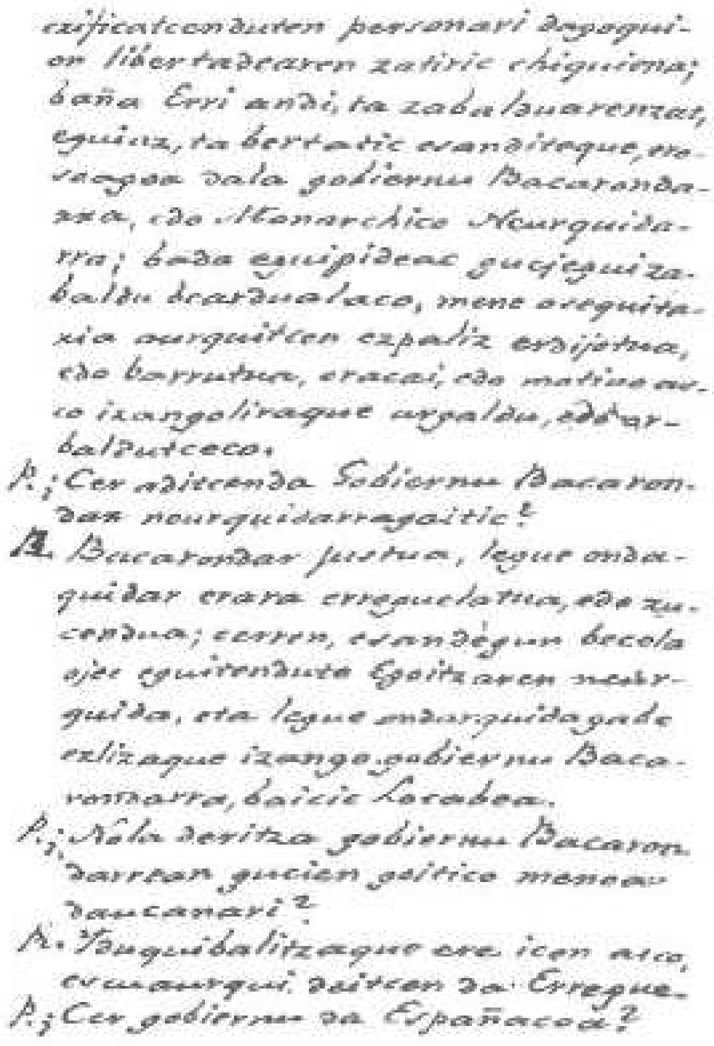

exijicatcen duten persónari dagoqui-
on libertadearen zatiric chiquiena;
baña Erri andi, ta zabaluarentzat,
eguiaz, ta bertatic eran diteque, no-
racoa dala gobiernu Bacarandar-
rea, edo Monarchico Nourguida-
rra; bada equipideac gucieguiza-
baldu leiazdualaco, mene arequita-
xia aurquitcen ezpaliz ezdijotna,
edo barrutua, eracai, edo matrica au-
co izangoliraque argaldu, edo ar-
baldutceco.

P. ¿Cer aditcenda Gobiernu Bacaron-
dar nourquidarragaitic?

R. Bacarondar justua, legue onda-
quidar erara erreguelatua, edo zu-
cendua; cerren, esan dégun becala
ajec equitendute Egoitzaren nour-
guida, eta legue andarguidagatic
ezlizaque izango gobiernu Baca-
rondarra, baicic Larabea.

P. ¿Nola deritza gobiernu Bacaron-
darrean gucien gaitico menean
daucanari?

R. Yauguibalitzaque ere icen aico,
ecuanurgui deitcen da Erreguea.

P. ¿Cer gobiernu da Españacoa?

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

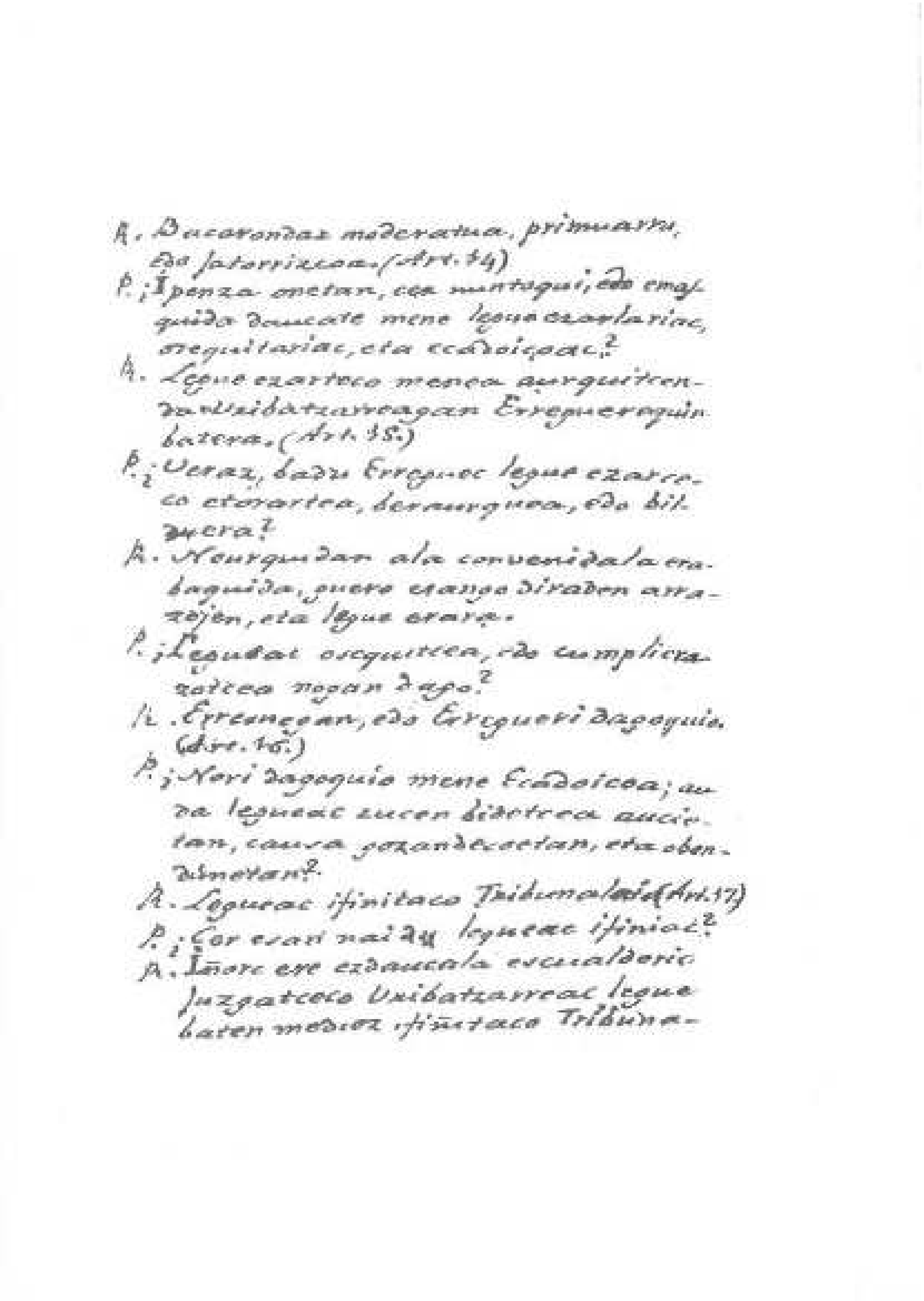
R. Bacarondaz moderatua, primuarra, edo jatorrizcoa. (Art. 14)
P. ¿Ipenza onetan, cea nuntaqui, edo emaguido daucate mene leguea ezarlariac, oneguitariac, eta ecadoiçoac?
R. Legue ezarteco menea aurquitzen dan Uxibatzarreagan Erreguerequin batera. (Art. 15.)
P. ¿Ueraz, badu Erreguec legue ezarreco etorartea, deraurguea, edo bilducra?
R. Neurquidan ala convenidala erabaguida, guero esango diraden arrazoien, eta legue arara.
P. ¿Leguaac oseguitcea, edo cumplicerazatcea nogan dago?
R. Erreguegan, edo Erregueri dagoquio. (Art. 16.)
P. ¿Nori dagoquio mene Ecadoicoa; au da leguaac zucen bidetrea auzietan, causa gozandecaetan, eta obendumetan?
R. Leguaac ifinitaco Tribunaletaraid (Art. 17)
P. ¿Cer esan nai du leguaac ifiniac?
R. Iñorc ere ezdaucala euscaldoric Juzgatceco Uxibatzarreac legue baten medioz ifinitaco Tribuna-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

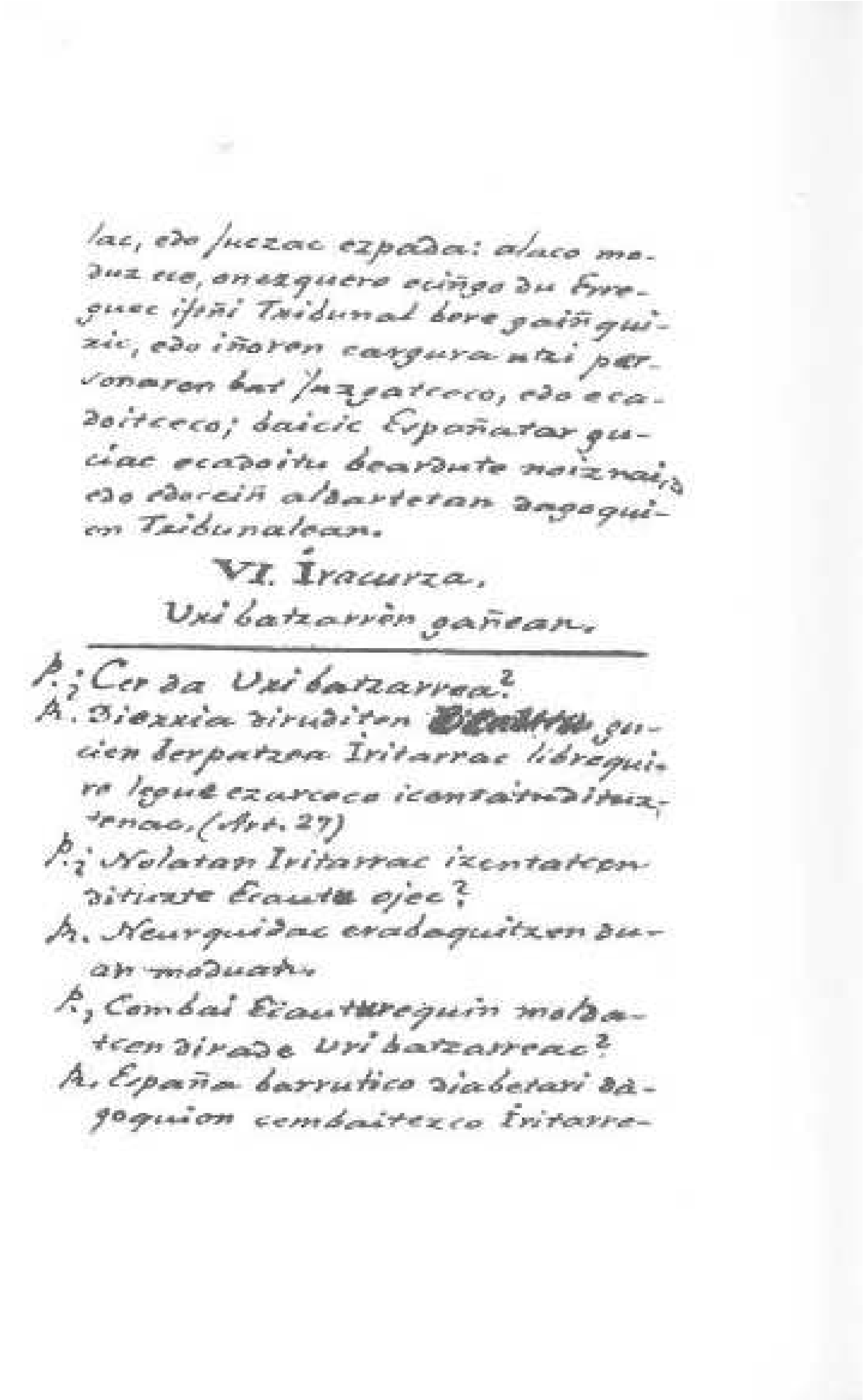
lac, edo Juezac ezpada: alaco me-
duz ece, onezquero eciñgo du Erre-
guec ifiñi Tribunal bere gaiñqui-
zic, edo iñoren cargura utzi per-
sonaren bat Juzgatzeco, edo eca-
doitzeco; baicic Españatar gu-
ciac ecadoitu beardute noiznai,
edo edozeiñ albartetan dagoqui-
on Tribunalean.

VI. Iracurza.

Uri batzarrèn gañean.

P. ¿Cer da Uri batzarrea?
A. Dierria dirudíten [redacted] gu-
cien derpatzea Iritarrac librequi-
ro legue ezarceco icontaitu ditiz-
tenac. (Art. 27)
P. ¿Nolatan Iritarrac izentatcen
dituzte Erautza ojec?
A. Neurquidac eradaquitzen du-
an moduan.
P. ¿Combai Erautzequin molda-
tcen dirade Uri batzarreac?
A. España barrutico diabetari da-
goquion combaitezco Iritarre-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

tatic, dala oztu partetic, nola Ichasotic aranz, iruroguetaamarmilla animetatic Ecaustu bat. (Art. 31.)

P.; Noiz deitcendira Uribatzarreac?

A. Neurguida, edo Constitucioac berac, ceñac legue ondaguidar erara oart erazotcenduan urte ditic urte dira egun jaquiñetan equiñdedilla Ecaustuberrien autuara, zarren ordañeraco; alaco eran ere Uribatzarrea deti viçiric auzquitcen da, seria, edo itzerac deti irauten ezpaduto ere. (Art. 108)

P.; Cer doai, edo bainande beardirade Uribatzarreraco Ecaustuizentatceco?

R. Iritar izatea, berebiritar derechoen egueriarequin: oguetaboi urte igarotacoa: Probincian jajoa, edo ezaitartuaric zazpi urtez guichiena vici izatea; naiz dala vicimodu secularrecoa, naiz Eliztar secularra. (Art. 91.)

P.; Badirade personac doai oiec iduquiarren Uribatzarreco Ecaustu eciñ izanlitezqueanac?

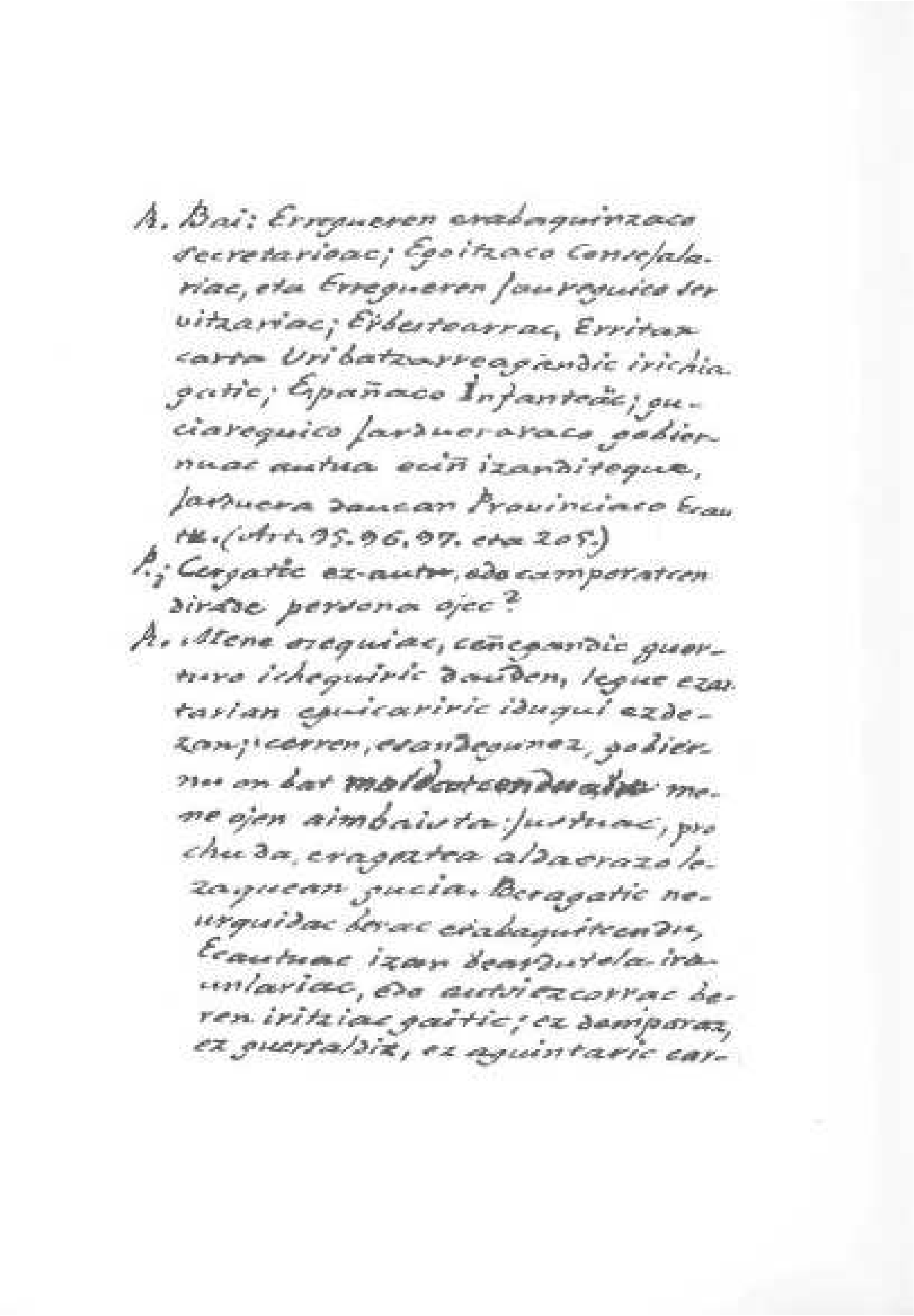

A. Bai: Erregueren erabaquinzaco secretarioac; Egoitzaco Consejalariac, eta Erregueren Jauregüico serbitzariac; Erbestearrac, Erritarcarta Uribatzarreagandic irichiagatic; Españaco Infanteac; guciarequico Jarduerarako gobiernuac autua ecin izanditeque, Jarduera daucan Provinciaco Erautza. (Art. 95. 96. 97. eta 205.)

P. ¿Cergatic ez-autu, edo camporatzen dirade persona ojec?

A. Atene ezequiac, cenegandic guertuera irikeguiric dauden, legue ezartarian eguicariric idugui ez dezan; cerren, esan deguneɀ, gobiernu on bat maldeatcendualo mene ojen aimbaiuta justuac, procchu da, eragatea aldaerazo lezaquean gucia. Beragatic neurguidac berac erabaquitcendu, Ecautuac izan deasdutela iraunlariac, edo autriezcorrac beren iritziac gaitic; ez damparaz, ez guertaldiz, ez aguintaric car-

1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

guric artu aldadiztela iritzien
gañean; ojen contra causa aben-
duzuic eracabizatzen bada, eciñ eca-
daitu, edo juzgatuditzaquecala
uribatzarreco tribunalean bai-
cic, beren goberno barruco arau-
dean eradaguico dan moduan,
eta maneran; eta billaldi dem-
poran jñorc ezdezala izan er-
cabidezic ojen contra, ezta ere-
quitu ere zorracgaitic. (Art. 126.)
P. ¿Baña mene orequiac, edo Erreguec
ondo datorguitelaco, albarteren ba-
tean eroitea guertatuco baliz
legue emaitzalleen artetic per-
sonaren batzuec Errilarteren ical-
tean escualdeeren batez jabetzeco
ecen irichico ote luquean aguin-
dez, erregaldez, edo sariz?
R. Ez; zerren ecautuen alec ecautuac
diraueen bitartean ez beretzat, ez
bertterenzat goitirichi, edo preten-
dilezaque Erreguec eman, beardu-
an furdiera, edo empleoric, ezta
gojendiric ere mallacoa gzpada
orobat ecaitueen alec ecautuac di-

zauen bitartean, eta andican urte betera artean, ecin irichileza-
que ez beretzat, ez besteronzat pe-
zarriric, edo pensioric, ez honore-
ric Erreguec eman bearduenetatic. (Art. 129, 130)

P. Cer mene, edo escualdec dute Uribatzarreac?

R. Uribatzarren escualdeac ditade:
Lendabicicoa: leguead pegartu,
eta ditezartu, edo eraba quitcea,
eta premian azaldu, eta aiduitu.
Bigarrena: Erreguari, Asturiaco
Principeari, eta Erregenciari ju-
ramentu arcea, bere toquietan
euana dagoan becela.
Irugarrena: erabaquitcea duda equitezcaric, edo arandezcoac suertatcen bada Coroaren
jatorriaren gañean.
Laugarrena: Erregencia, edo Erregentea autatcea Erreynutaco
Neurquidac, edo Constitucioac
darcendunanean; eta ifintea mugac Erregencia, edo Erregenteac
ajen erara equeeridezaten me-

ne Erreala.
Bostgarrena: Asturiaco Principea-
ren ezagüera aguiria eguitea.
Seigarrena: Nenzquidac oarcen-
duanean Erregue humeeracoa-
zi zaja, edo Tutorea ifintea, edo
içentatcea.
Zazpigarrena Onzat ematea
batutza ofendigarriaren. aguin-
deac, ichecaiguitu, edo ratificatu
baña leenago, eta baimentcea
mercataritzari dagozcan ga-
jac, subsidioca, edo laguntzacoac.
Zorcigarrena: Baimentcea, edo
ucatcea Erbesteco Tropeen, edo sol-
daduen sarrera Erreguinan.
Bederatzigarrena: Neurquidac
erabaquitzeco Tribunaletan Jue-
zuerac quendu, eta ifintea; eta
orobat quendu, eta ifintea Jue-
zuera aguiriac.
Amargarrena: Erreguaren escae-
raz ifintea, eta tincatcea ala be-
rezoca, nola Ichasoco indarra, era-
baquiaz paque dempora ere bere

oñean egin bearduan soldaderra,
eta guerratean gucitu bearduana.
Amaicagarrena: Aguiteac ematea
Eguerritiarri, Armadari, eta Ejer-
tar soldadu gudartariai bere lan
bide, eguiteco, eta gai gucietan,
Amabigarrena: Uzquiranza, edo
administracio aguiricoaren gar-
tuac tincatcea, edo ifintea.
Amairugarrena: Urteoro ordaa-
quitcea talguidac, edo contribucio-
nec, edo cotizac.
Amalaugarrena: Dierrikarren zor-
urtatic, edo arcecactatic premia-
ductan dirua prestamez artcea.
Amabostgarrena: Provincien ar-
teco talguidac, eta dirulaneac, edo
errepartoac ontzat ematea.
Amaseigarrena: Icusi, eta onzat
ematea aguirico cabdalaren, edo di-
ruaren despitcea, edo gastua.
Amazazpigarrena: Aduanac, eta
beren lasariac ifintea.
Emezorcigarrena: manteratcea pro-
churaana Dierrico ondasunen begui-

ranzaracoçzaituraunderaco, eta sal-
bentaraco.

Emeretzigarrena: Erabaquitcea di-
ruaren balioa, pisua, leguea, mol-
dea, eta izendatcea.

Oguecigarrena: Pisu, eta neurrien
gañean billatquidaric, edo modu-
zic obrena autatcea.

Ogueta batgarrena: Bicimodearen
zuiguiñac, eta aurrerapeñac gogui-
bendu, edo zuzencea, eta embaza-
zoearri guciac quentcea.

Ogueta bigarrena: Erreynuco era-
cuetcaren modu, edo moldea era-
baquitcea; eta onzat ematea As-
turiaco Principearenzat ifiñten
dan aciera moldea.

Oguetairugarrena: Erreynuco iri-
tasuaren, eta ofasunaren arau-
dea onzat ematea.

Ogueta laugarrena amparatcea
moldizquiraren libertadearitta-
rasua.

Ogueta bostgarrena: Ocequiera-
zotcea naidartegutco secreta.

zioen, eta beste jarduera aguiri-
caen eranzucra edo fianzac.
Oguета seigarrena: azquenic da
goquite Uzibatzarreai ematea,
edo ucatcea baidena, neurguidac
baiden onen premia oarcen du-
an gai, eta lanuide gucietan (Art.)

VII. Iracurza

Legue ezarcearen, eta Erreguе-zen biтezarceаren gaiñean

P. ¿Arco da Uzibatzarreac legue bat ezartcea eguiteco?

A. Ez: Erreguec onzat eman, edo bitezartu bear du; argatic esandegu, legue ezarceo menea aurguitcen dala Uzibatzarreagan, Erreguereguin batera.

P. ¿Cer eguidaran, edo guisa gorde bear dute Uzibatzarreac legueac ezartean?

A. Neurguidac aguintcen duana.

P. ¿Nola deritza Erreguec legueasi baidena ez ematcari?

A. Deritza veto, caña datorren ucatceтic, edo debecatcetic; cerren argatic debecatcen da, edo erague-

renda leguea publicatcea.

P. ¿Ueraz Uribatzarreac legue bat ezarriagatic, ez daucaa indarric, Erreguec baimena ematen ez padio?

R. Gauza onec badu bere muga, edo neurria; bada baldin Uribatzarreac iru urtean erreenca legue bat ezarcen badu, irugarren urtean naita ez Erreguec baimendu bear du, publicatcea aguindu, eta gorde erazo, aurreco urte bietan bitezarcea ucatuagatic. (Art. 147, 148, 149.)

P. ¿Cergatic escualde, edo etorartea ematen zayo Erregueri legue ezartcean, baldin escualde au badagoca bacarric mene legue ezarlariari?

R. Suerte obea iristeco, edo izateagaitic; erazazteagatic eraonetan Uribatzarreac legue ezartcean izandezaguèten urduria, eta detotasuna. Naurguida, edo Constitucioac erabaguitendituen jarraitu bearditurzten mugac, eta Uribatzarreac legue ezartcean, de-

beccatcean, uatu beardituzten mol-
do, edo erabideac, eta Erreguec bitte-
zartcean, eta publicatecean.

P. ¿Uribatzarreen billaaldiac, hitzera-
guidac irautendute urte gucian?

A. Ez: iru illabete ondorero, bacarric,
Majatzaren bertandicico egunetic
asita; luzatubaditezque ere illa-
bete bateco Erreguearen aracraz,
edo Uribatzarreac berac erabaqui-
tcen badu iru partètatic biren bo-
toaguin. (Art. 106, 107)

VIII. Iracurza.

Ecautuen bilguma beti iraulea-ren gañean.

P. ¿Hitzeraguidaric, edo Seiioric ezta-
goan illetan aldo eguiten Ecautu-
ar guciac?

A. Ez: orren guelditcen da zazpi
guizonezco Ecauta beti iraule bat,
iru Españatar, iru Indiatar, eta
zazpigarrena suertez atarea.
(Art. 157)

P. ¿Cer mene, edo escualde dauca
Ecauta onec?

R. Batezere arrita neurguida, eta legueac gordeerazotcean; contet-ematceco ondorengo Uribatzarrea-ri barruntatudifuzten legue auj-teac, eta Uribatzarre oiezlacoe-tara deitzca neurguidac erabaquiric dauzcan demporetan.

IX. Iraurza
Uribatzarre oiezlacoen gaiñ.

P. ¿Nozzuaguin moldatcendirade Uribatzarre oiezlacoac?

R. Betaldico Uribatzarrea moldatcen duten ecaguin aaguin, ecuutac diraden urte bietan.

P. ¿Corgatic deitcenzaizte oiezlacoac?

R. Cerren deitcendiraden hitzeraguidaric, edo Soriotic ezdagoan illetan.

P. ¿Cer demporaz, edo casotan deitubearco ditu Uribatzarre berti iraudeac?

R. Coroaren lacaaldian, edo utzaldian; edocein modaz Erregueerintzatcen danean, Erreguea gobernatceco, edo Corea ondorengoari utcinaidionean; eta motivo justu,

edo apartecoen bidez Erreguen det-
tcaa, edo bilcea deritzan orduan (Art
162)

P. ¿Deituzic, eta bilduzic eraonetan
Uribatzarre oiezlacoac, erabaqui-
lezaquete ojec edocein gaitan?

A. Bacarric erabaquilezaquete dei-
tu, edo bilcen diraden gai artan.
(Art 163.)

X. Iracurza
Erreguearen gañean

P. ¿Cer da Erreguea?

A. Persona ura ceñaren icenean gu-
cia osequitcen dan Gobierno Ba-
tarondean, edo Monarchiaean.

P. ¿Nogandic arcendu bere menea,
edo nausitasuna?

A. Gobernatcen dituan Dierritarte-
tatic.

P. ¿Cer erabaquitcendu nerguida,
edo Constitucioac Erreguearen
gain?

A. Erreguearen Persona dala Dona-
tia, ezauscorra, edo craupeñecoa,

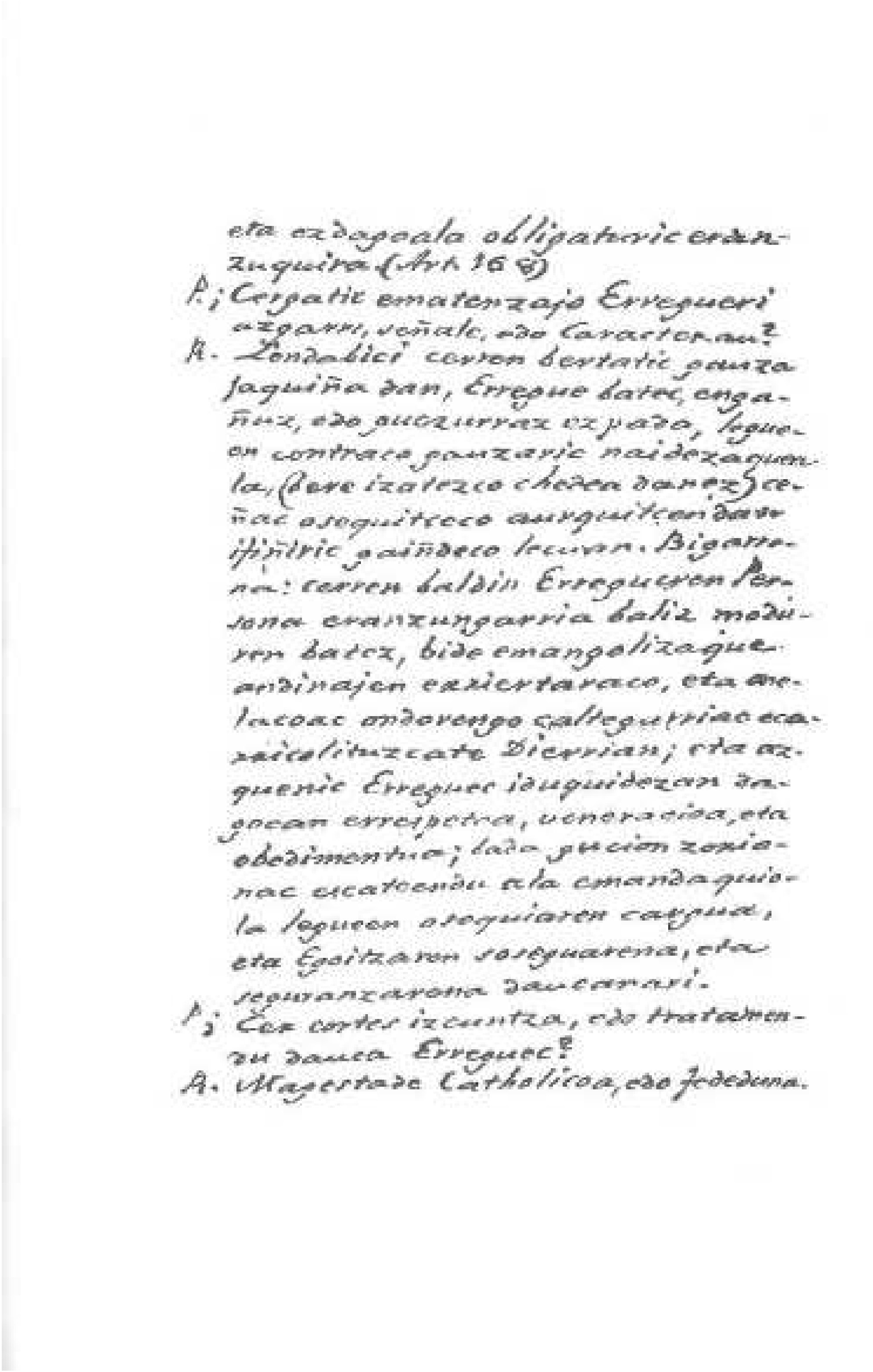

eta ezdagoala obligaturic eran-
zuquira (Art. 168)
P. ¿Cergatic ematenzayo Erregueri
azgarri, señale, edo Caracteraic?
R. Lendabicic corren bertatic gauza
jaquiña dan, Erregue batec, enga-
ñuz, edo guezurraz ez pada, legue-
en contraco gauzaric naidezaquen-
la, (bere izatezco chedea danez) ce-
ñac asegurtceco aurquitcen dan
ipiñiric gaiñaeco lecuan. Bigarre-
na: corren baldin Erreguearen Per-
sona eranzungarria baliz modu-
ren batez, bide emangalizaque-
andinajen ezaiertaraco, eta ane-
lacoac ondorengo galteguiriac eca-
rritzalituzcate Errian; eta az-
quenic Erreguec iduquidezan da-
gocan errespetoa, veneracioa, eta
obedimentua; bada guciori zoria-
nac eicatcendu ala emandaguio-
la leguean asegurtaren carguea,
eta Egoitzaren sosegarena, eta
seguranzarena daucanari.
P. ¿Cer cortes izeuntza, edo tratamen-
du dauca Erreguec?
R. Magestade Catholicoa, edo fededuna.

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

P. ¿Cer dagoca berari?
A. Erandegun becela, berari bacarric
dagoca legueac eraguiarazotzea;
eta bere menea luzatcenda barru-
co manera aguiria zait-iraunduteco
co prochu dan gucira, ea Egoitzaren
campoco seguranzaraco bearda-
noraño; neurguidaz, edo Constituci-
oaz, eta leguaz conforme, edo le-
gue arara. (Art. 170)
P. ¿Cer pribilegio guejape dauca Erre-
guec?
A. Leguea bitozartu, eta publicatu-
az ganera dagoca datezore:
Lenbicicoa: biralcea, leguea eragui-
tzeco ondo deritzan eralaguiar, arau-
deac, eta aracardeac.
Bigarrena: Erreynu gucian beardece-
la, eta laster justicia eguitea
arreta artcea.
Irugarrena: guerra etrandaracitea,
paqueac eguiñ, eta ittheoguitutea,
guero Uribatzarreai contu emanaz,
Laugarrena: Tribunal gurietan, ala
gozandecoetan, ala elondunecoetan

Seiaraunguiñac, edo Magistradu-
ac icendatcea, Conseju egoitzacoa-
ren gaguidenez, edo escaeraz.

Bostgarrena: gozandecoan, eta gu-
dartarien, edo Soldaduen jarduera
guciac ematea.

Seigarrena: Apezpicugoac, gajende-
ac, eta beste Erregueren zucejaun-
deco Elizguizonac izentatcea
Egoitzaco Consejuaren aipez.

Zazpigarrena: Legue erara Ono-
reac, eta diñadi mota guciac
ematea.

Zorcigarrena: Equersituari, eta
Armadari aguintcea, eta gue-
rrarien buruzaguiac izentatcea.

Bederatzigarrena: Armen inda-
rra maneratcea, partitcea, eta
banatcea prachuric guejona dan
moduan.

Amargarrena: beste Atempoaunen
bitezarrac, eta Mercataritzari
dagozcan gajac guidatu, eta zu-
cencea; eta Embajadoreac, Mi-
nistroac, Consulac, edo Bacar-
quidac izentatcea.

MUSEO · ZUMALAKARREGI · MUSEOA

Amaicagarrena: Diruguitearen
arreta, eta diruetan Erreguearen
gorputz ordia, eta izena ifiñi
erazatcea.
Amabigarrena: ifiñiric dauden
fiñ artan ondasun aguiriac no-
latan gastatu, edo partitu era
baguitcea.
Amairugarrena: Leguearen erara-
arauzleac, edo gaitzguilleac
gozacaitu, edo libratcea.
Amalaugarrena: Uribatzarreai
contiratcea, edo gogarcea Die-
zsitarrai conuenizaizten legue-
ac, edo ojen birterac, edo aldae-
rac, gueroztic erabaquidezaten
euanic dagoan eran.
Amabostgarrena: Biaila, edo
baitona ematea, edo ucatcea
Elizbatzarren erabaquiai; Ai-
ta Santuaren Buldai, uridatza-
aren uorondatez, baldin erabaqui
baguidac, edo gucieguicoac bada-
cazquite; aditua Egoitzaco Con-
sejuari banuzgoyac, edo Gobiernua-
ri dagozcanac badirade; eta au-

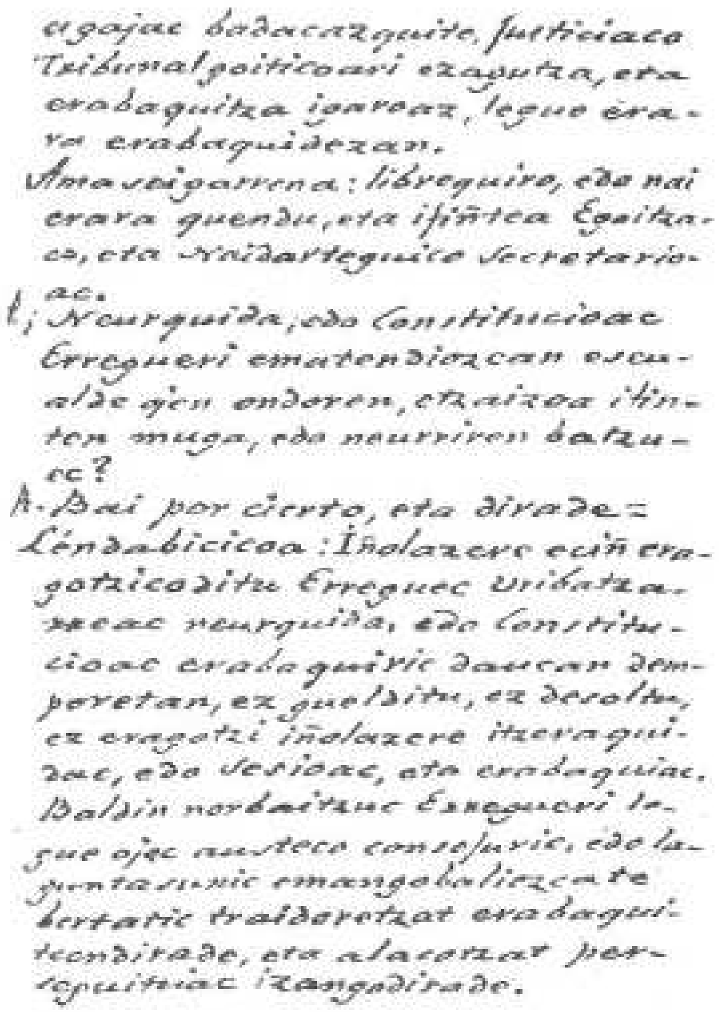

egojac badacazquite, Justiciaco
Tribunalgoiticoari ezagutza, eta
erabaquitza igorroaz, legue era-
ra erabaquidezan.
Amaseigarrena: libreguiro, edo nai
erara quendu, eta ipiñtea Egoitza-
co, eta Sraidartegui Secretario-
ac.
P. ¿Neurguida, edo Constitucioac
Erregueri ematendiozcan escu-
alde gėn ondoren, etzaizoa itin-
ten muga, edo neurriren batzu-
ec?
R. Bai por cierto, eta dirade:
Lendabicicoa: Iñolazere eciñ era-
gotzicoditu Erreguec Uribatza-
reac neurguida, edo Constitu-
cioac erabaquiric daucan dem-
poretan, ez gueldītu, ez desoltu,
ez eragotzi iñolazere itzeraguī-
dac, edo Sesioac, eta erabaquiac.
Baldin norbaitzuc Erregueri le-
gue ojec austeco consejuric, edo la-
guntasunic emangobaliezcate
bertatic traidoretzat erabaqui-
teondirade, eta alacotzat per-
seguituac izangodirade.

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

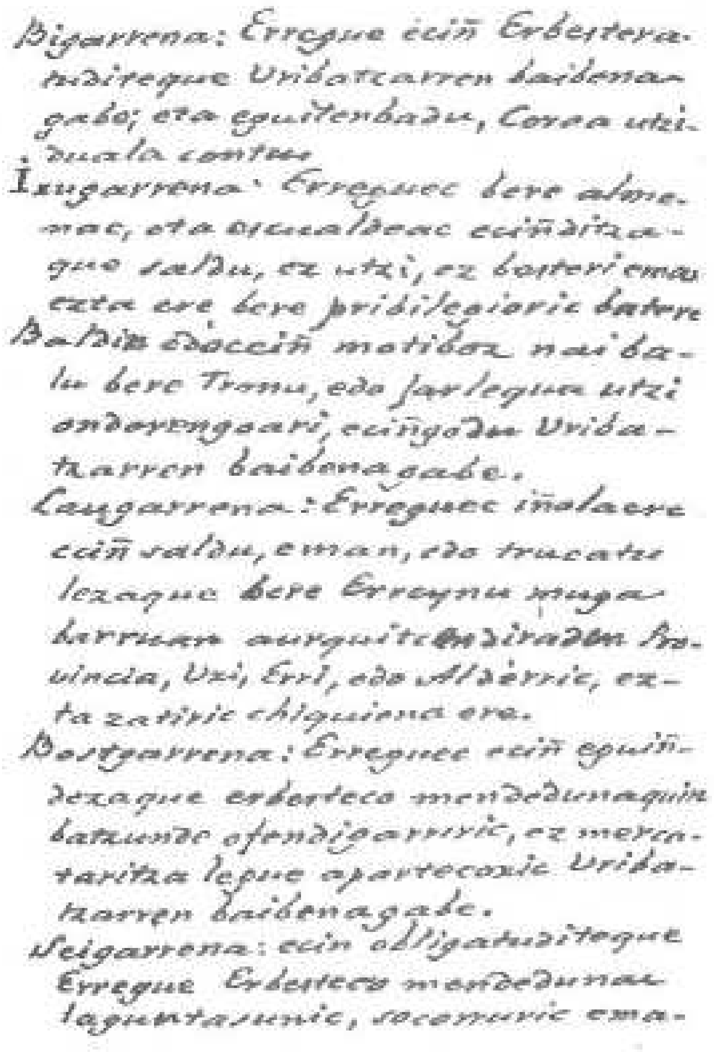

Bigarrena: Erreguec eciñ Erbestera-
tuditeque Uribatzarren baimena-
gabe; eta eguitenbadu, Corea utzi-
duala contuu
Irugarrena: Erreguec bere alme-
nac, eta ezcualdeac eciñditza-
que saldu, ez utzi, ez besteri eman
ezta ere bere pribilegioric baten
Baldin edoceiñ motibogatik naibal-
lu bere Tronu, edo farlegua utzi
ondorengoari, eciñgodu Uriba-
tzarren baimenagabe.
Laugarrena: Erreguec iñolaere
eciñ saldu, eman, edo trucatu
lezaque bere Erreynu muga-
barrian aurguitcendiraden Pro-
vincia, Uri, Erri, edo Alderric, ez-
ta zatiric chiquiena ere.
Bostgarrena: Erreguec eciñ eguiñ-
dezaque erbesteco mendedunaquin
batzunde ofendigarriric, ez merca-
taritza legue apartecoric Uriba-
tzarren baimenagabe.
Seigarrena: ecin obligatuditeque
Erregue Erbesteco mendedunac
laguntasunic, socorruric ema-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

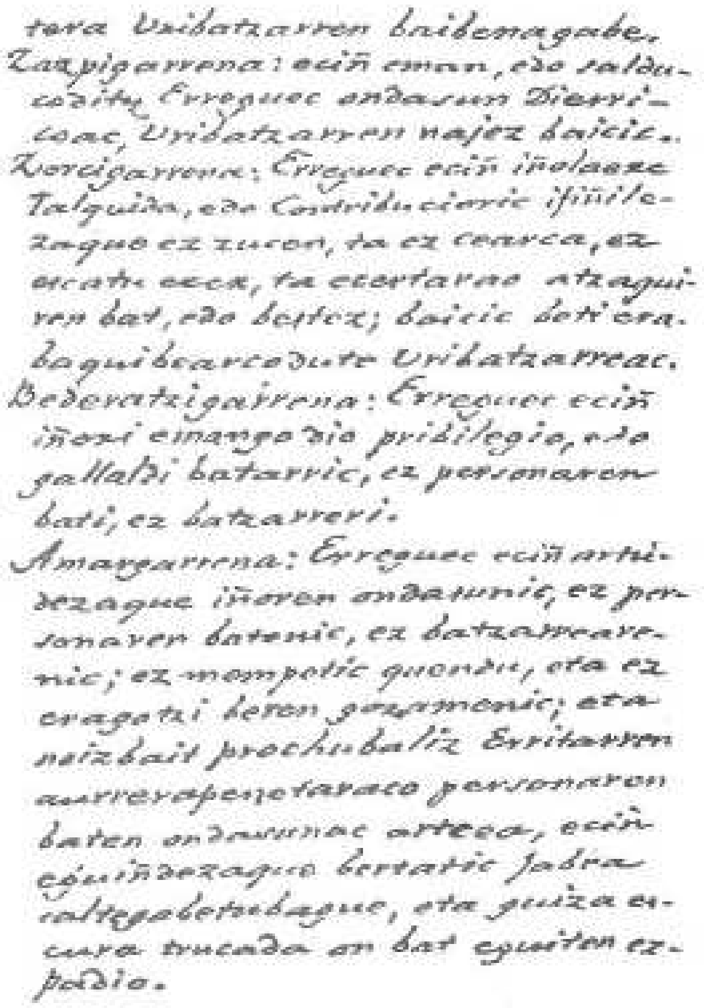

tera Uribatzarren baibenagabe.
Zazpigarrena: eciñ eman, edo saldu-
cedita Erreguec andasun Dierri-
coac, Uribatzarren najez baicic.
Zorcigarrena: Erreguec eciñ iñolaere
Talguida, edo Contribucioric ifiñi le-
zaque ez zucen, ta ez cearca, ez
ercatu ecca, ta ecertarao atzagui-
ren bat, edo bestez; baicic beti era-
baquibearcodute Uribatzarreac.
Bederatzigarrena: Erreguec eciñ
iñori emangodio pribilegio, edo
gallaldi batarric, ez personaren
bati, ez batzarreri.
Amargarrena: Erreguec eciñ arte-
dezaque iñoren ondasunic, ez per-
sonaren batenic, ez batzarreare-
nic; ez-mompotic quendu, eta ez
eragotzi beren gozamenic; eta
noizbait prochubaliz Erritarren
aurrerapenetaraco personaren
baten ondasunac arteca, eciñ
eguiñdezaque bertatic Jabea
saltegabetubague, eta guiza e-
cura trucada on bat eguiten ez-
padio.

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

Amaicagarrena: Erreguec ecin iño-
zi quendúco dio bere libertadea,
ezta ere berez ipiñi pena, edo gaztí-
guric. Firmatcenduan naidarte-
guico Secretarioa, eta Juez oro-
guilaria izangodirade Dierria-
ren eranzunle, eta gastigatuac
libertadearen contraco gaiztopa-
ren ebendunen erara.
Bacarric Egoizaren prechuac, eta
seguranzac escatcenduanean per-
sonaren bat preso arzaja; edo an
xzentatcea, diraldulitzaque Erra-
guec artaraco erabaguiac, edo
ordenac; baña berreguela zerai-
erdu barru entregatu eraza be-
arco du Tribunale, edo Juez da-
goguionaren escuetara.
Amabigarrena: Erreguec ezcon-
za eguin baña lenago parte,
edo contu emanbeardio Unida-
tzarreari, beraren baitena iriste-
co; eta eguiten ezpadu Coroa
utziduala contu. (Art. 172)

P.; Baldin Erreguec (zortzigarren urguitre-
an esaten dan becela) talquida, edo -
emanquizunec ifiñi ecin badezaque,
nolatan vicico da bere Naguertadea-
zi dagocan ohorez?

A. Erreguec aurrera ecin ifiñico du
bere naiustez talquidaric, edo e-
manquizunic aidecela, batzue-
tan inguratzanzuten guizon gaiz-
toen cuticia aseteco beste fiñ-
gade: oraiñ Uribatzarreac, era-
baquicodu bere Nagusitadeari,
eta Jaureguiari dagocan madu-
co urteoroco gozamentua; on-
bat eguiñgo da Asturiaco Prin-
cipearenzat, eta Infanteenzat....
Eta Erregueren Jaureguiraco
gozamentu ojec, eta bere fami-
liaren janari, edo vicigarriac
eradaquicodituzte Uribatzar-
reac Erreina alzi dazoitzaren
asieran, dirauen bitartean ecin
aldalitezquean moduan; eta re-
ñalamentu ojec guciac izango-
dirade Dierrico gordairutegui a-
ren, edo Tesoriaren contucoac, eta

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

pagatucozaizca Erreguec berac
izentatzendituan Ocontari, edo ma-
jordomo naguciari. (artic. 353, 221)

P. ¿Gauza loffagarri ezta Erregue
batenzat muga, eta lainando
ojec ifintea?

A. Muga ojec irmotzendute Irita-
rren libertadea, eta Erregue ba-
ten gloriaric, eta almenic andie-
na dago guizon libreen izatean;
becalaxe, edo lotzindubedi España-
co Erregue Turcoen Emperadorea-
requin; eta icusbedi; bi aguin-
tetatic ceiñ dan anqueratce-
coa.

P. ¿Cer geparcendu guejago neur-
quidac Erregueren gañean?

A. Erabaguitcendu Españiaco Erre-
gueren, edo Coroaren jatorria,
edo ondorengotasuna; tincatcen-
du, edo zulcatcendu Erregueren
humèra; señalatzendu bearordue-
tan Erregen eta ifiñtece modua;
eta erabaguitcendu nalatan Erre-
guec, eta Asturiaco Principeac

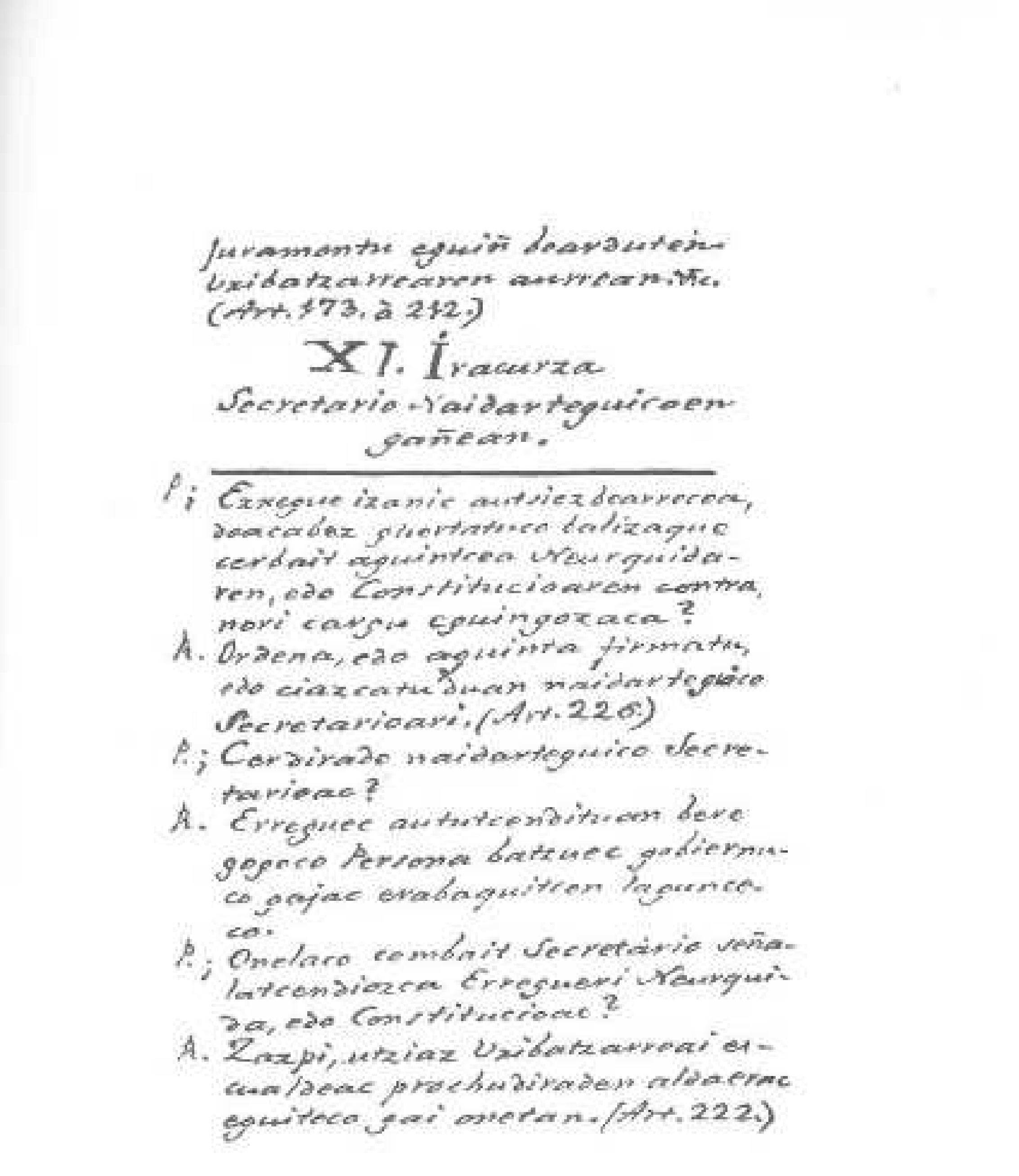

juramentu eguiñ bearduten Uzibatzarrearen aurrean. &c.
(Art. 173. à 212.)

XI. Iraurza
Secretario-Naidarteguicoen gañean.

P.; Erreguec izanic autsiez bearrecoa, zeñ cabaz guertatuco balizaque cerbait aguintea Neurguidaren, edo Constitucioaren contra, nori cargu eguingozaca?
A. Ordena, edo aguinta firmatu, edo ciazcatu duan naidarteguico Secretarioari. (Art. 226)
P.; Cerdirade naidarteguico Secretarioac?
A. Erreguec autatcenditu on bere gogoco Persona batzuec gobiernuco gajac erabaguitzen laguncoco.
P.; Onelaco cembait Secretario señalatcendiozca Erregueri Neurguida, edo Constitucioac?
A. Zazpi, utziaz Uzibatzarreai eraldeac prochudiraden aldaerac eguiteco gai onetan. (Art. 222.)

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

P. Nola daude maneraturic, edo zucendüric Secretario ojac?

R. Era onetan.

Lendábici: Egoitzaren naidarteguico Secretarioa, ceñaren cargu dauden bitezar gajac, edo Egoitzarenac; Erbesteco Sertanguin alcar aditzea; eta beste Erreguen eta onempedunen guerraco Embajadoreac, Ministroac, eta Consulac izentatcea.

Bigarrena: Oztugarteco, edo Peninsulaco gobiernucoa, ceñari dagocan Erreynuco gobiernu iritarautia, edo Politicoa, osasuna, equiñarteac, bizilaunza, edo necazaritza, duiguinda, Carcelac, hospitaleac, Correo, Portac...

Irugarrena: Ichas aronzco gobiernucoa; ceñaren carguira dauden Americaco, eta Asiaco Provincietaraco gajac ònac, Correo, Portaz campora.

Laugarrena: Gracia, eta justiciacoa; ceñaren contuira dauden Erreguec, edo Erreyenciac boillerdi

bietan equitendituzten Obispadu-
en, Diñatasunén, beneficioen, eta
Ecodaitean, ta gojaranquinen
Jarduaren izentamentuac, eta
justiciaguiteari dagocan guci-
an.
Bostgarrena: Naciondacoa, ceñari
dagocan beillerdi bietaco sartu ir-
tena, gastuena, nola dan Talqui-
da, edo contribucioac cobratcea,
etá pagaquizunac eguitea.
Seigarrena: Guerratecoa, ceña-
ren mezu daudén beillerdi bietaco
Soldadu jarducrac izentatcea
legue arara.
Zazpigarrena: Ichasguindaa-
coa; ceñari dagocan ichaslan-
bide guciac, Armadaco jardue-
rac, eta Aguiñtaria izenta-
tcea &c.
P. ¿Baldin Secretario oyen arteco ba-
tec Legucaren contrato ordena-
ren bat firmatcen badu nor car-
gu eguingo dio?
R. Diozuac, da cratea, Uribatzarre-
ac, neurquida, edo Constitucioac
eradaquitzen duan eran.

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

P. ¿Eta Secretarioac eranzuten ba-
zu, Erreguec aguindudiola?

R. Etzaizca baliatuco aitzaguiac; zerren Erreguec ustez uste gabe leguearen, edo neurguinaren contraco gauzaren bat, aurretic ifiñidearra liozca andican etorricodiraden calteac; eta alaere Erreguec artara emango balu, jardunerari utzidearra lioque, leguearen contraco gauzari baibeindu baña lenago. (Art. 226)

P. ¿Eta aguinta, edo erabaquia Erreguec bacarric firmaturic aurguitzeco baliz?

R. Orduan gartigatua izangolizaque ordena, edo erabaquia obeditzen duana; zerren ustez ustegabe au erazozteco, neurguida, edo Constitucioac pagarteen du, ez tribunalac, ez persona aguiric ozeguidezala Erreguearen ordenaric naidartequire

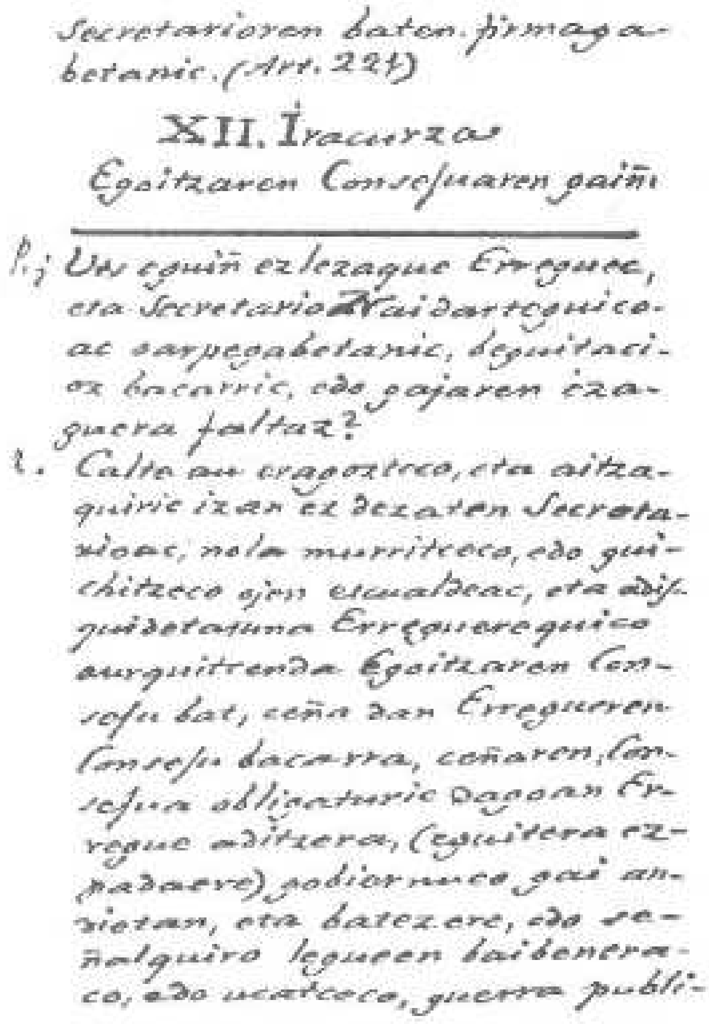
Secretarioren baten firmagabetanic. (Art. 221)

XII. Iracurza
Egaitzaren Consejuaren gaiñ

1.ª Ur eguiñ ezlezaque Erreguec, eta Secretarioac naidartequicoac sarpegabetanic, seguitacioz bacarric, edo gajaren izaguera faltaz?
2. Calte au eragoztreco, eta aitzaquiric izan ez dezaten Secretarioac, nola murritzeco, edo quechenburucoac ajen escualdeac, eta adisquidetasuna Erregueregana aurquitzenda Egaitzaren Consejuetan, ceña dan Erreguerren Consejubacarra, coñaren Consejura abligaturic dagoan Erreguec aditzera, (eguitera ezpadaere) gobiernuco gai andietan, eta batez ere, edo señalquiro leguen baiteneraco, edo ucatceco, guerra publi-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

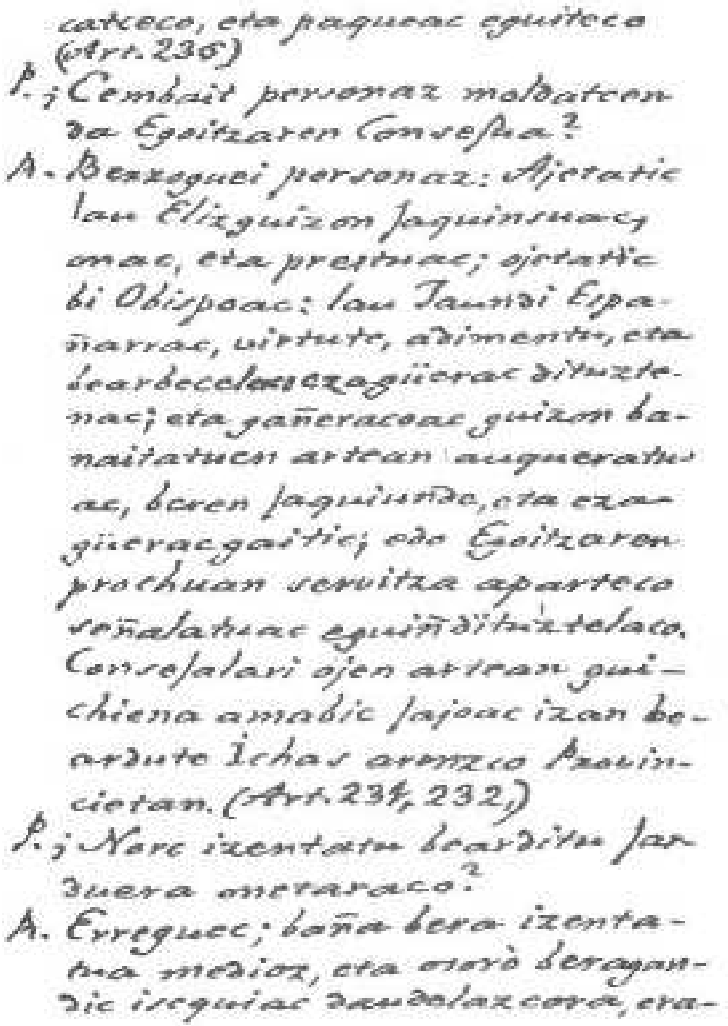
catceco, eta paqueac eguiteco
(Art. 236)
P. ¿Cembait personaz moldatcen
da Egoitzaren Conseſua?
A. Berezegui personaz: Aietatic
lau Elizguizon jaquinsuac,
onac, eta prestuac; ojetatic
bi Obispoac: lau Jaundi Espa-
ñarrac, virtute, adimentu, eta
bearbecelaco ezagüerac dituzte-
nac; eta gañeracoac guizon ba-
naitatuen artean auqueratu-
ac, beren jaquinundo, eta eza-
güeracgaitic; edo Egoitzaren
prochuan servitza aparteco
señalatuac eguin dituztelaco.
Consejalari ojen artean gui-
chiena amabic Iajoac izan be-
ardute Ichas aronzco Provin-
cietan. (Art. 231, 232)
P. ¿Norc izentatu bear ditu Jar-
duera onetaraco?
A. Erreguec; baña bera izenta-
tua medioz, eta osorò beragan-
dic irequiac daudelazcoa, eta-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

gozteco batetic ecin laburtu-
deguien libertadez, eta lotsa
gabe aconsejatzea; eta beste-
tic macurtu, ta murguildu ez-
ditzan bere deseoac daiben-
tzera, naiz izan guzien ona-
ren contracoac, Uxibatzaille-
ac batune bacaitzetic izenta-
tzenditu iru persona elcargu-
quica balleracoac, Ecautu ar-
tecoac ezdiradenac, Erreguec
berac naiduana auqueratu
dezan; Joquiñaren gañean,
ece, autuezqueraz Erreguec
ecin aldatulezaqueala mo-
tibo justua probatzaca Jus-
ticiaco tribunale gozticoan.
(Art. 233, 234, 235.)

P. ¿Consejuc onec eztauca beste car-
guic Erregueri galdetzen dia-
nean, bere iritzia ematea bai-
cican?

R. Baitaere dauca irunaca
jogarceco Erregueri benefi-
cioetaraco, izentatuditzen
deritzanac, eta berebat Ecadoi-

co farduerac emanditzan (Art. 237.)

XIII. Iracurza
Tribunalen gañean.

P.; Beraz Erreguec ecin izentatu ditzaque naiurtez Tribunaletaco juezac, eta Ministroac?

A. Ez: cerren equersitatzen duten ezquero juezac mene etadaitea, eta daudén ezquero, ofan degun becela, banacaturic meneac, conveni da, iduquitcea bata besteagandic bacarric ichequitza ura, ceña aica dan, gordetcero eren artean beardan unioa, edo elcartea.

P. ¿Cer calte, edo ezegoquiac etorriz liteque, juezac, eta Ministroac Erreguegandic gucira ichequiac egotetic?

A. Uzi batzarreac beragandic ichequiac baleude, izangoliraquean ajec berberac; cerren

mempeturic orduan guciac Er-
zegueren borondatearanz, bera
izangolizaque Españatarren
viciaren, onorearen, eta ondasunen
jabea: eta era artan gobiernua etorricalitzaque izatera Locabea; ceñetan, icusi
degun eran, diraden aguintaziaren Esclavo, edo Catibeac,
libre izatea dagoalaric, leguearen campora iñogandic
ichequiric egotean.

P.; Ez-ichequitasun au iristeco, cer erabaquitzendu nour-
quidac, edo Constitucioac?

A. Bertatic erabaquitzendu, le-
gue gozarndecoac, eta obendunac
egotearitceco almena, eta escu-
aldea bacarric dagoquitela
Tribunalai, bertezaz contugabetanic: eta erabaquitzen du-
an eran Juezac, eta Magistra-
duac, izentatu bearditeala Er-
zeguec, Egoitzaco Contsejuaren
gogarmenez; baita exe debeca-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

tcendu, aldatcea diren jarduera-
tic, ala demporazcoac, nola beti-
coac, motido justutzaca, eta pro-
batzaca; berebat dedecatcen du
izentatuen gucldaiera diren jar-
duëratic, leguez, ta bidezco que-
deaz ezpada. Azaz gañera ez
baidatzarreac, ez Erreguec eguer-
situ lezaguete iñoizere Ecadoi-
co jarduerarie; ez deronpana-
tu auzi ichequiric, eztaere
berrirotu auzi bucaturic.
(Art. 242, 243, 254)

P. ¿Cer bannita, edo diferencia da-
go auzi gozandecoen, eta aben-
duneu artean?

R. Gozandecoac dirade aguiz gene-
ral, Auziac deitcen diztegunac
biren, edo gucjaporen artean ez-
baja arkondanean hacienda,
ondasun, edo zer pagatceaten ga-
ñean, &c, eta abenduinac dira-
de Procesoac equuargui deitcen
diztegunac: auda, bat gaizta-
queriren baten gaiñ salatua
dan orduan, eraldetu, edo jarrai-

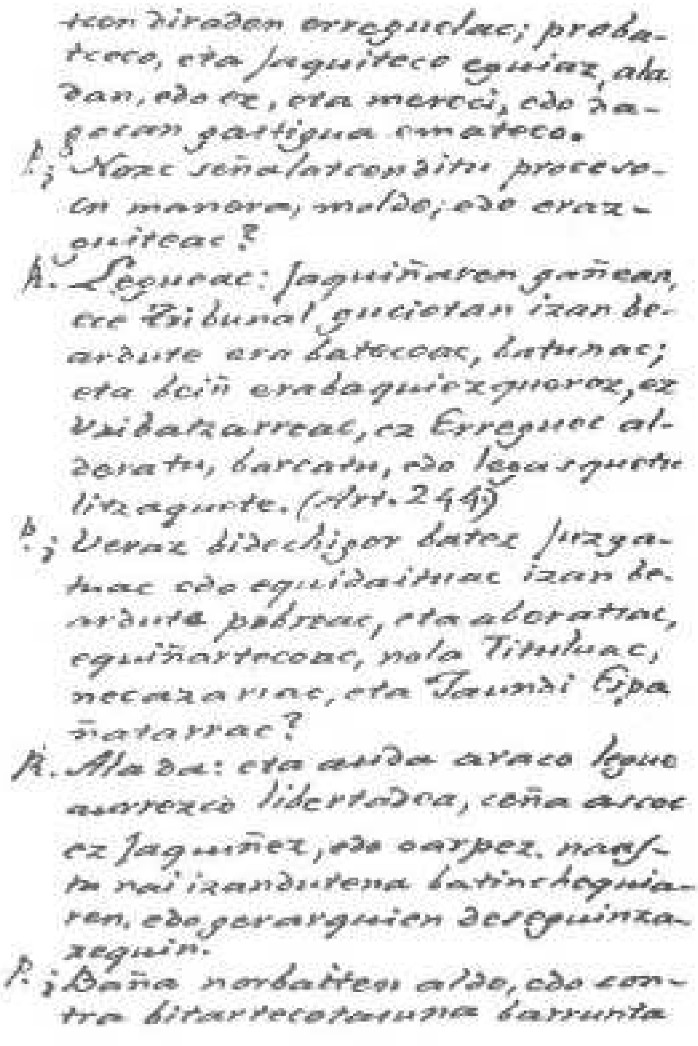
tcon diraden erreguelac; proba-
tceco, eta jaquiteco eguiaz, ala
dan, edo ez, eta merezi, edo ba-
gacan gastigua emateco.
P. ¿Noiz señalatcen ditu proceso-
en manera, molde, edo eraz-
quiteac?
R. Legueac: jaquiñaren gañean,
ece Tribunal gucietan izan be-
ardute eta batecoac, batunac;
eta bein erabaquiezquioroz, ez
Uribatzarreac, ez Erreguec al-
doratu, barcatu, edo legasquetu
litzaguete. (Art. 244)
P. ¿Ceraz dideschigor batez juzga-
tuac edo equidaituac izan be-
ardute pobreac, eta aberatsac,
eguiñartecoac, nola Tituluac,
necazariac, eta Jaundi Espa-
ñatarrac?
R. Ala da: eta auda araco legue
auarrezco libertadea, coña ascoc
ez jaquiñez, edo oarpez, naas-
tu nai izandutena batinchoaguia-
ren, edo gerarguien desguinza-
zequin.
P. ¿Baña norbaiten alde, edo con-
tra bitartecotasuna barrunta

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

danean, eguindu etedaiteque aldi-
maitza, edo Comisio bati, juzga-
tu, edo eradoitu dezan, artara
izentatuaz eguoquidiraden pie-
zac?

A. Ez: corren neurguida, edo Cons-
titucioac lertatic gogorcendu,
araiztian esandan decela, Espa-
ñatarric ecin eradoitu, edo juz-
gatuditeguela, ez auci gozan-
decaetan, ez alondunetan alda-
maitzaren, edo Comisioaren me-
diez; baizic aurrez leguerac eran-
baguitaco Tribunalaren videz.
(Art. 247.)

P. ¿Tribunalac badaucate aucia
erabaguitcea beste carguric?

A. Almenen eguiazca lorrzdea, edo
partiera izandedin, ceñaren vi-
dez irmotu, edo seguruteendan
Iritarren libertadea, Tribunalac
ecin equerricodute beste lan-bi-
deaic baicican juzgatcea, edo
erabaguitcea; eta erabaguiac
eguitcea; ez gueldituerazo
leguuen eguiria, ez molde, edo

moneren ric eguin baterc, eicadoi-
tzaren, edo Justicia guitearen
gañeán. (Art. 245, 246)

P.; Juez, edo Magistraduren batec
bere cargu, edo obligacioaquin
cumpliteen ez padu, norc dau-
ca castigatceco carguá?

R. Magistraduen, eta Juezen ez-
ichequitasuna ogundatceco,
edo comunidatceco beren eran-
zun beárra eguin, gogartren-
da neurguidan, edo Constitu-
cioan: Juango balitzaizca
quejaren batzuec Erreguezi
Magistraduren baten contra,
aucidaaita, edo Procesoa eguin-
ta, arrazoizco quejac badi-
nadite; aditu onderen Egoitza-
co Consejuac, gueldierazolezá-
gueála, aucidaaita biràlau-
az bertatic Justiciaco Tribu-
nal goitiarari, legue erara juz-
gatudezan; Adiunzeari dago-
quie bere barrutico Juezen
gueldiera, edo aldaera zutin

auciac ezagutu, eta erabaqui-
tcea. (Art. 256, 263.)
P. ¿Cer ecadoitegui, edo Tribunale
ifiñ[illegible]tenditu neurguidac?
A. Tribunal bat deritzana Justi-
ciaren tribunal gañeticoa;
Adiundeac, edo Audienciac;
eta lendabicico auci Juezac.
P. ¿Cer dagoquio Justiciaren Tri-
bunal gañeticoari?
A. Auciac erabaquitcenditu ne-
urguidac, edo Constitucioac;
ajen artean batezere iza-
nic ecadoitcea, edo Juzga-
tcea egoitzaco, eta naidar-
tequico Secretarioac, Urita-
rreac erabaquitcendana-
nean, arrazoi dala precoloqui-
tea; eta dagoquite ezagu-
tcea Consejalari Goitzaco-
en, eta Audiendicoa Magistra-
duen, aldaeraco, eta gueldie-
raco aucietan. (Art. 261.)
P. ¿Cer molde, manera, edo erre-
guela erabaquitcendirade Aci-

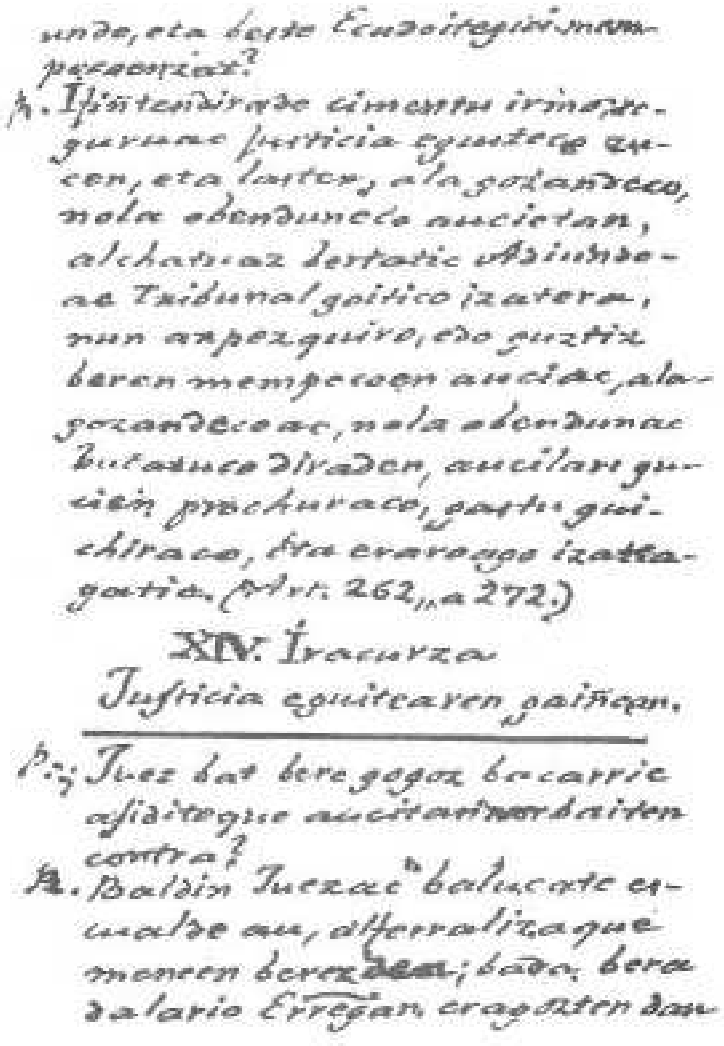
unde, eta beste Ecuzoitegui mam-
pecoenzat?
R. Ifintendirade cimentu irimozu-
guruac Justicia eguiteco eu-
cen, eta laster, ala gozandeco,
nola abenduneco auzietan,
alchatzeaz dertatic Asiunsoe-
ac Tribunal goitico izatera,
nun arpezquiro, edo guztiz
beren mempecoen auziac, ala-
gozandecoac, nola abendunac
bukatuco diraden, auzilari gu-
zien prochuraco, gastu gui-
chiraco, eta erarogo izatta-
gatic. (Art. 262,, a 272.)

XIV. Iracurza
Justicia eguitearen gaiñean.

P. ¿Juez bat bere gogoz bacarric
afsditeque auzitanaurdaiten
contra?
R. Baldin Juezac balucate eu-
malze au, alterralizaque
monetan bere[illegible]; bada, bera
salario Erregan eragotzen dan

1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

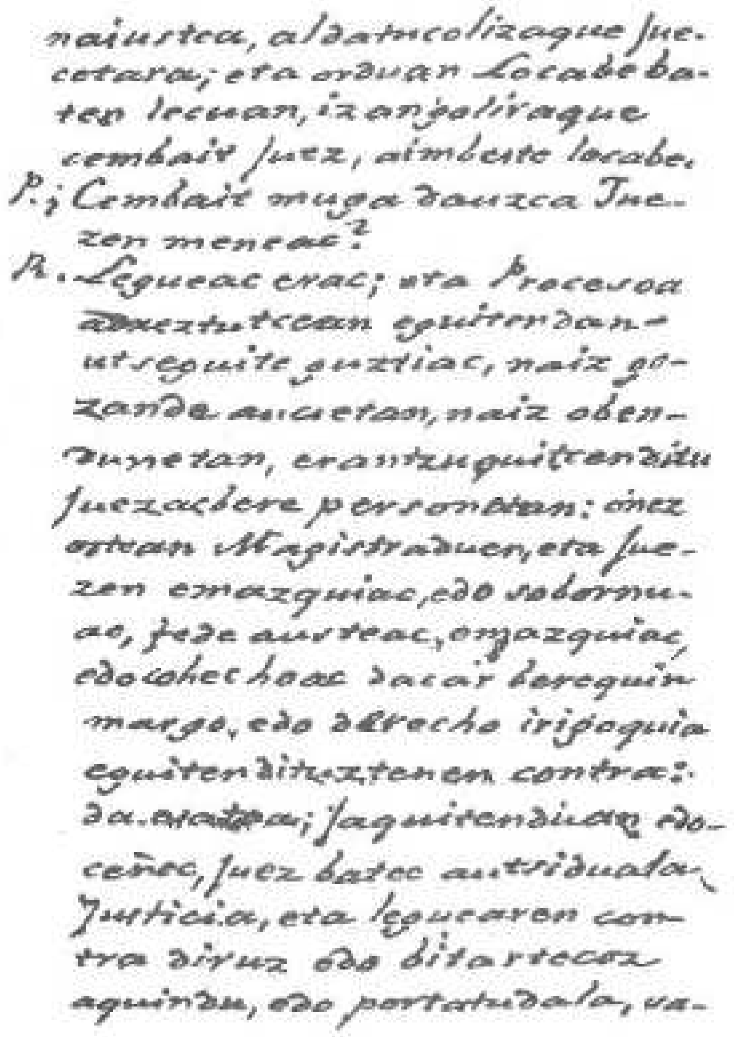
naiustea, aldatucolizaque Jue-
cetara; eta orduan Locabe ba-
ten lecuan, izanjoliraque
cembait juez, aimbeste locabe.
P. ¿Cembait muga daucea Jue-
zen meneac?
R. Legueac erac; eta Procesoa
aurreztutzean eguitendan-
utseguite guztiac, naiz go-
zande aueetan, naiz oben-
dunetan, erantzuquitendítu
Juezacdere personetan: ónez
ostean Magistraduen, eta Jue-
zen emazquiac, edo soborna-
ac, jeze aurreac, emazquiac,
edo cohechoac dacar bere quin
margo, edo derecho irigoquia
eguiten dituzten en contra:
da. eratzea; jaquitendiuan edo-
ceñec, Juez batec autoridadia,
Justicia, eta leguearen con-
tra dituz edo ditarteeaz
aguindu, edo portatudala, ua-

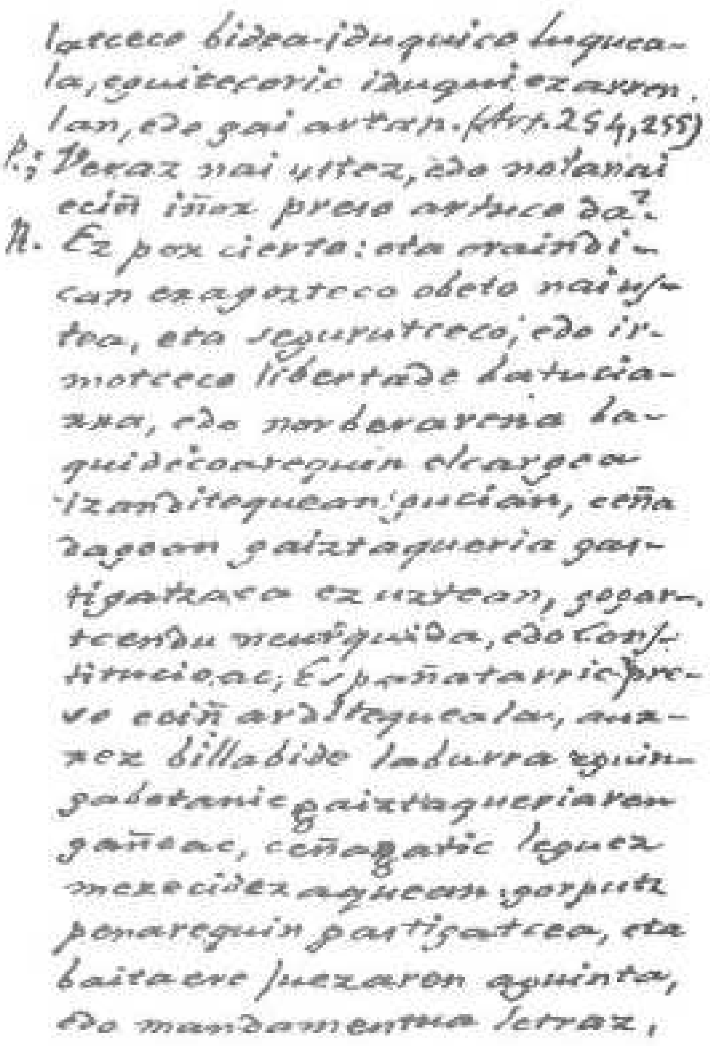
latceco bidea-iduquico luquea-
la, equitecoric iduquiezarren-
lan, ede gai artan. (Art. 254, 255)
P. ¿Veraz nai yttez, edo nolanai
eciñ iñor preso artuce da?
R. Ez por cierto: eta maindi-
can ezagozteco obeto nai ys-
tea, eta segurutceco; edo ir-
moteceo libertade datucia-
zna, edo norberarena la-
quidecoarequin elcargeca
izanditequean guciàn, ceña
dagoen gaiztaqueria gas-
tigatzaco ez uztean, gogar-
tecendu neurquida, edo cons-
titucioac; Españatarric pre-
so eciñ arditequeala, aun-
ez billabide ladurra eguin-
gabetanic gaiztaqueriaren
gañeac, ceñagatic leguez
merecidez aquean gorputz
penarequin gastigatcea, eta
baitaere juezaren aguinta,
edo mandamentua letraz,

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

coña adierazocozajon preso
sarceco dempòran. (Art. 287)

P. ¿Era onètan lapurrata bat,
heriotza bat, edo beste edoceiñ
gaïztaqueri eguiten duan
batec lecu izango ezdu bu-
catu, eta iguez eguiteco?

R. En *fragranti*, au da gaiztaqueria eguitean bertan, edo-
ceiñ ez preso artu bacarric,
baicican edoceñec preso ar-
tuta eramandezaguete
juezaren aurrera. (Art. 292)

P. ¿Cer icabeär, edo erazcodeac
bearditade; bat preso arceco?

R. Oiez gucia, eta erasfpea, edo
sospreia eragozteco, erabaqui-
tzen baliz prèsoa Carcelan sar-
tzea, edò bertan egondedilla,
preso leguera, emangoda au-
to eracaitzia, eta onderen Car-
celazajari eradertea, edo tras-
ladua, presoen liburuan eza-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

arri, edo varrartetu dezan; au
eguinzaca ezdu Carcelaza-
jac cer artu iñor preso legire-
ra, eranzuera chir etxiaren
azpian baizic. (Art. 293)
P. ¿Era nolatan ichateicozaca,
edo preso artuça da?
R. Arestutua carcelaratu ba-
ña lênago eramangoda Jue-
zaren aurrera (eragotziganri-
zic ezpada) berr autorimena,
edo arpetza artu dezaion; au
ecin eguiñ baditeque, carce-
laraco da, guelditu leguera,
eta gueta lau orduharrân
Juezac artucodio arpetza,
juramentutzacá; cerren au-
ti odondunetan bere eguite-
ngaitican ezzaje iñorie
juramenturic artu bear. (Art.
290, 291)
P. ¿Cergaitic nourguida, edo Cons-
titucioac opetu, edo eragoz-
tendu juramentua gai ojetan?
R. Cerren nor beraren eguitea-

Z·M
MUSEO - ZUMALAKARREGI - MUSEOA

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

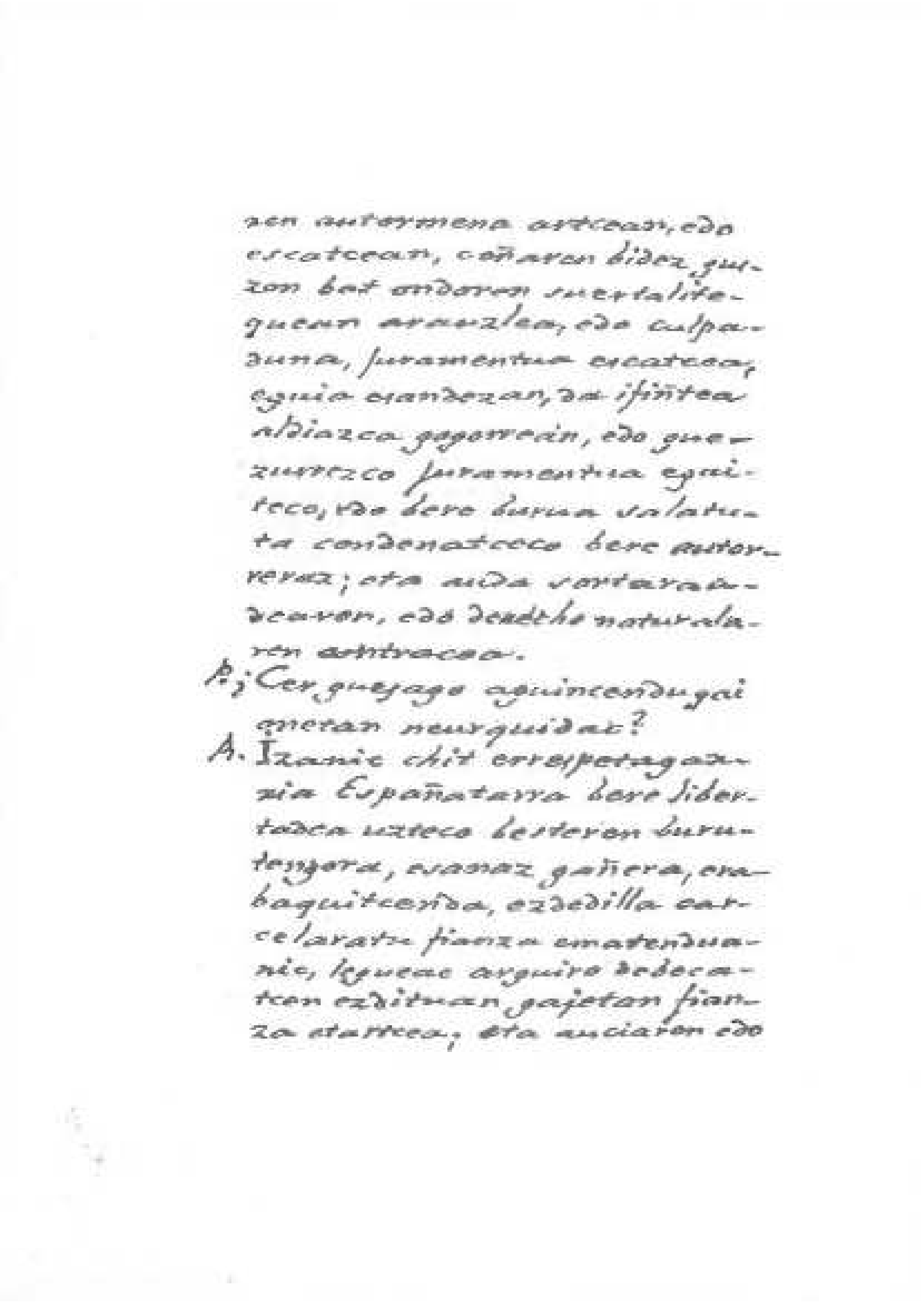

zen autormena artcean, edo
escatcean, coñaren bidez gui-
zon bat ondoren suertaliteque-
quean arazzlea, edo culpa-
duna, juramentua escatcea,
eguia esandezan, da ifiñtea
aldiazca gogorrean, edo gue-
zurrezco juramentua egui-
teco, edo bere buruaa salatu-
ta condenatceco bere autor-
reraz; eta auda vortaraa-
dcavan, edo dendehe naturala-
ren aurtracea.

P. ¿Cer guejago aguincendugui
quetan neurguidat?

A. Izanic chit erreipetagarr-
ria Españatarra bere liber-
tadea uzteco lesteron buru-
tengara, esanaz gañera, era-
baquitcenda, ezdedilla car-
celaratu fianza ematendua-
nic, leguerac arguiro debecar-
tcen ezdituan gajetan fian-
za ematcea; eta anciaren edo

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

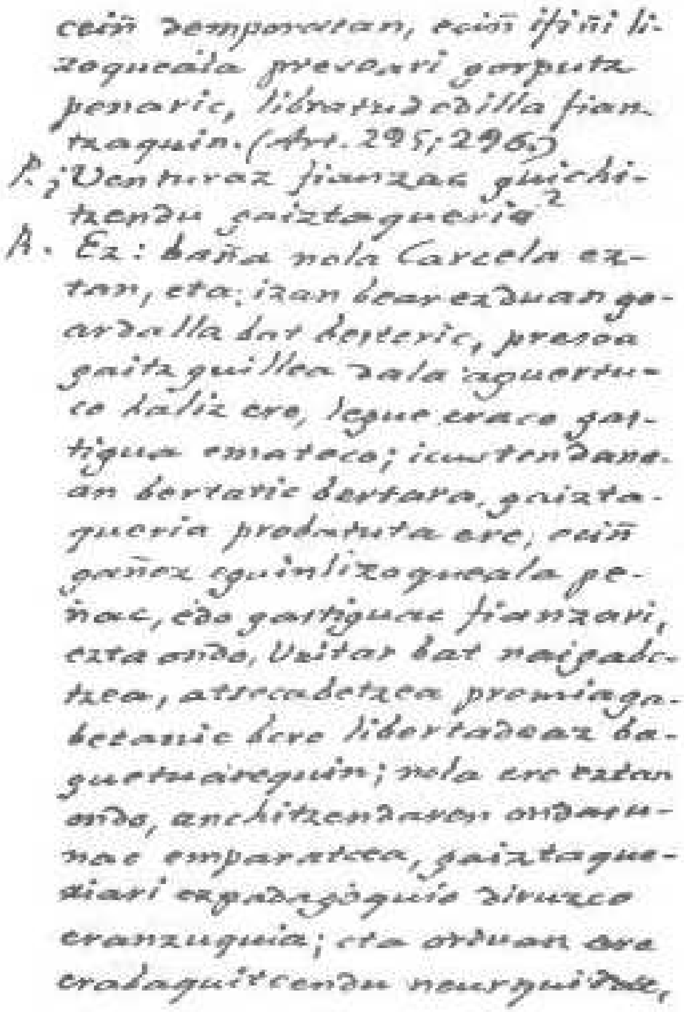
ceiñ dempovetan, eceiñ ifiñi li-
zoquealá prevenari gorputz-
penaric, libratudedilla fian-
tzaquin. (Art. 295; 296.)
P. ¿Venturaz fianzac guichi-
tzendu gaiztaqueria?
A. Ez: baña nola Carcela ez-
tan, eta; izan bear ezduan ge-
ardalla bat besteric, presoa
gaiztaguillea dala aguertu-
co baliz ere, legue eraco gaz-
tigua emateco; icusten dana-
an bertatic bertara, gaizta-
queria probatuta ere, ceiñ
gañez eguinlizaqueala pe-
ñac, edo gaztiguac fianzari,
ezta ondo, Ucitar bat naigabe-
tzea, atrecadetzea premiaga-
betanic bere libertadeaz ba-
guetuaireguin; nola ere eztan
ondo, anchitzendaren ondaru-
nac emparatcea, gaiztaque-
riari ezgadagoquio dirurco
eranzuquia; eta orduan ere
erabaquitcendu neurguitde,

1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

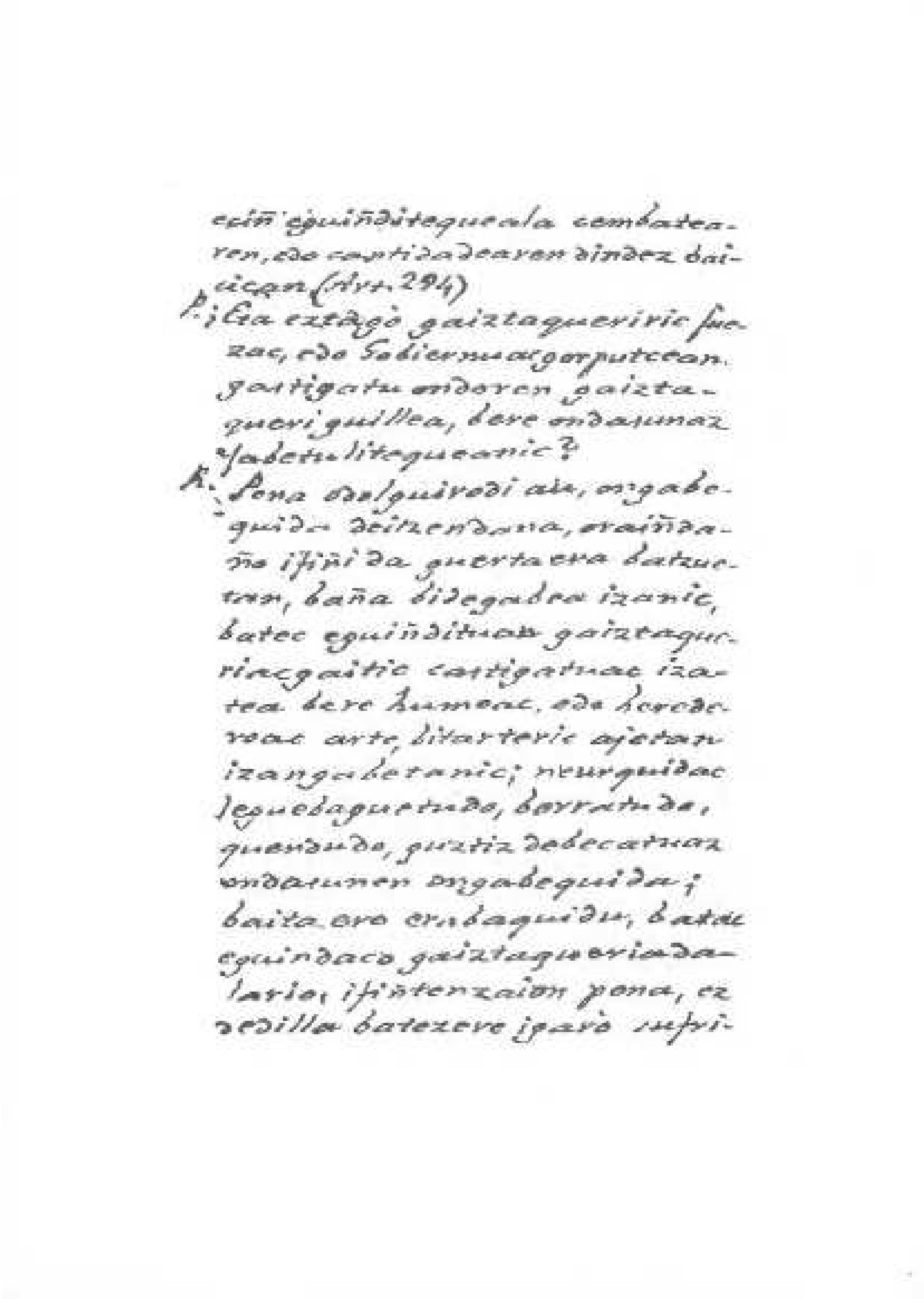
ecin eguiñditequeala combatearen, edo cantidadearen dindez baicican (Art. 294)
P. ¿Ga eztagò gaiztaqueriric fuezac, edo Gobiernuac gorputcean gastigatu ondoren gaiztaqueri guillea, bere ondasunaz yabetuliteqeanic?
R. Pena ondelguiredi au, ongabequida deitzendana, oraiñdaño ifiñi da guertaera batzuetan, baña bidegabea izanic, batec eguiñditualo gaiztaqueriacgaitic castigatuac izatea bere humeac, edo herederoac arte, bitarteric ajetan izanguiletanic; neurguidac leguebaguetudo, barratudo, quendudo, guztiz debecatuaz ondasunen ongabequida; baita ere erabaquidu, batec eguindaco gaiztaqueriadalario, ifiñtenzaion pena, ez dedilla batezere iparò sufri-

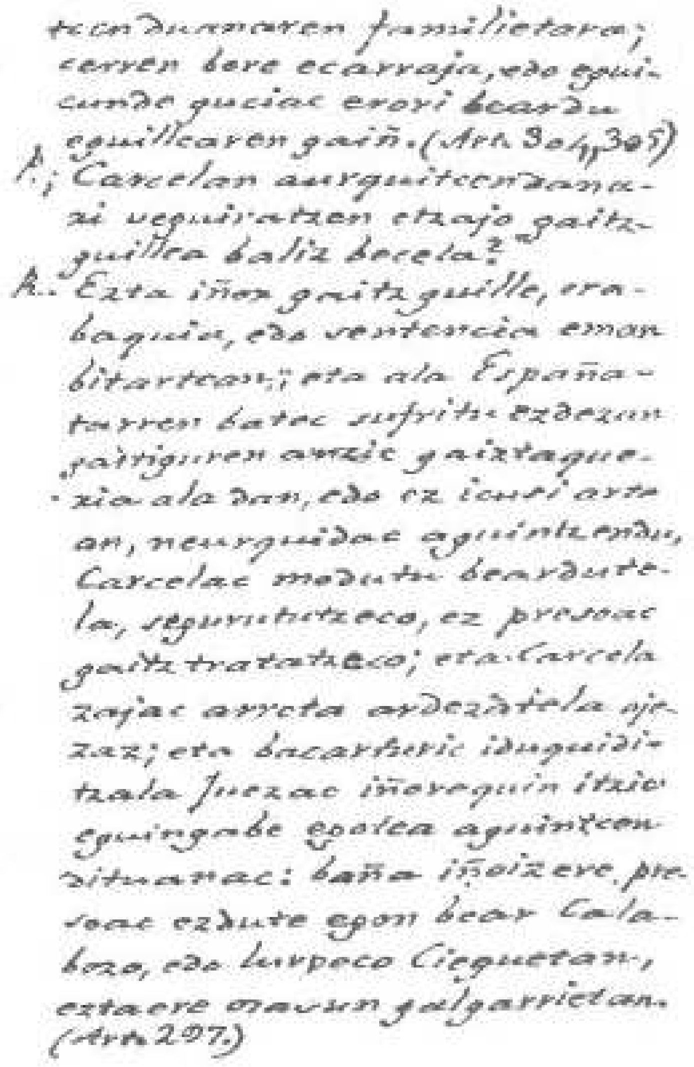
tecondunaren familietara;
cerren bere ecarraja, edo egui-
cunde guciac erori bear du
eguilleaen gaiñ. (Art. 304 y 305)
P. ¿Carcelan auzquitcen dana-
zi veguiratzen etzajo gaitz-
guillea baliz becela?
R. Ezta iñor gaitzguille, era-
baquia, edo sentencia eman
bitartean; eta ala España-
tarren batec sufritu ezdezan
gaitziguiren arzic gaiztaque-
xia ala dan, edo ez icusi arte
an, neurguidac aguintzendu,
Carcelac modutu bear dute-
la, seguruttutzeco, ez presoac
gaitz tratatzeco; eta Carcela
zajac arreta ardezatela ajer-
zaz; eta bacarberic iduqueidi-
tzala Juezac iñorequin itzic
eguingabe egotea aguintcen
dituanac: baña iñoiz ere, pre-
soac ezdute egon bear Cala-
bozo, edo lurpeco Ciegueetan,
eztaere osasun galgarrietan.
(Art. 297.)

P. ¿Cer neurri autatzenda eradaquiñau gordetzeco?

A. Sarritan Carcelac visitatzea, eta preso guciac aurqueztu ditecela ajetara apuragadetanic; gañera eradaquiaz; onetan utsegiten duten Juez, ta Carcelazajac gastigatuac izan ditecela, naiseteco gueldieraren abendumac berela; ceña liburu, edo legue abendunen bilgoan ezarricodan arauztea, edo hobena decela. (Art. 298, y 299)

P. ¿Ueraz ecin ipiñicodirade guirguillac, eta, latertac?

A. Bear hear bearrean, edo bertexic czean iratuditeque humillgarri, edo menderagarri ojezaz persona segurutatzeco; baña apremio leguera iñoiz ez.

P. ¿Cer dirade apremioac?

A. Apremioa, eta Tormentua dirade naita naiezco medu-

edo bide batzuec ceñaquin oña-
cen indarrez presoari autoreraz-
zo naicitzajon salatua izan-
zan arauztea, edo gaiztaque-
ria, eta lagunac. Icaraga-
rrizco bidaguearen, edo tira-
niaren sortuera onec sacri-
ficatzencituan eun iñocente,
gaitzguillebat aguertzeco us-
tecabera; cerren oñaza eciñ
sufritu zuten erruguigarri
ajec guciac autortzencituz-
ten aicotan eguiñ etzituz-
ten gaiztaqueriac, edo ara-
uzteac; argatic nourguidan
jaquiundez aguintzen da,
iñoiz ere ez usatzeco tormen-
tu, eta apremioaz. (Art. 303)

P. ¿Aica dirade neurri ajec Espa-
ñatarren iritar libertadea
segurututzeco?

R. Suichi aurreratucozan bal-
din procesoguitearen gaiñe-
an Españatar bati, arreta
artu ezpaliz ifiñteco dengan-

zaren, etsaitasunaren, igüija-
ren, eta beste aztura gaizto-
en titaén eztalpean, ceñac jus-
ticiaren besoa aldalczaque-
ten mendertuaren lapabciara.
Bada libre, embarazatzaca uz-
teco salatuari bere burua escu-
datceco vide guciac; eragozte-
co salaqueta guezurrezcoac,
naasteac, eta dedecatzeco itz-
lonac aldan moduan, eta era-
tu, ta erraztceco juezai eguia
jaquiteco videac, eradaquitzen-
du neurquida, edo Constitu-
cioac, agueta lau ordu bar-
ru aguerdaquiola gaitzgui-
lleari preso egoteco eracaja;
edo motiboa, eta salatzallea-
ren izena, baldin bada; aito-
rra arteco demporan ira-
corri daquiola oso eracus-
bide guciac, testiguen azal-

de, eta izenaquin; eta bal-
din alaere ezaguierara eto-
zzi eciñ bada, edo contsuratuen
ezpada, emandaquiola al-
diran' Herri gueciac contsura-
tceco norzuc diraden; eta
arrazquero procesoa izan
dedilla aguiria, leguceac aguin-
tzenduten eran. (Art. 300, 301,
302.)

P.; Españatar bat artuleza que
preso bere echean?

R. Ezduto oraiñdaño leguceac
ceer eradaqui onen contra;
baña alazguciarten ere au-
rrera ifinico dirade, edo tinca-
tuco dirade guerta aldiac, co-
ñetan bacarric Españatar
baten echea escuperatu dite-
queam; cerren au izanic gu-
ardia sagradu bat, Erri li-
bre guciétan errespeto andia
merecidu duana, ninguidac
eradaquitcen du, Españatu-

xxen ceñeric ecin eicupera-
tuditequeala legueac aguin-
tzen duan guerta aldietan
baicican, ordena zucen, eta
Egoitzaren paqueraco. (Art. 306)

XV. Iracurza

Provincia, eta Errien gobier-
nu barrucoaren gañean
Erri batzarren gañean.

P. ¿ Aqui da au Dierria, eta Nacioa
ondo gobernaturic egotreco?

R. Au da gobirnu on bat baqui-
dara moldatzen, eta zucenden
duana; bada irmotenditu
alcargean aurquitzen dan
guizonaren libertade, eta
derechoac; baña Dierri luce,
eta Provincia aiccotan par-
titzen dan batean, nai, ta ez
bear dirade mende lagunac,
batzuen, eta besteen barru-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

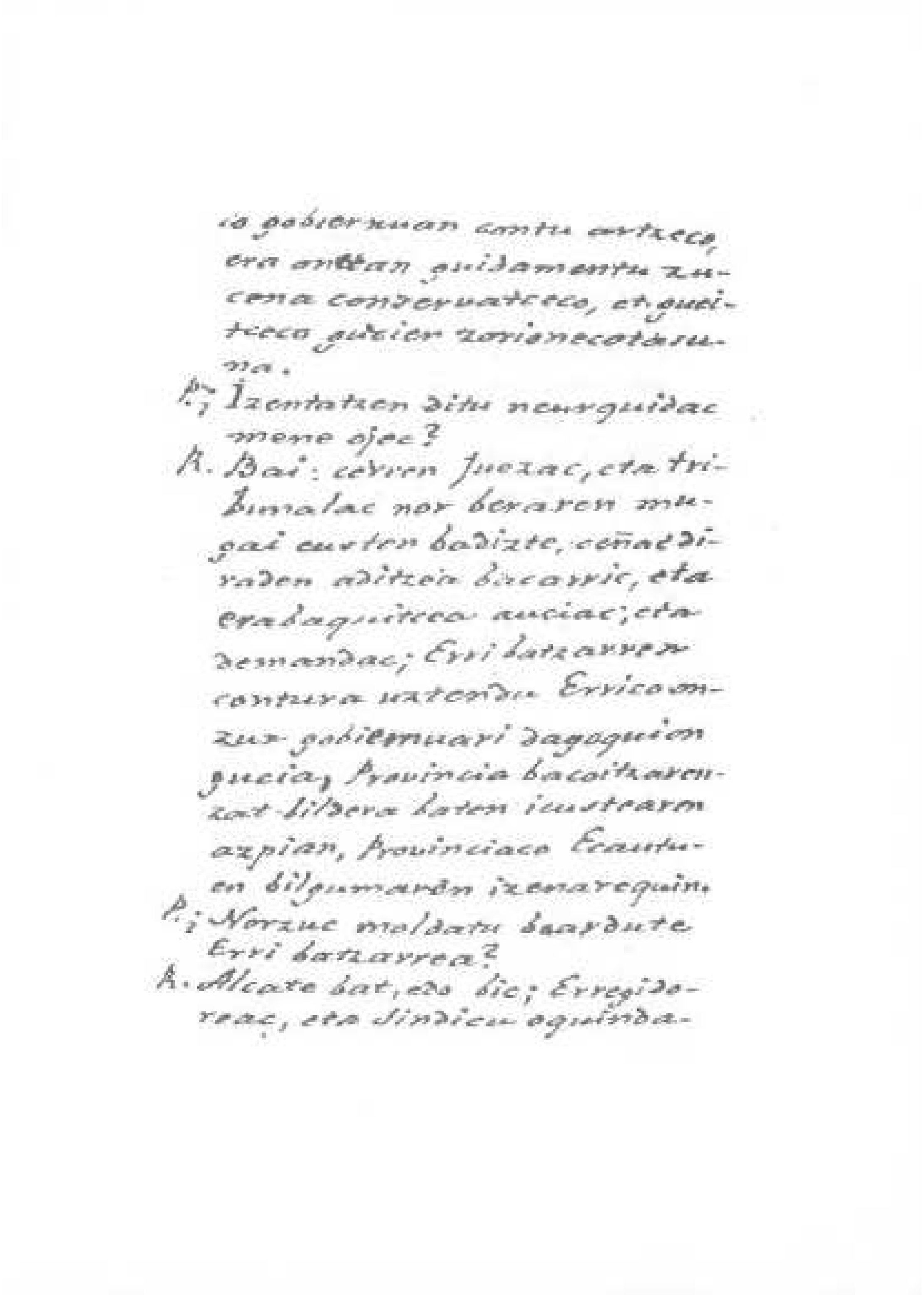
io gobiernuan contu artzeco,
era arttan guidamentu zu-
cena conzervatceco, et guei-
tceco gucien zorionecotasu-
na.
P.; Izentatzen ditu neurguidac
mene ojec?
R. Bai: cerren juezac, eta tri-
bunalac nor beraren mu-
gai cuzten badizte, ceñac di-
raden aditzeko bicarric, eta
eradaquitceco auciac; eta
demandac; Erri batzarren
contura uztendu Erricom-
zun gobiernuari dagoquion
gucia, Provincia bacoitzaren-
zat bildera baten icustearen
azpian, Provinciaco Eraustu-
en bilguruaren izenarequin.
P.; Norzuc moldatu bear dute
Erri batzarrea?
R. Alcate bat, edo bic; Erregido-
reac, eta sindicu oguinda-

1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

oiac, guciac auqueran izen-
datuiac; eta Alcateac berri-
tu deardirade urteoro, Erre-
gidoreac urteoro erdiac,
eta modar Sindicu aguinda-
xiac, bi diraden lecuan; eta
bacarra bada, urteoro alda-
tzeco da. (Art. 309, 312, 313, 314,
315.)

P. ¿Veraz eztago ya Erregidore
eta beste betico jarduerarik
Erribarrenetan?

A. Ez: Jarduera betico ojec le-
guez, cendidez quendudirade;
cerren izanaz gañera privi-
legio arras bat leguezco ber-
dintasunaren contraraco;
Españatar gucien artean,
eta caltegarriac oeite apar-
teco pribilegioen erara (ce-
ñac oradaño deseguindu di-
raden) Dierriaren zoxioma
acitzeco, izanditeguean
gauza da, jarduera batean

ortico dagoan bat izatea etxi-
ñago gucíai dagoquiten gau-
cetan baño, bere aurrerape-
netaraco diradenetan; bada
beste fiñ, edo mugaric ezta
izaten onelaco jarduerretan.
P. Ñocein izentatu liteque jar-
duera, edo cargu ojetaraco?
R. Alcate, Erregidore, eta Sindicu-
Oguindaria izateco, izanaz ga-
ñera Ixitar bere derechoen e-
querciaroquin, bear du ere izan-
oguetabost urte cumplituac,
bost urtez guichienean Errian
vizituac; eta idiquibear ez du
Erreguec emaniraco cargu,
edo jarduera aguiriric. Art. 3
318.)
P. Eta cergatic ez autu, edo ram-
poratecondirade Carguduac?
R. Ecuaurqui mene, edo ecual-
de oguitaria equerriituten
dutenac deseodute beren me-
ne, eta ecualdeac luzatzea
dagoquiten baña guejagora;

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

izgatican prochuda onelaco
eguitteac alic eguitecoric, edo
valimentutic guichiena idu-
quiteco onzurteco, eta gobier-
nuco gajetan.

P.; Cer dagoquite eguitea Erri-
batzarreai, edo juntamentuai?

R. Beren contura egongo dirade:

Lendabici; Errico osasunari,
eta ogoquitasunari seguir-
ratzea.

Bigarrena; Alcate jaunari la-
guntzea Errico persones, eta
ondasunen seguratzarraco,
prechudan guertaldietan, eta
manera onaguitia zaitiaraitzeco.

Irugarrena; Esaiaren ondasu-
naz contuartzea; legue era-
ra gastatceco; Tesorero, edo
ipigandezaja izentatuaz izen-
tatzenduten eranzuquiaren
azpian.

Laugarrena; Talguida, edo Con-
tribucioen bereca, edo ertepar-

toa equiñ, bitu, eta dagoquiten
Tesorerosari, edo ipiñ gandezaya-
zi biraltzea.
Bostgarrena; Erri, edo Erritarren
ondasunetatic pagatzendira-
den Escolaz, ondeguidaz) edo fun-
dacioezaz contu artzea.
Seigarrena; Ipiñicodiraden erre-
guela erara contu artzea
hospitale, edo heritéguiezaz,
arroztéguiezaz, aurdeni eche-
ezaz.
Zazpigarrena; contu, eta arre-
ta artzea bidéguiteaz, zubi-
guiteaz, bidarriezaz, Carce-
laz, mendi, baso, ardola ipiñte,
eta gañeraco Erriari dagoqui-
on gai gucietan, eta premiaz-
co, prochuzco, eta edertasune-
co obra aguirietan.
Zortzigarrena; Errijoqui mane-
rac ipiñi, eta Uribatzarreai
aurquezlutzea Provinciaco Batzarren bidez, beren baibena eman-

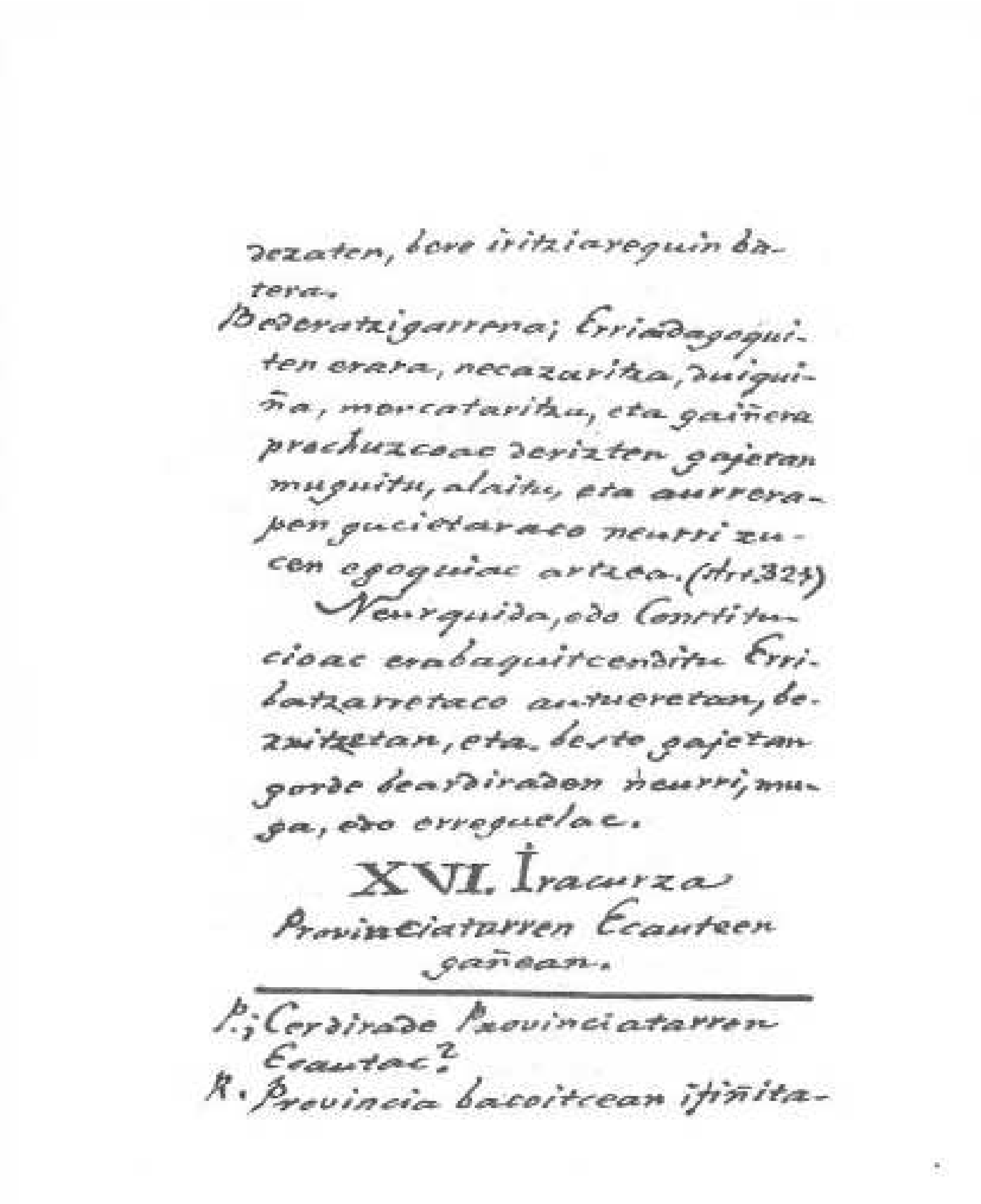
dezaten, bere iritziarequin ba-
tera.
Bederatzigarrena; Erriadagoqui-
ten erara, necazaritza, duiqui-
ña, mercataritza, eta gaiñera
prechuzcoac derizten gajetan
muguitu, alaitu, eta aurrera-
pen gucietaraco neurri zu-
cen egoguiac artzea. (Art. 323)
Neurquida, edo Constitu-
cioac erabaquitcenditu Erri-
batzarretaco autueretan, be-
zuitzetan, eta beste gajetan
gorde bear diradon neurri, mu-
ga, edo erreguelac.

XVI. Iracurza
Provinciatarren Ecauteen
gañean.

P.; Cer dirade Provinciatarren
Ecautac?
R. Provincia bacoitcean ifiñita-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

co Guiza bilduera batzuec, Pro-
vinciaco aguintari nagusiaz,
Ecaitariaz, edo Intendenteaz,
eta Erritarrac izentaturica-
co zazpi personaz molda-
tuac, edo maneratuac (Art.
325, 326)

P. ¿Cerguizamodu izan beardu-
te Ecauta onetaraco autu-
beardiradon personac?

R. Beardute izan Uritarrac
beren derechoen eguerriarr-
guin; eguneta bost urte igaro-
tacoac; Provincian jayoac;
edo Provinciaco urcondearra,
edo vecinoa, guichienez zazpi
urtean bertan vicituac, eta
beren buruac mantentzeco di-
ña ondasun dutenac; eta
ecin autucodirade Ecauta one-
taraco Erreguearen icendaduco
Cargudunic. (Art. 330.)

P. ¿Provinciaco Ecautaren zazpi
personac leticoac dirade?

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

R. Ez por cierto: Ecautac bereitu
beardu urte bitic urte bira on-
dizcadi, len biciean parteric
guejena, eta bigarrenean chi-
quiena irtenaz, eta era one-
tan ondorengo urteetan (Art.
327.)

P.; Sarritan, edo ascotan bildu-
cozo Ecauta Provinciaturna?

R. Beardan gucian, baldin la-
rogueta amarretic urtean
igarotzen ezpadirade billad-
diac, partituric prochudan
demporetan.

P.; Cer eguiteco, edo lan bide dau-
cate Ecauta ojec?

R. Lendabicij etorartetu, eta bai-
bentzea Provinciari caditu-
zaizcan Tolquidetatic, edo
contribuciortatic Erriai par-
titutzaiztenac.

Bigarrena; arretaz veguiratzea
certan gastatzen diraden Erri-
taco ondasun aguiriac; eta

contuac examiñatcea, berembaibenarequin, edo veguicustaquin aguintari naguziac onzt emanditzan, ondo contu artuaz, guciac legue erara juanditecen, edo eguiteazi.

Irugarrena; arretaz Erribatzarreac ifiñtea dagoquiten lecuetan iruroguetagarren amargaxxen articuluan gogartcen dan eran.

Laugarrena; guertaco baliz Provinciaren prachuco obra berriren bat, edo zarrac maneatzea, Gobiernuari aurretic ifiñtea, cer modūz, edo nolatan erazoago eguinditezquean, ondoren Uribatzarren licencia iristeco.

Ichasoaz arunz obra aguirien premiac uzten ezpadu Uribatzarren baibenarenzai egotea; Ecautaren bilgumac, Provinciaco aguintaria-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

ren baitenarequin artu litza-
que moduac, eta neurriac, be-
tatic Gobiernuari contu ema-
naz, Uritatzarren baiteneraco.
Erri ondasunac biltzeco, Ecauta
bilgumac izentatuco du Lene-
teroa, edo gordairuzaya bere
eranzuqui azpian; eta gasta-
en contuac icusiric Ecautabil-
gumac, bialducodirade Gobi-
ernuaren escuetara, berri-
ro icusierazo, eta epaminaz-
tzeco, azquenic bialduditzan
baiteneraco Uritatzarrera.
Bostgarrena; Gazteen escolac,
eta icasbideac aurreratzera
ciazalcean, edo plan baiten-
duen erara; alaitu, eta ne-
caritzea necazaritza, dun-
guiña, eta mercatarintza; am-
paratuaz edotein gaitan aguer-
ta berriac asmatzen dituztenac.

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

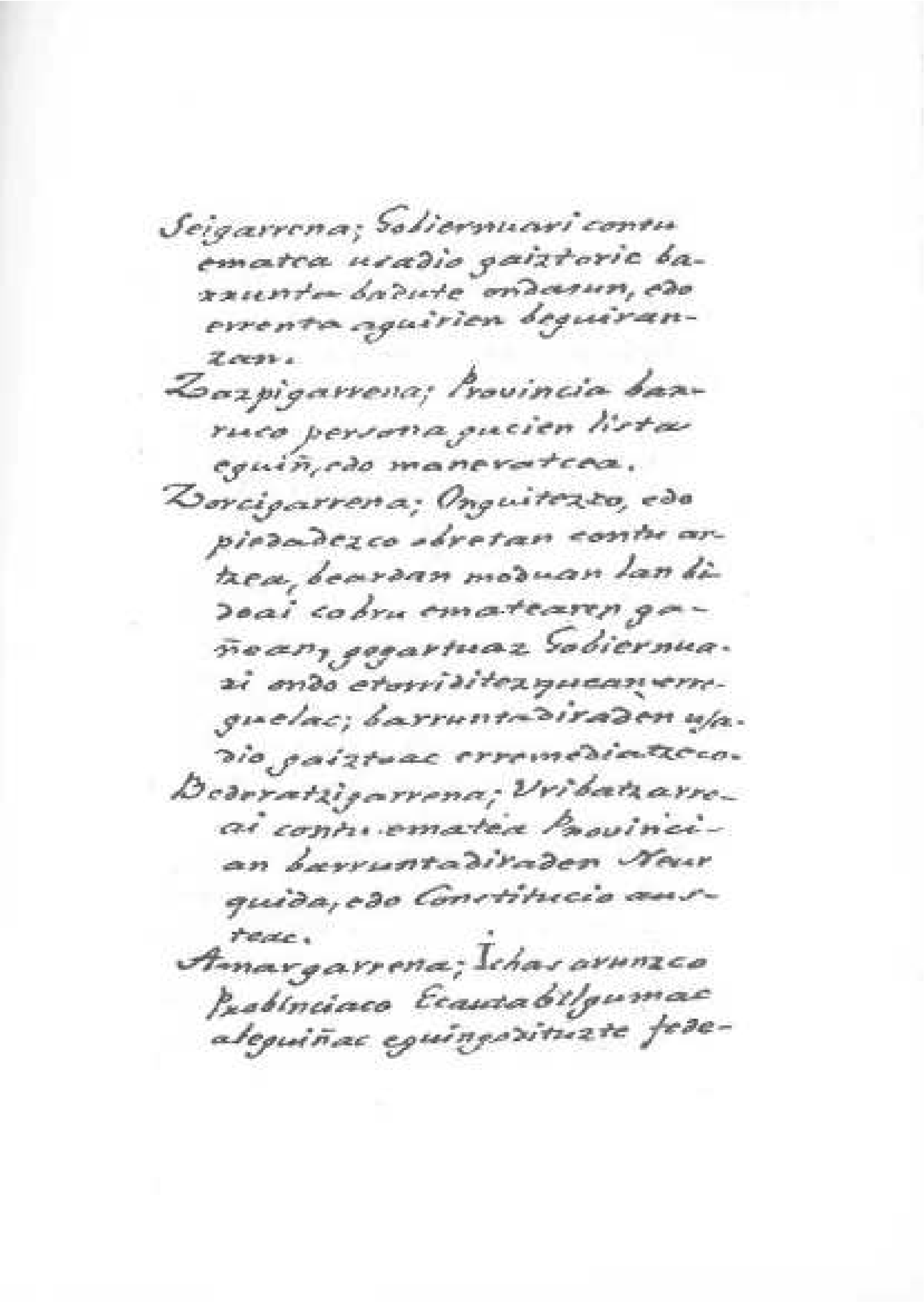
Seigarrena; Gobiernuari contu
ematea usadio gaiztoric ba-
xaunte badute ondasun, edo
errenta aguirien beguiran-
zan.
Zazpigarrena; Provincia bar-
ruco persona gucien lista
eguiñ, edo maneratcea.
Zorcigarrena; Onguitezco, edo
piedadezco obretan contu ar-
tzea, beardan moduan lan di-
deai cobru ematearen ga-
ñean, gogartuaz Gobiernua-
ri ondo etorriditezqueanverre-
guelac; barruntadiraden usa-
dio gaiztoac erremediatzeco.
Bederatzigarrena; Uribatzarre-
ai contu ematea Provinci-
an barruntadiraden Naur
quida, edo Constitucio aus-
teac.
Amargarrena; Ichas arunzco
Probinciaco Etsaitabilgumac
atequiñac eguingoditute fede-

gadeac convertitzeco misiocn
gañean, loren ordena, eta aur-
rapenetan; coñon carguduneac
emangodizten contu, edo arra-
zoja gai onetacoequipideeraz,
utadio gaiztoac erremediatze-
co: eta Ecautac gucien par-
te, edo contua emangodiote
Gobiernuari. (Art. 334, 335.)

XVII. Iracurzaa
Soldadu Dierritarren gain.

P. ¿Gauzaren baten peitaric, edo faltaric senti ateda, eta onetan lizodituaco, edo zucenduaco Gobiernuan, Izitar guciac paquean, eta zocionean vicitzeco?

R. Baldin Guizon guciac onac baliráque, eta Dierri guciac gobernaturican baleude guc ifiñi degun decelaco araude, edo erreguela moduaz, dudatzaga atcaliraque legue ojec

edaccin Erri suertotsua, edo zorionecoa eguiteco; baña izanic ecindaitequeana, gueron artean guciac onac izatea; eta ez cre beste Dierriac iduquitzea Gobiernu justu, eta moderatu bat; emendican datoz, Dierritar soldaduen indar premia; auda Uritar-talde batzuec ezaudez arretatzea armetarà ala Dierri barruco paquea, eta ordena, ana gordetzeco guenastarien, edo nurdatzalleen contra, nola bere erreipetoa, edo deguiruñea, eta esaudatzeco, edo gordeerazteco baldin beste Dierric oratu, eraso, edo guarraterican ifiñi nai badio.

P. 2 ¿Veraz da esaten, Soldaduac bearrdiradela?

A. Bai: baña beste Dierrictan ez becelacoac.

P. ¿Certan dago baraita, edo diferencia au?

R. Emendican aurrera Soldadu
Españatarra izango da Iritar
armadun bat bere sorterria,
neurguida, edo Constitucioa,
eta Erregue escudatzeco, gar-
dezitzeco; baña beste Solda-
duac escuarqui dirade lan-
guiñ dollar maducoac, Tira-
no baten pagatara beren
odala issurten dutenac.
P. 2 Españatar gucíac dute obli-
gacioa Soldutzaraco?
R. Ecin escusatuditeque iñor
ere, noiz, ta nola deitzendi-
on legueac; argatic Uribatza-
rreac, erac bacarric legue
ezarteco escualdea dauca-
tenac becela, urte oro eraba-
quicodute, ez bacarric cem
bait tropa, edo Soldadu bear
diraden aldacojen erara, cer
eratan alchatu, edo zucendu-
codiraden, eta cembait ichas-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

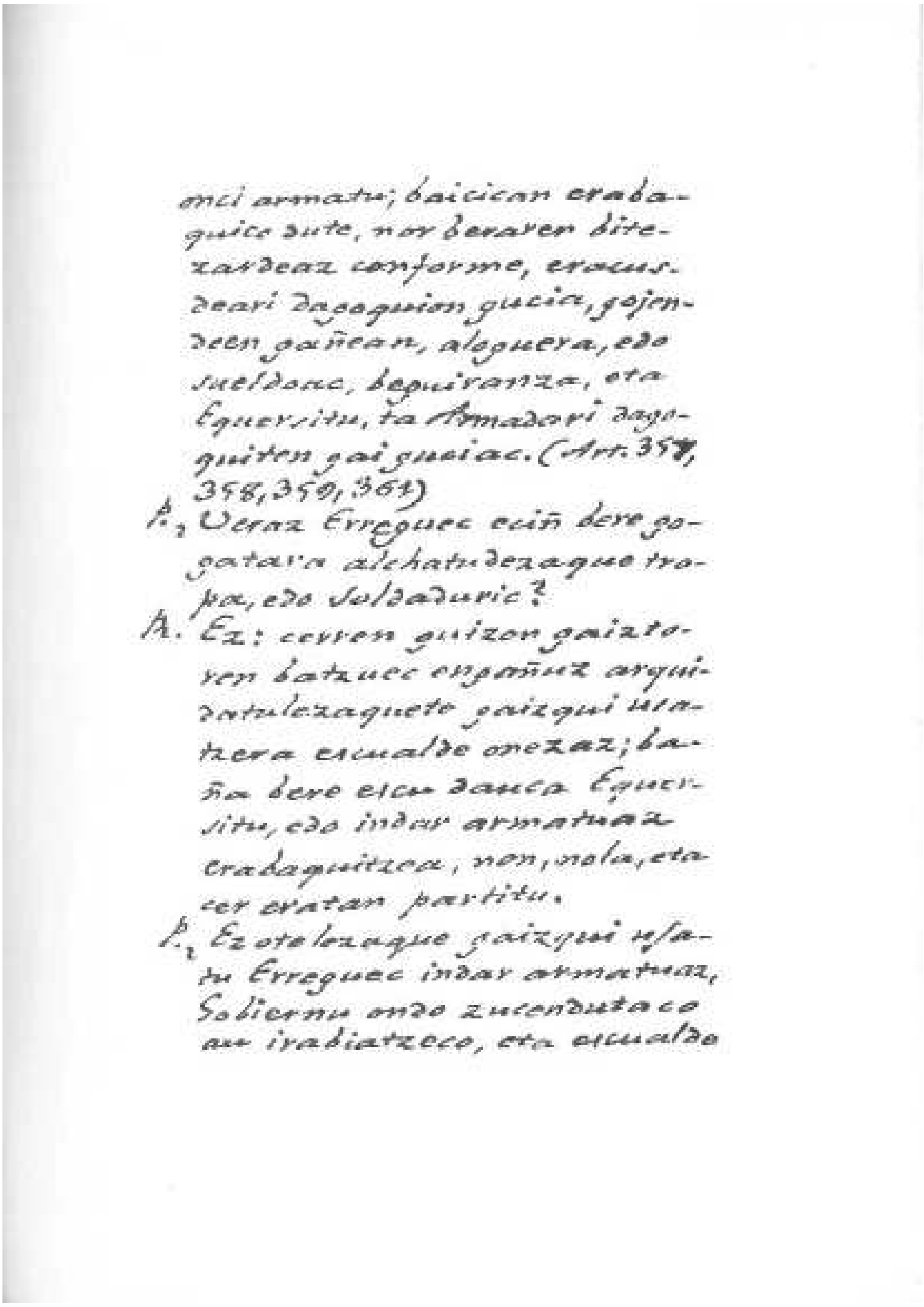
onci armatu; baicican eraba-
quico dute, nor beraren dite-
zardeaz conforme, eracus-
deari dagoquion gucia, gojen-
deen gañean, aloguera, edo
sueldoac, beguiranza, eta
Equersitu, ta Amadori dago-
quiten gaiguciac. (Art. 357,
358, 359, 361)
P. Ueraz Erreguec eciñ dere go-
gatara alchatudezaque tro-
pa, edo Soldaduric?
R. Ez: cerren guizon gaizto-
ren batzuec engañuz argui-
datulezaquete gaizqui ura-
tzera escualde onezaz; ba-
ña bere eta daucá Equer-
situ, edo indar armatuaz
eradaquitzea, non, nola, eta
cer eratan partitu.
P. Ezotelezaque gaizqui usa-
tu Erreguec indar armatuaz,
Gobiernu onde zucendutaco
au iradiatzeco, eta escualde

guciac bereganatu neurri-
az, ta mugaz campora, go-
biernu baraiondarra leca-
bera itzuliaz, edo aldatuaz?
A. Ecin ziniteke, Erregueac
aimbeste calte ala beretzat,
nola Dierriarentzat etorri-
ditezquean aimo char, do-
llorric eguiñdezaquealá;
ezta ere jarriditezquealá
Erritar Soldaduac beren de-
rechoac, eta familienac pal-
tzera; baña ala guertatu-
co baliz ere, Dierriac bere al-
de, eta eicen iduquicalitezque
Soldadu Dierritarrac, edo
Errico gudartariac aurpe-
gui eman, eta goitutzeco;
onetaraco neurgisiña, edo
Constitucioac itz eguite-
an Errico gudartari ejezaz,
beren zucendenz, eta mane-

zaz, gogoratzendu, Erreguec
premi orduan ejen gaiñ aguin-
dudezaqueala Provinci ba-
zauan, bada Provinci baco-
tzean egongo dirade onelaco
moduco Soldadescac, Errita-
zzaquin moldatuac; baña
eciñ baliatucoda ajezaz Pro-
vinciatic campora Uriba-
tzarren baibenagabe. (Art.
362, 365.)

XVIII. Iracurza
Taldiqaideneco Contribucio-
en gañean.

P.; Nolatan sortentzon dirade
Dierriaren servitzariac Secre-
tarietan, Tribunaletan, Solda-
descan, Jarduertan, eta bes-
te gobiernuaren lanteguietan?
A. Onelaco persona moduac
nola eciñduten eratu beren

1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

zaz, gogoratzendu, Erreguec
premi orduan ejen gaiñ aguin-
dudezaquealà Provinci ba-
zuan, bada Provinci bacoi-
tzean egongodirade onelaco
moduco soldadescac, Erritā-
zaquin moldatuac; baña
ecin baliatucoda ayezaz Pro-
vinciatic campora Erriba-
tzarren baimenagabe. (Art.
362, 365.)

XVIII. Iracurza
Zaldiquidaneco Contribucio-
en gañean.

P.; Nolatan sortentzen dirade
Dierriaren servitzariac Secre-
tarietan, Tribunaletan, solda-
descan, jarduneretan, eta ber-
te gobiernuaren lanteguietan?
A. Onelaco personac moduac
nola ecinduten eratu beren

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

taldiquida, edo contribucioe-
tan, gucien vorondatea lear
dan; corren guciai dagoqui-
ten beren ecarraja Uriba-
tzarreai dagoquite taldiqui-
dac ifiñtea, edo onzat ematea,
naiz zucenac, naiz zucenezac,
guztienac, Provinciacoac, iri-
goquiac, leenagocoac bere oñe-
an daudela ariqueta debe-
catu artean, edo berriro ifi-
ñi bitartean. (Art. 338.)

P. ¿Ote dagoan iñor libre taldi-
quidac pagatzetic?

R. Eztago iñor ere libre; corren
neurquidac jaquiundez dio,
Españatar gucien artean
partitu bear dirutela bacoitza-
ren, edo nor beraren ondasu-
nen erara, ezaude, edo privi-
legio gabetanic. Art. (339.)

P. ¿Suerta ote liteque gaizqui
gastatzea, galeca, edo berze en-

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

gañu, eta trampiaric taldi-
quida ojen begoitean, artu ema-
netan?

R. Ez: cerren arretaz neurqui-
dac erabaquitzendu Dierri-
co Teloverian gorde beardan
erreguela, eta cer moduz ur-
teoro contuac eman Dierriari
ordaqun aguiricoen, sartu ir-
tenaren, eta paguaren gañe-
an; era onetan eragoztenda
Carlos IV. demporan eguiñ
oizana eguitea; ceñetan Er-
zitar erruguirenac cargatu-
ric, murguilduric, buruz bèra-
turic Zaldiquida icaragarria-
guin, ojec arduragabe gasta-
tzenciraden Godoi ontartua-
ren, edo maitearen cuticia,
dirugosea asetzeco.

P. ¿Eta atzera biurtu oteditez-
quean dempora char, doaca
ojec, ceñetan Españatarrac

villauturic, mallezpeturic, eta
azturic lenagoco, edo ancina-
co leguezaz, chori maloac be-
cela, guizon baten, edo norbai-
tzuen parregarri, Jolasgarri
izatera?

R. Ya Españatarrac berendu di-
tuzte locabeac ostu zizten
beren derechoac, eta beren ese-
quigobaguetasuna gordetzeco
eguindituzten, eta eguitendi-
tuzten aleguiñ guztizco an-
diac, dirade prueba, edo arra-
zoi gainquidariac, edo beguez-
tiac, aurrera ezdutela galcen
utzico beren libertadea, neur-
quida bear becela, eta contuz
gordatzean seguruturic, zi-
mentaturic dagoana, juramen-
tuarequin batera.

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.

OHARRA:

Euskal literaturak jasan ezinezko du XIX. mendearen lehen parteko eskuizkribu bat argitara gabe gelditzea. Herri literaturaz aberats garen neurrian, kultura modernokoan urri dugu euskara, legeei buruz batipat. Horregatik, beharrezkoa iruditu zaigu Cadiz--ko Konstituzioaz 1820an eskoletarako idatzi zen eskuizkribua den bezala argitara ematea, historia eta juridiko alderdiengatik bereziki.

Hondarribian Aita Kaputxinoen bibliotekan aurkitua da eta orain Donostian dago ordena bereko probintziako bibliotekan ondare bezala. Lerro hauen bidez bihoazkie gure eskerrik kartsuenak kopiatzen utzi digutelako.

Eskuizkribu honen zenbait berri Euskaltzaindiaren ***Euskera*** *agerkarian emana da, 1987. urteko lehen alearen 393-397. orrialdeetan. Egilea nor zen ikergai gelditzen da, Gipuzkoako Goierri aldeko euskara mota erabili zuen, Larramendiren hiztegiaz baliaturik.*

Argitalpen labur honen egitekoa galzoritik ateratzea izan da, gai horiek lantzen dituztenen esku uzteko.

Faksimilean inprimaturiko eskuizkribu hau Eibarko AZ Publicidad etxeak egina da Donostian Aita Kaputxinoen bibliotekan aurkitzen den ale bakarretik, 001etik 200era zenbatuak eta Arartekoaren sinaduraz. Eusko Legebiltzarra, Gasteiz, mila bederatzirehun eta larogeitamaikako abenduaren azken egunean, Joxe Miel Barandiaran jaunaren ehun eta bigarren sorturtean.

049 alea

ARARTEKO

EUSKO LEGEBILTZARRA

Museo Zumalakarregi Museoa (2012)
1812ko konstituzio liberalaren euskal bertsioa, Jose Felix Amundarain, itzultzaileak Migel Antonio Zumalakarregiri eskaini zion.
Jose Felix Amundarain dedicó la traducción vasca de la Constitución liberal de 1812 a Miguel Antonio Zumalacárregui.